

KOMÁROMI JÁNOS
JEGENYÉK A SZÉLBEN

REGÉNY

I.

A vonat félpercre megállt a vasuti-örház előtt, akkor sípolt a kalauz és intett a mozdony felé: *mehe!* s két szempillantás mulva a hat-hét kocsi rohant-rohant a távoli hegyek felé.

Az örháznál egyetlen fiatalember szállt le a vonatról. Kis táska volt a kezében s könnyű felöltő a karján. Először a váltók felé sétált el, aztán megfordult s visszament az egyetlen lámpás alá, de kocsit nem talált. Az ör már föleresztette a rámpát s befelé készült, mikor megszólította a fiatalember:

- Nem látta kérem a Balogh úr kocsiját?

Az ör, aki legfőbb Hadura tiszteletére ferencjózsefszakállt eresztett, szolgálatkészen felelte:

- Ma még nem láttam, kérem. Tegnap itt járt, mert éppen a kisasszony jött haza a városból...

E pillanatban kocsizörgés hallatszott a messzi országútról s az ör a sötétség felé szimatolt:

- Ezek a Balogh nemzetes úr lovai...

A fiatalember köszönt és az örház mögé indult. Ahogy átbújt a sorompó alatt, éppen akkor fordult be a bricska. Vén kocsis ült a bakon, alig bírta lefogni a két csikót:

- Hó-hopp! László úrfi van itt?

- Én vagyok. Megkéstünk egy kicsit, öreg.

Az öreg hátra se nézett, mindössze a kezefejét húzta végig a bajuszán, úgy referált:

- Ez azért van, úrfi, mert estefele a két ígáslegény összeveszett az ólba, birkozni kezdtek egymással, egyszer csak a Jóska, mármint Tinta Jóska lábast adott Párnahaj Miskának, arra mind a ketten hemperegni kezdtek a földön, meg a jászol előtt. Miska bele is harapott a Jóska fülébe, Jóska ordítani kezdett, az ordításra a nemzetes úr csak beszaladt az ólba, de vasvillával s attólfogva dolgozni kezdett a vasvilla. Már most Jóska is, Miska is arra törekedett, hogy alulrakerüljön, mert amelyik felül volt a másikon, annak a hátát érte a vasvilla. De Párnahaj Miska egyszer csak olyat kapott a fejire, hogy felugrott s szembefordult a nemzetes úrral, no, nemzetes úr, elég volt, mert majd én is talállok adni egyet, fenyegetőzött az ebadta. Több se kellett a nemzetes úrnak! Csak elhajította magától a vasvillát s olyan pofot adott Miskának, hogy Miska a ló alá esett. De talpra ugrott mindjárt, markába fogta a fejét s azt mondta a nemzetes úrnak, no, nemzetes úr, ezért a pofért öt forintot tetszik fizetni a szolgabíró előtt. Éktelen haragra gerjedt erre a nemzetes úr, ott helyben és azonnal lekent neki még hármát, mire Párnahaj Miska kiszaladt az utcára, jajgatott, mert sajgott az arca, de azért még onnét is pofázott, hogy azt mondja, szógál tovább szentpéter a nemzetes úrnak, a négy pof után pedig húsz forint jár. Hát azért késtem egy kicsit, úrfi.

Ahogy ideért, a sima országúton voltak már. A két csikó lépcsőről-lépésre táncolt, mert az öreg keményen tartotta a gyeplőt. Augusztusi este volt, szél se mozdult az útmenti hársak között s az égen sűrűn hasított egymásután a hullócsillag. Minden csillag a tavarnai erdő mögé bukott le. László úrfi hátradólt az ülésben s a nemzetes úrra gondolt, aki most is vasvillával intézi az elintéznivalót, pontosan úgy, mint tíz esztendővel előbb. Mosolygott is, bosszankodott is rajta. Tíz esztendővel előbb! Ő közepes gimnazista-diák volt még: akkor halt meg az édesanyja... Balról elmaradtak már a hársak, átmentek a vasuti-töltésen s innét már egyenest futott a falu felé az út fehér sávja. A kocsis egyszerre csak hátrafordult:

- László úrfi, hát nem emlékszik már a vén Handura Mátyásra, hogy nem szól semmit hozzám!

Az úrfi csak most ismerte meg az ócska huszárt, akinél több vakmerőséggel hazudni abban az időben senki sem mert Felsőmagyarországon. Szemlátomást megörült neki:

- Bocsásson meg, Matyi bácsi...

- Azért mondom úrfi, mert teccik tudni, hogy együtt katonáskodtam a megboldogult édesatyjával. Ő huszártiszt volt, én meg a pucérje. Micsoda huszárok voltunk ketten, az istenfáját! Most is sírni szeretnék, ha eszembe jut, hogy mikor Boszniába lógerőztünk...

Az úrfi fölnevetett:

- Csak Nyiregyházán, öregem, csak Nyiregyházán!

- Hátha jobban tudja az úrfi, nem is beszélek többet. De majd kiderül még, hogy hornyista-koromba, mikor Hercegovina közepén belefűjtam a kürtbe... Hiszen jól tudja azt az úrfi is, csak bolondozik velem... Hát azt hallotta-e az úrfi, hogy a jegyző úrba tegnapelőtt meggyúlt a pájinka? Persze, hogy nem hallotta, azt hiszem, nem is ösmeri az úrfi, mert a jegyző új ember, csak négy éve van a faluba. A jegyző úr lehet negyvenéves, három gyereke van, meg egy felesége, csúnya, fogatlan boszorka, van aztán a jegyző úrnak egy nadrágja, tizenöt éve is, hogy vette az újhelyi vásárba, de a nadrág jobbszára sokkal rövidebb, mint a balszára, mivelhogy a jobbszára hamarabb rojtosodik s a jegyző úr ollóval szokta levágni a mindenféle csimbókákat, meg rojtokat. Már most, hogy meg ne feledkezzek, a jegyző úrba tegnapelőtt megint kigyúlt a pájinka, de már jól érzi magát. Nem is az a baj itten, hogy iszik, hanem, hogy először dohányt áztat az italba, hogy szuperáljon s attul olyan erős lesz a pájinka, hogy még a nadragulyától se. A jegyző úr azt mondta egyszer, hogy az ilyen ital azért tesz neki jót, mert egy félpohárka után úgy érzi, mintha szalmaszállal kotornának a fülibe.

A dombtetőn poroszkáltak már. Jobbról idáig-látszottak a város ívlámpái, túl a dombon feltűnt már a falu. Csak a tarlón muzsikált a tücsök s az erdő mögött szakadatlanul hulltak a csillagok. A huszár odaszólt valamit a lónak s tovább beszélt az úrfi felé:

- Hát a tanító urat ismeri-e, úrfi, Koczák Jánosnak hijják...

- Hogyne, hogyne. Alattam járt két osztállyal.

- Azért mondom, mert a tanító úr finom egyén volna, csak az a hibája, hogy mindig házasodni akar, de valahogy sehogyse megy neki. Pedig már vagy tizenkétszer volt jánynézőbe. Mindenki sajnálja, hogy olyan szerencsétlen, mert igen-igen finom egyén s ha találkozok vele, mindjárt megkinál egy cigarettával. Husvét után is jánynézőbe indult Azarba, várták is túrósbélessel, mert ismeretes róla, hogy a tanító úr szereti a rétesféléket, el is ment a tanító úr, persze gyalogszerrel, de ahogy kiért a lasztóci dombra, a szél miatt visszafordult s itthon azzal mentegetőzött a takarítóné előtt, hogy a szél odavágta az árokba. Magamfajta régi huszár nem igen érti az urak dolgát, de a tanító urat mégis szánja az ember, mert igen-igen finom egyén. Tornacipője is van.

- Hát Géza úrfi hazajött-e már?

Az öreg nem felelt mindjárt, mintha előbb a gondolatait rendezgette volna ennél a kényes pontnál:

-. Még nem. De hazagyön, biztosan hazagyön. Nagyon szíves fiatalember pedig: mikor még kisdíák volt, minden héten egy pacska dohányt lopott ki részemre a nemzeti úr íróasztalából s e szíves szokását mindvégig megtartotta. Értem én, ha hajlik hozzám a szíve, hiszen minden

vakáció után én vittem be Patakra s olyankor annyi hadviselt dologról beszéltem neki, hogy nem csudálnám, ha most felcsapott volna a verbunkosok közé.

László úrfi látta, hogy Handura Mátyás közhuszár megint a fantáziájára kapott föl, tehát rendes kerékvágásba próbálta visszabillenteni:

- Ugyan, Matyi bácsi, ki beszél ma verbunkosokról! Inkább azt szeretném tudni, miért ment el hazulról az úrfi!

- Hát Isten tudja, Laci úrfi. Hogy hazahoztam a vizsgák után, alig pár napra összekülönbözhetett a nemzetes úrral. Nem tudom, mi lehetett az oka, de elment. A nemzetes asszonynak akkoriba ki volt sírva a szeme, a kisasszony meg bánatos volt.

A kocsi már a falu alatt zörgött. Az úrfi nem szólt rá semmit, Matyi bácsi tehát továbbtársalgott, sajátmagával:

- Laci úrfi persze alig emlékszik már a kisasszonyra. Akkor még nyolcéveske se lehetett, de most... - s megvakarta a nyakát. - Most olyan, mint a gyöngyvirágszál s a járása, mint a harmat. Csak az a baj, hogy a szolgabíró úr szeretné elvenni. Beszélük, hogy nagyon szeretné, csinosítgatja is magát eleget, a bajuszát is nyíratja a borbélynál, ámbár nekem ez nem teccik, mert a jegyzőné igen mesterkedik a dolgon, a jegyzőné pedig tisztátalan személy.

Matyi bácsi diskurált még, de az úrfi nem hallgatott rá többet. A faluba értek már, az öreg most egyszerre kieresztette a gyeplőt s hazáig nem szólt egy szót. Véges-végig, az utca két oldalán, úgy álltak most is a jegenyefák, mint tíz esztendővel azelőtt... Állnak-állnak az utca két oldalán, figyelve a szélcsendben, mintha az éjszaka őrszemei lennének, ha meg ősszel a Vihorlát felől megindul a szél, földig hajolnak le, zúgva hajbókolnak, olyankor ferdén repdesnek róluk a levelek s szilaj orgonájuk a tavarnai erdőszélig harsog. Most méltósággal hallgatnak s neszelenek a Bodroghöz irányába, ahonnét titokzatos földöntúli nesz szüremlik erre, a bánkódó udvarházak s nyomorult zsellérudivarok világa felé. Csend van már a faluban, kísértetjáró csend, csak az éjszakai őr túlköl olykor hosszan a túlsó faluvégen, vagy egy kutya csahol a majorság felé, melynek fehér magtárfalára furcsa fényt vet a hold, mikor éjfélután felbújik a tavarnai erdő mögül...

Matyi bácsi befordult a kapun s a jegenyefák kettős sorfala között a ház elé hajtott.

- Itthon vagyunk, úrfi.

Az úrfi leugrott s a világos veranda felé indult. S a veranda ajtajában hirtelen felbukkant a nemzetes úr. Ott állt csizmában, fedetlen fejjel, kikötött bajusszal. Megállt és várt. S a lámpa fényében ahogy feltűnt a fiatalember, eléje ment, karonfogta, a verandába vezette. Ott maga elé állította, szembenézett vele, alaposan megvizsgálta, tetszett neki a nyílt arca, az egyenes szeme, megforgatta s azt kérdezte tőle:

- A katonaságot is leszolgáltad?

- Mint hadapród jöttem ki, keresztapa. - felelt zavartan a fiatalember.

A nemzetes úr szemlátomást meg volt elégedve:

- Nagyon helyes. Most pedig gyere közelebb, hadd öleljelek meg. Nagy legény lettél, kedves keresztfiam, mindenesetre különb, mint az enyém. No, gyere csak közelebb, mert most még örülök neked. Lehet, hogy egyszer te is meg fogsz szomorítani.

Tarján László tiltakozni szeretett volna, de az öreg magához húzta, megölelte, megcsókolta:

- Kerüljünk beljebb!

Az ebédlőben vacsorához terítettek. Balogh György nemzetes úr végigmutatott a szobán: - nem sok itt a változás, fiam. Mink már csak olyan falusiak maradunk, hiszen tudod. Meg aztán öregszik is az ember, hát nem sokat gondol az új dolgokkal. - Tarján László ledobta a kalapját, megállt a lámpa alatt s tíz esztendő óta most először rövidke meghatottság szaladt át a szívéen, ahogy körülnézett az öreg szobában. A faliszőnyegen ott rozsdállott még a kerek puska, melyről azt híresztelte a nemzetes úr, hogy szépapja meghordozta Bonaparte ellen is, pedig csak egy cigánykovács vesztegette el az egyik nagybátyjának, ezt azonban régen elfelejtette a nemzetes úr. Az ajtóval szemközt megvolt még az ócska olajnyomat *Zur Erinnerung an meine Dienstzeit* felírással, melyre csak a nemzetes úr fejét kellett odaragasztani, mert a lovat meg a rajta vágató fejetlen huszárt nyolcvanöt krajcárért vesztegették a kaszánya előtt s a kép négy sarkában látható volt a Ferenc József, az I. Vilmos, Umberto király, meg Rudolf trónörökös fotográfiája. A pohárszék tetején, csaknem a gerenda alatt, ott állt még az a bizonyos vasaló, fogantyú nélkül, melyről mindenkinek illett tudnia, hogy a nemzetes úr anyósa, akinek annyi pénze volt, mint szegény emberben a bolha, azzal a vasalóval simíttatta ki a sok bankót, ha már nagyon összegyürödvén, dohszagú lett egy bizonyos vasládikában. Tarján László körülnézett, észrevette, hogy az ablaknál álló nagy karosszéknek most is hiányzik a bal hátulso lába, pontosan úgy, mint tíz esztendővel azelőtt s önkéntelenül felmosolygott. A nemzetes úr gyanított valamit, de nem mentegetőzött túlságosan:

- Tudod, fiam, nálunk csak pokróc van a földön, de ezt is háznál csináltuk. Nem az az úr, aki annak tartja magát, hanem akinek pénze van, - s a zsebére csapott, ami annyit jelentett: „itt pedig van!”

Tarján László kicsit zavart lett: a pillanatnyi öröm miatt is, hogy ily váratlanul a nemzetes úrékhoz toppant, de meg azért is, mert hirtelen nem tudta, mint viselkedjen a nemzetes úr előtt? Mert szokatlan ember volt a nemzetes úr. Utoljára is annyit mondott:

- Örülök, keresztapa, hogy megint itt lehetek.

A nemzetes úr ránézett a keresztfiára s bólintott egyet-kettőt, hogy nagyon helyes, ő is ezt várta. Egyelőre nem szólt, csak bólogatott, mert az első pillanatban valahogy ő se találta magát a fiatalember előtt. A nemzetes úr kevészavú ember volt s ha már okvetlenül beszélnie kellett, jobban szeretett kiabálni, bár a legtöbbször káromkodott. Nem akarta mutatni, hogy ő is tud lenni barátságos arcú, mert attól tartott, hogy pénzt kérhetnek tőle, ami azonnal indulatba hozta. A bizalmatlanság fiatalabb éveiben csak fölvetett szokás volt nála: idővel a természete lett s ma már annyira jutott, hogy lakat alá tette még a nemzetes asszony konyhakiadásait is. Nyárban hajnali háromkor már a tarlón veszekedett a kepekkel s őszi éjszakákon nem egyszer órákon át gugolt valamelyik csüre sarkában s ha látta, hogy egy béres vagy egy igás lábujjhegyen surran a szénapadlásnak, a térde alá gyűrte a zsványt s ha aztán két hétig kellett is fizetni doktort és patikát, mert a szegény ember beszakadt oldalbordával ordított, - nem törődött vele, sőt titokban mosolygott is rajta: legalább becsületre tanította a gazembert. Sokszor, ha megbosszankodott, napokon át ijedten suttogott a háznép, mert ellenvetést nem tűrt az öreg s a keze rendszerint igen gyorsan járt. Az utolsó időben rettegett tőle mindenki, cimborák és ismerősök egyre-gyérebben vetődtek a házhoz, a nemzetes úr most már csaknem egyfolytában morgott, hogy ki akarják fosztani, mert zsványokkal van tele az egész világ. S e zsványokkal telebújtatott világon csak két kivétel volt: a lánya, meg a jegyzőné. A lányára büszke volt, a jegyzőnének lenézte s melleleg kitarította.

Most tehát, ahogy ott állt szemtől-szembe a keresztfiával, akinek bizonyára több az esze a kisujjában, mint a vármegye felének, ahogy tíz esztendő után először kerültek négyszem közé, a nemzetes úr maga is csaknem megzavarodott. S érezte azonkívül, hogy a keresztfia több olyan dolog után is érdeklődni kezd esetleg, ami neki magának sem lesz nagyon kellemes. De

tudta, hogy ezen úgyis túl kell esni egyszer. Zavarában nem tehetett okosabbat, minthogy odament hozzá s másodszor is megölelte:

- Örülök fiam, magam is. Igazán örülök, hogy itt vagy. De erre iszunk egyet!

S kikiáltott a verandáról:

- Jóska! Tinta Jóska!

Tinta Jóska haptákban jelentkezett. Vakszemén olyan daganattal, amilyen pontosan egy vasvilla nyele. A fülén harapás nyoma vereslett.

- Ugorj csak le a pincébe, a devizson a konyhában lesz.

- Igenis, nemzetes úr!

Sarkonfordult, de a nemzetes úr gondolt valamit s visszahívta:

- Ná, itt van egy korona, mert ma alaposan kifaszoltál tőlem. Annak a bitang Párnahajnak pedig izend meg, hogy ne szemtelenkedjen, mert ha elékapom, kitaposom a hasát. Majd adok én nektek szolgabíró, meg húsz forintot! Beszélj vele okosan, hogyha reggel munkába áll, kaphat két koronát, de ha fenyegetőzik, félesztendőre fogom lecsukadni. Majd megtanítlak én benneteket, zsványok!

- Igenis, nemzetes úr, - felelt illemtudóan Tinta József igáskocsis és kiment, hogy bor után nézzon.

- Látod, - fordult a fiúhoz, - ilyen a gazdaember élete. Bosszúság és keserűség. De mi az, hogy még most se jönnek az asztalhoz! - s kikiáltott a konyha felé: - Anyjuk, gyertek már, anyjuk! Megjött a ritka vendég! Mi addig is bekapunk egy snapszocskát, fiam, - s üveget vett ki a kredenc aljából s ráköszöntötte: - Isten hozott! - Aztán Tarján László emelte fel az üveget: - Isten éltesse, keresztapa...

- Hogy vagy, Lacika? - kérdezte most valaki a háta mögött csöndeske hangon, szinte szerényen. Tarján László megfordult s ott látta maga előtt a nemzetes asszonyt.

Hanem igen megváltozott! Kevésszavú, szelid teremtés volt azelőtt is, de most alig akart ráismerni László úrfi. Tíz év óta nagyon összeesett a nemzetes asszony, kicsit mintha meg is hajlott volna s termetre még alacsonyabb maradt. Lesimított hajában több volt már a fehér hajsza, keskeny szája körül sok elnyomott bánkódás emléke, de a szeme nézése a régi volt most is: szelid és jóságos. Tarján László sok mindent megértett egy szempillantás alatt...

- Hogy vagy, Lacika? - kérdezte másodszor is a nemzetes asszony.

Tarján Laci leborult a kezére. A nemzetes asszony pedig magához vonta a Laci fejét s megcsókolta.

- Köszönöm a kérdését, kedves keresztmama. Jól érzem magamat, mert itt lehetek.

A nemzetes asszony jobbról ültette le a keresztfiát, szemközt a nemzetes úr telepedett le, miközben megjegyezte, hogy a Tinta Jóska magatartása öt perc óta gyanús neki, mert sokáig időzget a borospincében. A cselédleány behozta a vacsorát, de a negyedik szék még üres volt az asztal végén.

Tarján László a gazdátlan tányérra, aztán a nemzetes asszonyra nézett. A keresztmama elérte s átszólt a szomszéd szoba felé:

- Marcsa! Látod, Laci, most is olyan még, mint egy gyerek. Reggel óta azon sopánkodott, milyen ruhában fogadjon s délután addig piszmogott a konyhában, hogy most egy rendes blúzt sem tudott magára venni...

A fiú meglepődött:

- Hát Marcsa idehaza van?

- Sőt már bent is van a kisasszony, - szólt a nemzeti úr s az ajtó felé intett.

Tarján László megfordult, hátranézett, felállt a székről s egy félpillanatig meleg zsibbadást érzett a fejében, ahogy odanézett az ajtóba. Mert az ajtóban ekkor már ott állt Marcsa. Állt és várt. És Tarján László, ahogy szembenézett vele, huszonhat év óta most első ízben ügyefogyottnak találta magát. Nézte-nézte a leányt, ujjongó öröm támadt benne, a szeme előtt meg mintha fátyol húzódott volna el.

Marcsa egy szünetig visszanézett reá. Akkor váratlanul s félénk mosollyal meghajtotta magát, mint egy nyolcéves kislány, a szoknyája két szélét meglebbentette az ujj hegyével s bókolt hozzá kislányosan, kecsesen:

- Kezét csókolom, bácsika...

- Na, szervusz! - kacagott fel a nemzeti úr. - Ezt megkaptad!

Tarján László udvariasan hajlott meg:

- Kezét csókolom, Marcsa.

- Jé, mama! - nevetett föl a lány. - Hallotta! Azt mondta, hogy keziccsókolom, Marcsa... Talán még kisasszony is! Lemagázott! - és a fiú elé állt.

Tarján László megint nem találta magát, ahogy eléljelibbent ez az új és nagy kisasszony. S aztán a szeme! De Marcsa akkor már elkapta az úri kezét s megrázta, de alaposan:

- Szervusz no, te - előkelő!

Csipkelődve himbálta meg a fejét s huncutság nevetett a szemében. A nemzeti úr egészen odavolt, annyira tetszett neki:

- Jól van, lányom, nagyon jól van! Most pedig csókoljátok meg egymást, ahogy rokonokhoz illik!

Marcsa szószerint vette a parancsot, odatartotta a száját s lehúnyta a szemét:

- No!

Tarján László hirtelen két keze közé fogta a leány fejét s szájoncsókolta. Marcsa összerázkódott: „Laci te, Laci, eressz el!” - Ahogy elengedte, meghátrált s tettetett nehezteléssel fordult a fiú felé:

- De ölelkezni még rokonoknak sem illik. Tarján úr!

- Elég volt a bolondságból, Marcsa. - szólt rá szeliden az édesanyja.

Leültek. Közbe Tinta Jóska is behozta a bort, azzal vágván ki magát, hogy megcsúszott és elesett a pincében. - Hazudsz, gazember, hazudsz, - torkolta le a nemzeti úr, - az ördög hordott volna el magamat is, amikor megfogadtalak! De azért nézz be a konyhába s kérj egy pohár melegítőt a szakácsnétól. Ha aztán magadbaöntötte, ugorj át ahhoz a bitang Párna-hajhoz, hogy ne igen fenyegetőzzön a szolgabíró úrral, mert bizony mondom néked, hogy a cölöphöz fogja kikötetni a szolgabíró úr.

...A szomszéd szobában féltíz ütött a falióra: már végefelé jártak a vacsorának. De mennyi kérdést adtak fel addig egymásnak s mennyi mindent kellett megtudni egymástól! Tarján Laci az utolsó tíz esztendejéről mesélt, a pesti jogászéletről, a linci meg az innszbrukki kaszánya-világból s a nemzeti úr a térdére csapdosott egy-egy neki tetsző részletnél:

- Basszorkányos! No, nagy betyárok voltak! De erre inni kell, bruderkám!

Ritkán voltak ilyen szerencsés pillanatai a nemzeti úrnak, az utolsó években már csak elvétve, de ha egyszer kedve kerekedett, nem lehetett birni vele. Fel-felmosolygott, néha tenyerébe hajtotta a fejét, mintha elbúsult volna valamin, aztán éppoly hirtelen az asztalra ütött s kacagott hozzá, de olyat, hogy rengett tőle a négy fal. Különösen a katonavilág foglalkoztatta, mint minden valamirevaló emberét ennek a szegény, szomorú, de örökön-bizakodó Felföldnek. Szerette az ártatlan lódításokat s féligmeddig hajlandó volt elhinni a leghajmeresztőbb képtelenséget is, ha a magyar ember fufangját és fölényét láthatta benne. Hallgatta-hallgatta világot-járt keresztfiát, csóválta a fejét s csak itt-ott szakította meg egy váratlan kérdéssel:

- Nagyon jó! Hát a királyt láttad-e, hogy el ne felejtsem?

A nemzeti asszony ölbeeresztett kézzel ült az asztalfőn. Nézte-nézte Tarján Lacit, szótlanul is gyönyörködött benne, de a szeme ablakán ilyenkor el-elsuhant egy árnyék. Felmosolygott néha, bánatosan és ha Tarján Laci meg a nemzeti úr jót nevetett valamin, csak felsóhajtott magában:

- Istenem, Istenem, ha most láthatna az édesanyád, - s ilyenkor bizonyosan a saját kedves-egy fiára gondolt.

Marsa is hallgatott. Állát megtámasztotta a könyökén s csöpp arcát kíváncsian fordította a fiú felé. Mintha csupa figyelem lett volna. Csak egyszer akasztotta meg Tarján Lacit, akkor sem volt benne nagy köszönet:

- Hanem azért az előbb zavarban volt a nagyságos úr. Igaz?

Tarján rápillantott a lány nyugodt arcára s most már maga is mosolygott:

- Ezt készséggel elismerem, Marsa. De ennek is te vagy az oka...

- Én? - és elcsudálkozott.

- Igenis, te. Mert oly szép vagy, hogy egy pillanatra megbénult a nyelvem.

- Nézze már, mama, - és fölnevetett. - Még megérjük, hogy udvarolni fog. Ugyan hány éves is vagy, Lacika?

Ezt már kötekedve mondta. Tarján elértette s hozzátette magában: „várj csak, hugocskám, majd kifizetlek én ezért rögtön...” S komolyodva mondta:

- Huszanhat leszek idei krumplikapáláskor. És a kisasszony, ha nem lennék udvariatlan?

Marsa számolni kezdett az ujján s meg sem állt a tizenkilencig:

- Egy híján húsz, Laci bácsi. Ha így tart, vénlány leszek.

- Mondtál valamit, Marsa, - hagyta rá a fiú. - De amíg nálatok maradok, gondom lesz rá, hogy főköti alá juttassalak. Ne bízd el magad, nem lesz könnyű vállalkozás.

Marsa készen várta:

- Akkor legjobb lenne, ha magad vennél el, Lacika. Azt hiszem, éppen passzolnánk egymáshoz.

De ez már sok volt! Tarján László a haját vakarta és mosolygott maga elé, a nemzetes asszony annyit jegyzett meg csöndesen, hogy ez még Marcsától is rosszalkodás, annál jobban harsogott az öreg:

- Basszorkányos, jól lefőzted a fiatalurat! Látszik, hogy az én lányom vagy, csak az a hibád, hogy nem vagy fiú, mert vagy huszártisztnek adnálak, vagy megházasítanálak. Mindegy! Alaposan odamondogattál, - s hozzáhajolt és megsimogatta. - De erre neked is koccintanod kell, lányom!

Marcsa csillogó szemmel tekintett föl az öregre s jókedvűen koccintott a fiúval:

- Hanem Laci, most már igazán békülünk ki. Azt pedig ne mondd többet, hogy szép vagyok...

- Pedig olyan szép vagy, Marcsa. - mondta komolyan Tarján László, - olyan szép vagy... Marcsa, mindenkinél szebb vagy!

Az utolsó mondatot már nem hallotta sem a nemzetes asszony, sem a nemzetes úr, mert a veranda felé figyeltek mind a ketten. A veranda felől tudniillik ugyanakkor belépett a jegyzőné, névszerint Suhajda Istvánné, született Zsemlye Gabriella asszony.

És itt rövid türelmet kell kérnem, nyájas olvasó, ha körülményesebben fogok időzni e derék asszonyságnál. Egyike volt ő a földkerekség ama kevésszámú asszonyi állatainak, akikről nem tudja az ember, mi célból hozta őket létre egy felsőbb Gondviselés és akik után boldogan sóhajtok egy igen nagyot, mikor végleg bekaparta őket a sírásó. Ámbár még akkor sem teljes a bizonyosságunk afelől, hogy éjszakának idején ki nem vakarják-e magukat a föld alól s besurranván a szobánkba, nem kezdenek-e fojtogatni a csontos öklükkel? Hideg fut végig a hátamon, ha csak a nevét ejtem is ki Suhajda Istvánné asszonynénémnek. Brrr!

Suhajda Istvánné szeméyleírása itt következik:

Suhajda Istvánné asszonyság kirivó volt természetnek hosszára nézve s ez okból úgy állt rajta a ruha, mint egy meszelőnyélen. Bár a ruhára is aggasztóan kevés gondot fordított a tiszteletre-méltó asszonyság s ha itt-ott kiszakadt a ránciaiból, bizonynal mondom tinéktek, hogy Suhajdáné asszonyság nem varrta vissza azokat a ráncokat. Őszi sárban, ha nem akadt egyéb lábbeli, készséggel viselte a férje cugoscipőjét is, a kontya éjjel-nappal úgy festett, mint a szélről megcibált varnyufészek, de a legérdekesebb talán a két szeme volt, olyan színű, mint a macskaszem. Ő, Suhajdáné asszonyságnak nagy-nagy szüksége volt e sárgaszínű szempárra, mellyel felfogta a külvilág különböző erejű fényhatásait s azokat rendszerint másszínre mázolván adta tovább. Fontos érzékszerve volt a fül, mellyel másfél kilométerről meghallotta a fű növést. Az orrával három nappal előbb megszimatolta, kinél lehet jogerős remény némely pénzkölcsönre, melyet persze kötelességének tartott soha vissza nem fizetni s volt azonfelül szája is Suhajdáné asszonyságnak, de irgalmazzatok, ó egek, annak a kétlábon mozgó földi féregnek, akit egyszer a szájára kapott Suhajdáné! Gabriella nénénknek (felül) még tavaly kitörött két félfoga, de fájdalmat ez nem okozott neki, mert porcellánból volt az egész fogsor. Ez a felső fogsor, mivel olcsón jutott hozzá, gyenge rugóval rendelkezett s beszéd közben - pedig mennyit beszélt e száj! - oly veszedelmesen ingott, klappogott és táncolt, hogy egy majálison, mikor a mazurka alatt tüszentett s persze élénken társalgott is, a táncosa lába elé pattant ki az egész szerkezet. Arcra, némi fantáziával, türhető lett volna Suhajdáné, ámbár megtörtént, hogy egy névnapon, amidőn éppen kötözködő kedvében volt a nemzetes úr, a magamódján odanevetett a szeme közé: - hallod-e Gabriella, azt mondom én, hogy ötven forintot adnék annak az elszánt fiatalembernek, aki éjfélkor, behunyt szemmel és kötényen át megcsókolna téged... Suhajdáné vállat vont: - bolond vagy, György... Fölháborodnia persze nem lehetett, mert nem akart rontani az összeköttetésein.

Suhajdáné szóval belibbent, mint a rúdon fityegő vitorla. Már az ajtóban áradozni kezdett:

- Szervusztok, kedveseim s ne haragudjatok reám, szerencsétlen teremtésre, hogy ilyen időben is háborgatlak, de széthasad a fejem, hogy mi lesz velünk holnap? No, hallottál már ilyen csudát, te Lenke, - s a nemzetes asszonyhoz intézte a szót, de még mindig az ajtóból, miközben összefonta a két karját, - hallottál már ilyen csudát, azt se tudom, merre szakadjak szét, görcs állna a gégéjébe annak a korhelynek! Megengedtek, de már leülök egy kicsit, mert mindjárt megfűlok a dühtől...

Tarján László, aki eddig féloldalt ült, felállt és meghajtotta magát:

- Tarján dr. vagyok.

Gabriella néni úgy tett, mintha meglepte volna a vendég s zavar és szíveskedés csatázott az arcán:

- Ni, maga az! Egészen olyan, mint az édesatyja volt. Mert ismertem szegényt, kár, hogy olyan fiatalon kellett elvesznie. Persze, most veszem észre, hogy olyan dolgokról fecsegek, amelyeket nem is illenék felhozni. Hát doktor lett? Csakugyan? No, ez igazán érdekes.

Gabriella néni mindezt egy lélekzetre fújta el. Csak arra nézett szét, hogy senkise felel neki. Erre leült, hogy előhozakodjon a maga végtelen szerencsétlenségével:

- Hát tudjátok, kedveseim, hogy az a korhely, már mint az uram, ma egész délután a trágárdombon horkolt s úgy szakadt belőle a pálinkagőz, mint a bányából...

Marcsa ezalatt észrevétlenül a diványra ült és magához intette László úrfit is. Ott aztán azt sugta neki:

- Ne figyelj oda, Laci, mert ez bosszantani fogja. Különben elmondhatom, mivel lesz a terhünkre legalább egy óráig: hogy sikkasztott az ura, vagyis hogy újra sikkasztott és hogy holnap reggel vizsgálatra jön ki a szolgabíró. Ezt már reggel elfujta egyszer. Most csak azért szaladt át, hogy megismerjen, mert ez igen fontos neki.

- Miért lennek én fontos neki?

Marcsa csendre intette az ujjával:

- Csak semmi kíváncsiság, majd megtudod egyszer.

Suhajdáné pedig állta a szót ezalatt. Egyszer mosolyogni próbált a fiatalok felé, ámbar titokban méreg forrt benne, másszor a jegyzőt átkozta, ismét másszor a nemzetes úrnak próbált kedveskedni. De a nemzetes úr jókedvű volt a mai estén s ilyenkor kevés sikerrel operált Gabriella néni. A nemzetes úr közbe-közbe vállatvont:

- Mi közöm hozzátok? Én csak nem tartalak ki mindenestül!

De Suhajdánét ez nem lankasztotta s annyit kiverelkedett mégis, hogy a nemzetes úr holnap esetleg személyesen fog átnézni az inkvizícióra, bár nyilvánvaló volt anélkül is, hogy Suhajdáné megint csak kimenti azt a korhelyt, állna görcs a gégéjébe, mondaná Suhajdáné. Amikor felállt, odalépett Tarjánhoz:

- Remélem, doktor úr, lesz szerencsénk minálunk is. Mink ugyan nagyon szerencsétlenek vagyunk, hát már ezért is meg kell becsülnünk minden jóemberünket. De mit urazlak itten! Mondd csak ezentúl, fiam, Gabriella néni, úgy híj engem az egész világ. No, szervusztok, gyerekek!

Tarján szó nélkül meghajtotta magát.

Ahogy elcsattogott Gabriella néni, a nemzetes úr is felállt az asztaltól, eresztett két lyukat a nadrágszíján s utánadörmögött a jegyzőnének:

- Kódusok.

Aztán odalépett Marcsához, átölelte a félkarjával s az arcába nézett. Marcsa visszaölelte s fölmosolygott az apjára nyílt kékszemével, boldogan, szerelmesen. Tarján Laci elnézte őket s egyszerre csak azon kapta magát, hogy ő is mosolyog.

Mikor Marcsa a vendégszobába vezette az unokabátyját, egyszerre komolyodni kezdett:

- Laci, csakhogyl eljöttél. Mert mostanában sokszor nagyon egyedül érzem magamat s olyankor búsulni kezdek. Hidd el, nincs rá okom, de csak elfog valami szomorúság. Hiszen majd elbeszélgetünk még róla. Jóéjszakát s számold meg a gerendákat!

Halkan betette maga után az ajtót. Tarján László lefeküdt, magára húzta a takarót s a halotti csöndben kicsit eltöprengett. Azt körülbelül sejtette már, hogy tíz év óta sok minden megváltozott a házban s elég volt egy tekintet a nemzetes asszonyra meg Suhajda Istvánnéra, hogy megértse az ember, miért szomorkodik el egyre többször Marcsa.

II.

Reggel félkilenckor a jegyzői irodában még senki mást nem lehetett találni, csupán Drabik Menyhért díjnokot. Ámbár őt mindenki Menyusnak hívta s ezentúl mi is ezen a néven fogjuk szólítani.

Drabik Menyus egészen elütő egyéniség volt úgy külalakra, mint lelki konstrukció tekintében. Világszemlélete mélyebb elemzését egyelőre elhagyjuk s ezúttal csak külső megjelenési formáját fogjuk érinteni tüzetesebben. Drabik Menyust az orra meg a bajusza után ismerte a legtöbb ember. A bajusza tudniillik ott kezdődött, ahol más férfié végbeszökken, vagyis a szája két sarkán, ott kicsikét lecsüngött s azontúl nem volt folytatása, miáltal olyan benyomást keltett, mint egy mandarin-bajuszcsokevény. Gumószerű fejének bubján néhány hajszál tenggett, a balszemével félig hunyva és könnyezve pislogott s a gumószerű fej elülső negyedéből egy orr ugrott ki fenyegetően s mintegy harsogó tiltakozásul az ellen, hogy gazdájának nyolcórás körmölése dacára mindössze hatvan krajcár a napibére. Ez az ormányzat végül ökölnyi dudorban ereszkedett le a szája fölé, olyan fényhatással, mint egy lilaszínű csutóra.

Drabik Menyus ott ült tehát az irodában, egy zsebtükörben nézegette magát s néhány apróbb mitesszert nyomogatott az orrán. Mert a kiadósabbakat vasárnap délutánra hagyta, amikor futja a szabadidejéből. Kicsit szemügyre vette az arckifejezését s behajtván a tükört, szokása szerint felsóhajtott:

- No, ezt a pofát másnak is albérletbe adhatta volna az Isten...

S felsóhajtván, munkához látott. Először összegyűrt papírlapot tett maga elé, melyre vagy húsz név volt felírva, aztán húsz egyformára vágott céduktát kapart ki az asztal fiókjából, a céduktákat most egymás mellé rakosgatta, később minden papirosszeletre felírt egy-egy nevet, majd betűrendes névmutatót vett le az állványról s végül a névmutató alapján betűszerint való sorban kezdte osztályozni a húsz darab céduktát.

Ekkor lépett be a szolgabíró. Jött frissen, könnyedén és elegánsan, de hát ő teheti, mondaná Drabik Menyus, neki nem hatvan krajcár a napibére, mint Drabik Menyusnak. Vadsörtés kalapját a feje tetejére taszította s vékony nádpálcával ütögette a lábaszárát.

Belépett s odavetette foghegyről:

- Na, hogy szuperál az egészségi mibenlét, Drabik!

Drabik háttal ült az ajtónak, de meg se mozdult. A szolgabíró csettentett:

- Hogy milyen nevetetlen egynémely ember...

- És egynémely szolgabíró is - tette hozzá nyugodtan Drabik.

- Hogy mondta?

Drabik megismételte:

- És egynémely szolgabíró is. Mert ha belépünk valahová, köszönni is szokás. Ehhez azonban intelligencia kell...

- Hallja, Drabik mester, de sokat fecseg maga az intelligenciáról!

- Lehet is, mert az van! - s az asztal lapjára hajolva tovább körmölt. - S Drabik Menyus lehet napibéres csupán...

A szolgabíró mulatni kezdett a konok emberen:

- Mondja, kedves Drabik, miért nem beszél maga úgy, mint más rendesfejú ember? Miért mondja például, hogy napibéres? Béres az, aki az ökrök körül dolgozik, maga pedig díjnok.

Drabik kész volt a felelettel:

- Nagy tévedés. Először: más fogalom a díj s mást jelent a bér. Én nem díjra pályázok, hanem bérért dolgozom mindennap: ennél fogva napibéres vagyok. Nem is szólva arról, hogy a *-nok*, *-nök* képző helytelen. Ezt viszont azért tudom, mert filozopter-koromban foglalkoztam mellesleg a nyelvalkotás szabályaival is.

A szolgabíró jól ismerte Drabik Menyust, tehát nem is kötekedett vele tovább. Most már hozzálépett s barátságosan vállára tette a kezét:

- Hát jó reggelt kívánok, Drabik úr!

- Aláoszolgája, szolgabíró úr! Lássá, ezen kellett volna kezdeni mindjárt, ahogy bejött.

A szolgabíró odanézett a cédulákra s összecsapta a kezét:

- Hát maga mit csinál, szerencsétlen!

- Az ujfalusi adóhátralékosokat írom össze névsor szerint.

- Névsor szerint? - s fölnevetett, de már bosszúságból. - De ember! Maga ahelyett, hogy egy kis fejmunkával ábécé szerint írná egymás alá a neveket, maga ahelyett először húsz cédulát írkal össze, azokat kirakja egymás után, aztán minden cédulára külön ír le minden nevet, aztán a névmutatóból külön keresi ki a betűket, aztán újra aszerint teszi össze a cédulákat és csak akkor írja le a végleges névsort. Ember, de hiszen ez örület! Így csődöt mond a közigazgatás!

Drabik Menyus nyugodt maradt:

- Lehetséges. Sőt fölteszem, hogy erről Drabik Menyus is mélyen meg van győződve. De Drabik Menyus húsz év óta változatlanul napibéres csupán, hatvan krajcárral. Tessék Drabik Menyust kineveztetni irnokká s akkor beszélhetünk a részletekről...

A szolgabírót itt már elhagyta a türelme, így éppen kapóra jött neki a jegyző. Bejött Suhajda István, vagyis inkább begurult. S ha van valami törvényszerűség abban a sajátságos hitben, hogy egy név ismeretlen gazdája s a név mögé elképzelt fogalom szinte kivétel nélkül egyezni szokott, ha például a jegyzői díjnok, mint olyan s a Drabik Menyus nevezett annyira-egy, hogy Drabik Menyus nem lehetett más, csak Drabik Menyus, akkor a Suhajda István elnevezés alá se születhetett más ember, csak Suhajda István. Csak egy ilyen gömböcshasú, kurtalábszárú pocak, széttúrt hajjal, kerek, nagy ábrázattal és puffadt szemmel. Megállt Suhajda az asztal előtt s csak ekkor vette észre ijedten, hogy magánfelejtette a hálóinget és hogy kapkodás közben nem fűzte be a cipőjét.

A szolgabíró az iratpolcnak könyökölve játszadozott a pálcájával s ahogy félszemmel végignézett a lábát váltogató kis alakon, csaknem elnevette magát. El kellett fordítania a fejét:

- Megint ittunk! Mi?

Suhajda zavartan nézett bele a levegőbe s nem szólt. Drabik viszont, hogy - legalább a maga számára - enyhítsen valamit a kínos pillanaton, félhangosan beszélt maga elé: - Csutka Gergely... Csú-ut-ka... Ez a Bakos János meg a... hogyis?... meg a Fityera Mátyás közé jön a névsorban...

- Mennyi a hiány! Hé!

- Harminchat forint ötven, - mondta szolgálatkészen a jegyző.

- Nem igaz! - csattant fel a szolgabíró. - Negyvenegy! Még most is hazudik, nyomorult ember? Mit csináljak magával, a mindenségít, mit csináljak?

- A gyerekeim...

- Fogja be a száját s ne emlegesse a gyerekeit, mert felrúgom! Egyszer a határban szedik fel tökrészeget, aztán szegény emberek adóját veri el a kocsmában s még a gyerekeire hivatkozik! Piszok! Nézze meg a gyerekeit: az utolsó zsellér nem engedi ki a magát ilyen rongyban, betegen és mezitláb! Van magának lelke? Fúj, piszok!

Suhajda állt az asztal előtt. Állt haptákban és zavartan hunyorgatott a levegőbe.

Ez a közömbösség még a szolgabíró is felbőszítette s ingerülten kezdett fel és alá járkálni a szobában:

- Ha nem a felesége, régen az árokban rothadt volna meg. Most csak megvannak még. De honnan és miből? Hát nem ég ki a szeme? Hát nem látja, hogy a Balogh úr kegyelemkenyerén tengődnek hónapok óta? Kitarzott ember! - s a szemébe ordított Suhajdának. - Ki-tar-tott!

Itt észrevette magát s megállt. A pálcával idegesen babrált s körülnézett az irodában:

- Szemétdomb! Mikor sepertek itt utoljánál! Mért hevernek az akták a sarokba hajigálva és a kályha megett! Hát ez mi? - s találomra kikapott egy ügydarabot és belenézett. - „Sürgős, mezőrendőri kihágás.” Pontosan másfélesztendő és sürgős!

- Épp ma akartam elintézni, - felelt angyalszeliden Suhajda.

- Épp ma? Hogy a...

Elkáromkodta magát s kiment az udvarra. Suhajda utánalesett s amikor látta, hogy a szolgabíró a konyha felé indul el, leült, fogta a tollszárat, belevágta a tintatartóba, nem azért, mintha most rögtön íráshoz látott volna, hanem, hogy benne hagyja a tintatartóban. Aztán, mintha mi se történt volna, két könyökre térdel s ásított Drabik felé:

- Mit szólna ehhez a koszoshoz?

- Hólyag, - volt a Drabik véleménye.

- Az, - bólintott Suhajda. - S még ő mer packázni azok előtt, akik végső eredményben a közigazgatás faktorai vagyunk. Dzsentri! - tette hozzá, persze maró gúnnyal. - De majd begyűjtök én neki legközelebb, mert van már egy megfelelő ötletem. Bekapja még a horgot a ficsúr, csak kis türelmet, Menyuskám, attól mehet oszt Piripócsra!

Négy év óta ígérgette már Suhajda ezt a szolgabíró alá való begyűjtést, Drabik tehát most se vette komolyan.

Suhajda ezalatt felállt s a sarokbaszórt akták között kezdett kotorászni, hónaljig. Aztán pecsétes üveget kapart ki a legaljából:

- Menyus...

Drabik odasandított:

- Benzin?

- Császárkörte, - somolygott Suhajda és Drabikra köszöntötte: - Az Isten adjon sok reménységet a magyaroknak!

- Szívemből kívánom, - így Drabik.

Aztán Drabik nyakalt. Egy-két megjegyzést tettek az italra.

- Vérre válik az emberben, - vélte a jegyző.

- Mint barátban a lencse, - bólintott Drabik.

- De miről trafikálhat odabent az asszonnyal? - tűnődött Suhajda. - Mert igen főzik valamin a fejüket. Te Drabik, tudod, mit gondoltam én? Azt gondoltam, hogy Gabriella anyánk alighanem Balogh Marcsával akarja összeboronálni a főbíró. Jól beszélek?

- Én pedig azt mondom, hogy abból semmisem lesz. Ne faggass tovább, Istvánkám. Csak annyit mondok, hogy ebbe a dologba bele fog pukkadni a főbíró is, Gabriella is.

- Az nagyon jó lenne, - hagyta rá Suhajda.

A főbíró és Gabriella asszony fesztelenül diskurálgatott ezalatt az első szobában. A jegyzőné, miután megkapta az ígéretet, hogy ezúttal „még egyszer és utoljára” megmenekül Suhajda, teljesen megnyugodott. De látszott rajta, hogy valami nagy dologgal készül kijönni, mert alig várta, hogy túlessen a látogatás hivatali részén.

- Van valami ujság? - kérdezte szokás szerint a szolgabíró.

- De még milyen! - legyintett a jegyzőné s az ujság ingere színt és elevenséget kölcsönzött rugókra járó arcának. - Tegnap este Baloghékhoz érkezett Tarján László.

A szolgabíró nem sok érdeklődést áruolt el:

- Ki az?

- Ki az? Csak így kérdezi a szolgabíró úr, ki az? Hát másodunokabátyja Marcsának. Tíz esztendeje, hogy nem látták, azóta egy csomó iskolát és világot kóborolt be s most meglátogatta az öregeket...

- Tarján... Tarján László, - tűnődött a szolgabíró, mintha régi emlékei közt kutatgatna. - Csak nem a fia annak a Tarján főszolgabírónak, akit megöltek, illetve aki maga lett volna öngyilkos?

- De az, az! - sietett örömmel a jegyzőné, mert az ujsághír s különösen, ha ő maga adhatta, tovább, mindig felvillanyozta Suhajdánét. S azonfelül joggal remélte, hogy ezúttal egy kis szívbeli fájdalmat is szerezhet a szolgabíró úrnak. - Hát most már jó lesz sietni egy kicsit, - tette hozzá anyai hangon.

- De miért sietni?

- Miért? - és elcsudálkozott. - Egyszerűen azért, mert Tarján László csak huszonhat éves, azonfelül csinos fiatalember. S nem tudjuk, meddig fog ittmaradni. Mint rokon, amíg jól esik neki. S azt, ugyebár, elhiszi nekem a szolgabíró úr is, hogy egy huszonhatéves úrfi nem igen fogja magát elunni Marcsa mellett. Most tehát muszáj föllépni, mert csak tegnap este jött, de vacsora után már úgy bujtak össze egymással a diványon, mint...

- Mint két unokatestvér szokott, - nevetett a szolgabíró. De aztán egyébre gondolhatott, mert csipkedni kezdte a bajuszkáját: - No, és az öreg?

- Az öreg? Jól tudja a szolgabíró úr is, hogy az öreggel csak én tudok okosan beszélni, tehát amit én mondok, az úgy van. Az öreg rossz viszonyban élt Tarján főszolgabíróval, aminek száz és egy oka volt s a halálában is az Isten büntetését látta. Az öreg igen makacs ember s amit egyszer magába vett, az ég óvjon tőle, hogy azt valaki előhossa neki! A fiatalemberre ő büszke, talán szereti is, de ha a lányát kérné, most még nem adná oda neki, csak ha majd kiismerte. Tarján Lászlóról azt mondják ugyanis, hogy még bolondabb az apjánál, ettől tehát

nincs mit tartani. De hátra van még a lány! Hátha a lány azt mondja három hét múlva: „én pedig csak Tarján Lászlóhoz megyek!”

A szolgabíró szórakozottan nézett ki az ablakon s egyszer-egyszer simított a haján. Aztán fölállt, kötekedve:

- Hát tudja mit, nagyságos asszony! Mondjuk, hogy legközelebb meg fogom kérni a Balogh-kisasszonyt. Nem mintha féltékeny lennék arra a derék és rokonszenves fiatalemberre, hanem mivel úgyis meg akartam kérni. Azaz, mondjuk így: valószínű, hogy megpróbálom, - s a szeme közé mosolygott az asszonynak.

- S én addig is beszélek az öreggel, - ajánlkozott Suhajdáné.

A szolgabíró jókedvűen indult kifelé:

- Csak el ne rontsa a dolgomat, nagyságos asszony, mert túlbuzgóságból a kevés is árthat.

Az udvaron éppen a nemzetes úr jött szembe s a szolgabíró kereste. Polyvával, törekkel volt tele: a cséplőgép mellől ugorhatott be. A Párnahaj Miska-féle ügyben sietett befelé az öreg s egészen ki volt kelve magából, hogy egypár lova ma egész nap vesztegelni kénytelen a behordásnál. Mert az az istentelen Párnahaj csakugyan odébbbrúgta magától a szolgálatot s éppen a legégetőbb munkaidőben. A szolgabíró az iroda felé kiáltott:

- Drabik!

Drabik kibújt:

- Mi kell?

- Intézkedjen csak, Drabik, hogy valami Párnahaj nevű legény délután ötkor ott legyen a nemzetes úr udvarán, mert várni fogom! - s a jegyzőnéhez fordult: - Legyen jó, nagyságos asszony, üzenje meg Koczák tanítónak, hogy nála leszek ebéden. Addig Ujfalura hajtatok át egy kis szolgálati ügyben. - Aztán kezet adott a nemzetes úrnak: - A viszontlátásra, Gyurka bátyám. Kézcsókomat a nagyságos asszonynak meg Marcsának.

A nemzetes úr meglegedve fordult vissza a kazlak felé, mert tudta előre, hogy a szolgabíró ma délután le fog számolni Párnahaj Miskával. Közbe az udvaron kellett átvágnia s a veranda ajtajában észrevette Marcsát. Felkiáltott neki:

- Ozsonnára nálunk lesz a szolgabíró!

Marcsa biccentett, hogy megértette s visszafordult a verandába. A szobából akkor lépett ki Tarján:

- Jó reggelt, kislány!

- Jó reggelt, nagylegény, - s összemosolyogtak. - Egy pillanatra, Laci, mindjárt hozom a reggelit!

Tarján László egyet nyújtózott s jókedvvel tekintett ki az udvarra és a falu felé. Az istálló előtt Handura Mátyás valami nyerget pucolt szorgalmasan s ahogy megpillantotta az úrfit, köszönt neki. Verőfényes délelőtt volt, a nap tüzelve kapaszkodott a délpont felé, sehol egy felhő, a jegenyék mozdulatlanul álltak s köröskörül szinte égett a határ a perzselő hőségben. Halott volt az utca, minden munkáskéz a kazlak körül serénykedett, csak lejjebb, az alvág felé kergetőzött néhány gyerek. Tarján László a hosszú álom után frissen kelt föl s az egészségnek és nyugalomnak valami olyan érzése fogta el, hogy csaknem felujjongott.

Marcsa hirtelen megterített:

- Foglalj helyet, Laci. Csak ketten leszünk, mert apa hajnal óta talpon van, mama pedig hátrament a gyümölcsöskertbe.

- Hát te még reggeli előtt vagy?

- No hallod, - csudálkozott a leány, - csak nem hagyjuk magára a vendéget? Aztán nálunk nem úgy megy, Laci. Akkor van reggeli és ozsonna, amikor éppen ráérünk.

Tarján László leült s csak elnézte a leányt, ahogy kedveskedve tett-vett az asztalon. Takaros gazdasszony lett belőle mára. Pettyes könnyű ruhában volt, egy csomó kulcs csörgött a kötényéhez fűzve s a fejére piros kendőt kötött, hátul másliba kapva. Tarján Laci csak elnézte Marcst: az égszínű szemét, a kedves csöpp állát s azt a sötét hajfűrtöt, mely észrevétlen kikandikált a piros kendő alól.

Marcsa egy pillanatra magával volt elfoglalva s megfélekedett, hogy a fiú elbámult rajta.

- Te, Marcsa, - tört ki belőle akaratlanul a lelkesedés, - azt mondom én neked...

A leány föltekintett s ahogy találkozott a szemük, megelőzte és leintette az úrfit:

- Csak semmit se mondj, mert nagy csacsiság jönne ki belőle. Inkább arról beszéljünk, mit álmodtál, mert az első álom mindig be szokott teljesedni. Mit nevetsz? Vagy nem hiszed?

Tarján László ma kötözködő kedvében lehetett:

- Azon nevetek, Marcsa, hogy akkor én alaposan megjártam. Álmomban ugyanis úgy volt, mintha megkértelek volna és te kosarat adtál nekem.

Marcsa először kíváncsian emelte rá a szemét, aztán észrevétlenül pirosba ment át az arca, utoljára leengedte a fejét. Nagy csönd lett. A vadszöllőn át egy ponton betűzőtt a napfény, odaesett Marcsa elé s Marcsa ezt a fénykarikát nézte szótlánul, majdnem szomorúan. Csend volt, csak egy méhecske döngicsélt a sarokban s kétségbeesve erőlködött a veranda üvegfalán, mintha ki akart volna szabadulni szegény. Később megszólalt a leány, de nem nézett föl:

- No várj, ezt elmondom apának.

A fiú gyönyörködni kezdett a leány zavarában s most már csak azért se engedte el:

- Hallottam, hogy ma itt lesz a szolgabíró. Igaz?

- Igaz, - hagyta rá a leány. - S aztán?

- Csak azért kérdeztem, mert azt mondják, hogy ő akar megkérni. Haragszol érte talán?

Marcsa egyszerre visszatalált a hangjára. Már mosolygott:

- Hallod, Laci, mi van ezen haragudnivaló? A szolgabíró épp úgy eljárhat hozzánk, mint Koczák tanító, mint Drabik díjnok, vagy mint száz más fiatal és idősebb ember. Hivatalos dolgai is vannak apával, aztán régi ismerős, azonfelül jó táncos és ha tudni akarod, hát csinos fiú is...

Tarján közbevágott:

- Csinos fiú! Neked mindenki csinos!

Marcsa feltartotta az ujját:

- Mit szólsz bele, mikor nem is láttad még? Igenis, csinos fiú! S ha megtalálna kérni? Istenem, ehhez joga van minden fiatalembernek, én csak nem akadályozhatom meg. Igazam van?

- Borzasztó igazad van! Tele vagyok az igazsággal!

A leány felállt, elkacagta magát, a lelkéből, hirtelen kettőt fordult tánc lépésben, akkor odaszaladt a fiúhoz s lekonykolt eléje:

- Laci, tudod-e, miért szeretlek annyira? Mert az egyik percben fölényes akarsz lenni, jegyezd meg: csak akarsz lenni, a másik percben meg úgy kétségbeesel miattam, mintha legalább is a nevelőapám lennél. De azért jópajtások maradunk, ugye? Most pedig - tette hozzá nyájas-kodva - lemégy a nagymamához, de vigyázz s el ne járjon a szád, mert tudod, milyen asszony a nagymama. Ő biztosan várni fog s ha ebédre is ott tart, az olyan kitüntetés, hogy büszke lehetsz rá.

Tarján László felállt:

- Valamit kérdezni szeretnék tőled, ha megmondanád. Mért ment el hazulról Géza? Össze-kapott az öreggel?

- Semmiség az egész, - mondta a leány. - Az érettségi után hazajött az öcskös, azt hitte, neki most már minden szabad, valami adósságot is csinált s tudod, hogy apa hamar megneheztel az ilyenért. Összeszólalkoztak s Géza erre elutazott a nagybátyánkhoz. Semmiség, majd haza-kerül, ha ott is kap egy kis prédikációt. No, szervusz. Ozsonnára pedig okvetlenül itt légy.

- Okvetlenül?

- Ok-vet-le-nül!

Tarján Laci elindult tehát a nagymamához csakúgy könnyedén, kalap nélkül.

A falu végén volt a nagymama háza s a hátsó szoba egyik ablaka már a temetőre nézett. Mindnyájunk emlékében él egy ilyen öreg ház: az utca felől liceumsövény, két jegenyefával a két sarkán, a sövény mögött hervadt virágoskertecske, van benne piros verbéna, kerek ágyacs-ka árvácskából, egy sor nenyuljhozzám, van lilaszínű harangcsa s két-három törpe kaktusz. A régi ház előtt lombtalan szelidgesztenye bánkodik s délibb tájakra gondol, szegény. A kertecs-ke felé két ablaka esik az öreg háznak: muskátli van az egyikben, rozmaringszál a másikban. A tető szalmazsupból való, de azon a részen, honnét az északi szelek jönnek, zöld moha az egész tető s a moharéteg fölött itt-ott szárbaszökken egy-egy jegecske. Az udvart sok esztendő óta benőtte a fű, meg az egérfark, két ösvényke húzódik át rajta: egyik a kiskapúnak, másik a hátsókertnek s az ajtóval szemközt eperfa álldogál. Az ajtón a konyhába kerül az ember, hol három rézedény s több fazék csillog a tűzhelynél. Az utca felől van az elsőház, a tisztaszoba, aranszínű birsalmák illatával s ezzel csak ritka vendéget szokás megtisztelni, a temető felől a hátsóház, vén óra a falon, minden órában kiröppen felette a kakuk s elkiáltván az időt, siető tiktakkal csúszik tovább a nagymutató. A temetőre néző ablaknál divány is van, őszi kora-estéken itt ül a nagymama, mikor a Szentek Hegedűjén elmélkedik félhangon, vagy durákat játszik egykor férjezett Misutánéval, ma egyszerűen az Úrban elszenderült útmester özvegyé-vel, kivel a nagymama együtt viszi a zavartalan és egyszerű háztartást. Az öreg ház mögött csenevész szilvafák vannak a térdigérő fűben, a sövény mentén novemberi estéken egy sor jegenye zúg, mikor is a nagymama felpislantván az órára, halkan figyelmezteti Misutánét: „térjünk aludni, lelkem...” Ó, mindnyájan magunkkal hordozunk egy-egy ilyen régi emléket s húsz-harminc esztendő múlva, ha szomorúság szakad a lelkünkre, de sokszor fölkeres az öreg ház képe! Egyet sóhajtottunk rá olyankor, mert a régi házacskából ekkorára rendszerint nem marad egyebünk a bánatos emléknél.

Tarján László sietve ment föl az udvaron. A hátsókert felől éppen akkor dőcögött szemközt a nagymama. Hanem megöregedett, összetöporodott, a nézése bizonytalanra vált s olyan volt már a haja, mint a decemberi hó. Petrezselymet meg sárgarépat hozott.

A fiú nekipirult a sietésben:

- Kezét csókolom, Máli néni!

A nagymama szemügyre vette az ismeretlen fiatalembert s már kérdezni akart valamit, amikor elnevette magát az úrfi:

- Persze nem ismer rám, Máli néni. Tarján Laci vagyok.

- Á, hát te vagy az! - lepődött meg a nagymama. - Mindjárt gondoltam, csak az zavart össze, hogy hajadonfőtt jöttél. Üriember nem jár kalap nélkül, - és szaporán mozdult a nyelve. - Csak nem csaptad be talán a zálogba? Vagy igen? Itt a kezem, csókold meg, ahogy jónevelésű fiatalemberhez illik. No, az arcomat is. Hát fölkerestél? Ezt igazán nem vártam volna tőled, Tarján, mert hűtlen kutyák vagytok egytől-egyig. Szegény nagyanyád az édes hugom volt, te persze ezt is elfelejtetted már, hát ne szólíts engem Máli néninek, szólíts csak nagymamának. Úgy sincs már senki a világon, ki a szívéből gondolna rád. Hát az a híres Balogh mit csinál?

Mert a nagymama vezetéknévén szólított mindenkit, még saját fiát, a nemzetes urat is. Előretípett a konyhába s azalatt élénken érdeklődött minden iránt:

- Persze, minek is kérdeztem Baloghot, mikor minden lépését ismerem a firmának, te pedig úgyse vallanál rá, igaz, hogy nem is tudsz róla semmit. Még mindig nyomorgatja azt a szegény asszonyt, a földbirtokos úr? Mert az apja csak gazdaember volt még, de ő már földbirtokos! Úgy címezteti magának az ujságot. Az úrfi meg, hallom, hogy elszökött, mert dorbézolgatott a kollégiumban s arra három pofont adott neki Balogh. Ezt az egyet jól tette. Hát a pipiske-kisasszony!...

Laci úrfi szólni akart, de a nagymama letorkolta:

- Csak ne beszélj, Tarján, ismerem én a mai lányokat! Vagy talán neked is megtetszett már? Mi? No, ne makogj, úgyis tudom, de vigyázz, mert úgyse fogja hozzád adni. Balogh halálos ellensége volt az apádnak, de igaz, hogy annak is hiányzott a félkereke, azért verte el mindenét. Hol is hagytam el? Igen, a kisasszony! Olyan ártatlanul szokott belépni hozzám az angyal, hogy még engemet is majdnem megtéveszt, így édes nagymamám, úgy aranyos nagymamám s aztán farsangkor is olyan ruhában vitték a bálba, hogy majd kiégett a szemem. Ha én olyan dáma lettem volna, sose vettek volna el, különben is az apám tépte volna ki a hajamat. De hát Balogh ki akart tenni magáért. Mit hallgatsz? Talán nincs igazam?

S a nélkül, hogy lélekzethez engedte volna, leintette:

- Csak ne beszélj, Tarján, romlanak az erkölcsök. Hát az a szárcsa mindig trónol még?

- Micsoda szárcsa? - bökkent bele Tarján Laci.

- Micsoda szárcsa? Hát a jegyzőné, mert én már csak úgy szólítom azt a gólyafészket. No persze, Balogh éppen a párja! Meglásd, Tarján, meglásd, nagy kavarodás lesz ott, ha megharagszok egyszer!

Itt már a haragtól pattogott a nagymama, de szerencsére közbelépett özvegy Misutáné rongyokba kötözött karral s vívósisakkal a fején. Mint azonnal kiderült, hátul kirajzottak a méhek s Misutáné reggel óta e felszerelésben vívott ellenük szívós, de végül is eredményes csatát. Misutáné csak ledobta magáról a sisakot s két karral szaladt Tarján Laci nyakába:

- Ilyen ujságval már régen nem szolgáltak nekünk! Gondoltam pedig, hogy ma örülni fogok, mert éjjel nagy vizekkel álmodtam s úgy sírtam, de úgy. Hanem hogy ráismertem mindjárt. S micsoda legény lett, Istenem! Tíz évvel ezelőtt...

Misutáné ugyanis -val, -vel-lel beszélt. De az áradozásban megszakította a nagymama:

- Nono, lelkem, lassabban a dícsérettel, mert én egyebeket is hallottam az úrfiról. Bizony, Tarján, messzire elér a nagymama keze, de hát erre te aligha gondoltál Pesten, meg Lince, ugy-e? Majd meghallod még te is a véleményemet. Misutáné lelkem, terítsen csak az elsőházba, mert ma már magamnál foglak, Tarján.

Laci úrfi Marcsára gondolt: „ha ebédre is ott tart, olyan kitüntetés, hogy büszke lehetsz rá”.

Csendben ültek az asztalnál, csak itt-ott tett egy-egy megjegyzést özvegy Misutáné, akinek, mellesleg szólván, egy foga volt csupán legelől:

- Az édesatyját is jól ismertem, mert akkoriban sokszor felkerestük az uramval. Jó ember volt, csak sok baja volt a zsidókkal, meg másfajta ilyen emberekkel.

Végefelé jártak az ebédnek. A nagymama mindeddig fürge madárkaszemmel vizsgálgatta a fiút, de most már beszédbe ereszkedett ő is:

- De mért volt baja, lelkecském, mért? Ő kereste magának, ne beszéljünk most erről! Nehogy valami ilyen ostobaságra gondolj te is, Tarján! Elég volt egyszer a bajból, hallod-e? A magad dolgaival törődj, ne úgy, mint az apád tette! Hallom, hogy te is szeretsz a levegőbe gondolkodni, hogy terveket csinálsz, de nem úgy, mint az okos ember. Majd egyszer elmondok mindent, hogy okulj rajta, de vigyázz, meg ne találj keseríteni, mert nincs egy jó embered, csak a nagymama. S ha valamikor úgy fordulna, hogy nem tudnád hova letenni a fejedet, csak zörgess be a nagymamához. No, ne nézz rám olyan furcsa szemmel, Tarján, ezt csak úgy mondtam, de jó lesz, ha ezt is tudod. Mi ketten ledülünk most egy kicsit, mert meleg van, te pedig nézz hátra a kertbe. Mondom neked még egyszer, Tarján, nem szabad a levegőbe gondolkodni!

Tarján Laci kiment, zürzavaros fejjel. Vakító hőségben úszott a falu, köröskörül szinte égett a határ s a sövény alatt lihegve hasalt néhány tyúk. Tarján Laci nem tudta hirtelen, hova induljon el, mert Marcsa csak ozsonnára várta vissza. Eszébejutott ugyan Koczák, de ott most a szolgabíró ebédel s erre mégis csak a hátsókertnek fordult.

Ezek a felvidéki hétszilvafás kiskertek! A kiskapu után egy ribizli- és egy köszmétesor, oldalt két-három ágy zellerrel, kalarábéval s azontúl - sűrű árnyékot eresztve - girhes, csenevész szilvafácskák. Olyan suták és szegényesek, mint a domboldal, melyből erőlködve szívják a kevés erőt, de annyi szerelemmel ragaszkodnak a sovány földcskéhez, mint a bocskoros magyarok, vagy a zsellér-tótokskák, akik addig veszködnek egy-egy tenyérnyi földön, míg egyszer lehanyatlak a karjuk s maguk is a föld alá kerülnek, ahol nincs többet küzködés, kevéske jókedv, de végrehajtás sincsen. És mégis kapaszkodnak a domboldalakhoz, mint a hétszilvafák. Ott állnak ezek a fák az öreg kisházak hátában, alattuk lengőkalászos magas fű s ha szél fut át a görbe szilvafák lába alatt, annyi bánattal suhog, mint csak a sás a nádasban, vagy a fenyves a nagyuraik kastélyai körül. Önkéntelen méla hangulat szállja meg az embert, ha belép egy ilyen bánkódó szilvásba s régi küzködések emlékei ragadják szíven. A szilvás hátában ismét jegenyefák s egy gazdátlan széllegyintésre oly vadul orgonáznak, mintha a régenholtak minden haragja és kétségbeesése harsogna ki belőlük. Ott még az erdők is másképp zúgnak: mennyi búskomoly intelem a szilaj orgonaszóban, mennyi dac és keserű elszántság... Jaj, Felsőmagyarország!

Tarján László végigment az árnyékoson s aztán hanyattfeküdt a sövény alatt. Egy darabig elbámult a jegenyefák tetején s az ég egy tenyérnyi derült foltján, mely lekandikált a fák között. Bódult volt s néha úgy érezte, hogy el-elszédül. Tegnap óta kétszer is felhozták az apját: este a jegyzőné, de olyan furcsa csönd lett rá a felelet, hogy Suhajdné egyszerre bekapta a száját, most pedig Misutáné jött elő a nevével, de nagymama rögtön leintette. Ugyan mit mond neki nagymama az apjáról, akinek példáján okulnia fog kelleni?... A felvégről

olykor idáig-vánszorgott egy elnyújtott kakasszó álmosítóan, bágyadtan... Nem tudta magát mire szálni, csak érezte, hogy most már meg fog tudni mindent. Hisz a nagymama úgyis csak annyit árulna el, amennyit jónak lát s a nagymamából néha egyáltalán nem lehet kiokosodni. Eszébe jutott hirtelen, hogy előveszi Drabikot, mert a vén díjnok évekig dolgozott az apja mellett. Érezte, hogy a szeme nehezülni kezd s a feje lehanyatlik. S olyan félálomfélében ismét látta magát egészen apró kisdiáknak... Egy ősszel, mikor a felhők a toronytetőt súrolva görögtek a fagyos szélben, csak megáll Handura Mátyás a kollégium előtt, mert akkor még náluk szolgált az ócska huszár. Matyi bácsi egész úton nem szólt semmit az úrfinak, csak a szürke felhőkre tekintgetett, vagy a lovat noszogatta gyorsabb ügetésre. Ahogy hazaértek, a hálósobában holtan találta az édesapját, véres haját még akkor is ronggyal törülgette az édesanyja s magábafulva siránkozott. Később annyit hallott félfüllel, hogy a főszolgabíró úr szerencsétlenül járt az erdő alatt, de Matyi bácsi még évek múlva is fenyegetődzött, hogy „de a pilátusát a gyilkosoknak, megölték, mert nem hiányzott egy golyó se a nagyságos úr puskájából, ő pedig megnézte még aznap...” Aztán lassú lebegéssel mintha az édesanyja bánkódó arca intett volna feléje... Jóságos lélek volt a szegény, de a szerencsétlenség óta alig hallották a szavát s Tarján Lacinak könnyes lett a szeme, ahogy újra látta a szelid asszonyt, mikor már betegen és köhögve megsimogatta a fejét: „tanulj, fiacskám, tanulj, hogy ember lehessen belőled s maradj szófogadó, mert nemsokára eljön érted a keresztapád...” Tizenhárom éve mult már ennek is, jól emlékszik a temetésére. És azontúl is, ha itt-ott felhozta valaki az apját, nagymama vagy keresztmama csak intett a szemöldökével s mindjárt másról kezdtek beszélni, ő elkerült messzi iskolákba, de most már tudni fog mindent, mert ezt a bizonytalanságot nem bírja el sokáig. Még ma beszélni fog Drabikkal.

Igy maradt jóidőt s közben mintha elaludt volna. Hirtelen csak arra lett figyelmes, hogy a kerítés mögött hangosan beszélgetnek. Felállt s a sövényhez lépett: Koczák tanító, meg a szolgabíró haladt el a kertek alatt, élénk vitában.

Koczák meglátta Tarján Lacit s felujjongott:

- Szervusz, Laci pajtás, hallottam már, hogy megjöttél! - s odaszaladt és felvágta a sövény kisajtáját. - Isten hozott közénk! Igazán, rég nem láttuk egymást. Gyere már közelebb, hadd mutassalak be!

Tarján kilépett a kisajton, úgy, ahogy volt, széthullt hajával:

- Tarján László vagyok.

A szolgabíró barátságosan nyujtotta a kezét:

- Kende Pál szolgabíró vagyok. Szervusz.

- Merre indultatok? - kérdezte Tarján.

- Elkísértem darabkát az öreget, - mondta Koczák, - mert valami dolga van még a jegyzővel s hozzátok is be akar nézni. Te pedig addig is levizitelsz nálam, Laci pajtás, ezt az egyet már nem engedem el.

- Ezer örömmel! - s Kendéhez fordult: - Mi úgyis találkozunk még odafent. A viszontlátásra!

Koczák és Tarján visszafelé fordult a dombon, amikor Tarján Laci egyszerre felkacagott:

- Micsoda gigerli lettél, te János!

Valóban, az volt János. Bur-kalapot nyomott a fejébe, mely divatnak pontosan tizenkét évvel ezelőtt hágtak véglegesen a nyakára, de ezt most ne feszegessük körülményesebben. Lüsztérkabát volt rajta, bokorkendő a nyakán, hányiveti-másliban s e máslit különösen gyenge

szélben kedvelte János, mert ilyenkor pajzánkodva repkedett a rojtos vége. Zebraszín s alul felhajtott angolszabású nadrágját az újhelyi Braun szabta remekbe, igaz, hogy tizenöt forintért, havi törlesztésre és nem potyán. A tenniszcipő fölött viszont kikacérkodott a lilábajátszó, áttört fuszekli ügyesen ráfércelt nyíllal.

- Egészen hódító a külsőd, Jánoskám, - mosolygott rá gyönyörködve Tarján Laci. - Hallom, házasodni készülsz.

Koczák Jani vissza is akart mosolyogni, zavarba is jött, utoljára legyintett egyet, keserűen:

- Készülök? Készültem! De hányszor! Ajaj!

- Neki kell vágni! - biztatta Tarján. - Nem szabad megijedni!

Koczák sóhajtott:

- Hiszen nekivágtam, én eddig is, pontosan nyolcszor. De az utolsó pillanatban - tudja a Jehova, mi van a lábammal! - csak megbicsaklott a bokám s gyenge szúrást éreztem az oldalomban. Majd elmesélem odabent.

Igy értek a tanítói lakásig.

Milyen is egy tanítói lakás, különösen ha nőtlen még a tanító úr? Ugyis tudja mindenki. Elöl a tanterem, aztán a tanító úr két szobája. Az elsőben kerek asztalka, széle körül felpattogzott politúrral, a sarokban vaságy, mellette dívány (az anyjától kapta a tanító úr), a falon önarckép, melyet fotográfia után rajzolt meg Koczák, aztán egy könyvespolcocska, rajta a *Magyar Költők Kincsesháza*, Jókai három regénye, hat-nyolc kötet Fantomas, a *Néptanítók Lapja*-nak több száma, Eötvös báró *Gondolatai*, Mikszáthtól a *Szent Péter esernyője*, két Göre Gábor s legfeljebb néhány kotta még. Egy tanítónak igazán nem telik többre. A másik szoba üres (majd hoz bútort az asszony), mindössze egy szekrény a falnál, szintén politúros, mellette a mosdóállvány s a sarokban a takarítónő seprője. De rozmaringbokor szomorkodik az első szoba ablakában, harmónium áll az ablak mellett, saroknak, hogy világot kapjon s a tanító úr, ha nagyon megtelik és elfacsarodik a szíve, leül a harmónium elé s kiengedvén a hangját, könnyít valamit a lelkén.

Tarján Laci körülnézett:

- Egyszerű kis lakás, Jánoskám, de boldog lennék, ha nekem csak ennyim volna.

- Laci pajtás, - sietett füligvörösén Koczák, - van teneked tízszer ilyen lakásod s milyen uri bútorokkal, csak az a baj, hogy sose akarsz hazamenni, - s boldog zavarában, hogy előkelő pajtása most így megtisztelte az ő szerény szobáját, nem találja a helyét, csak a tenyerét dörzsölgette. Utoljára is a harmónium elé ült:

- Játszok neked egy kicsit.

Néhány futamot csinált, aztán belevágott teljes erővel s a hangját is nekieresztette:

Ki tanyája ez a nyárfás?

Nem hallik át a kurjantás...

Zengő baritonja volt Jánosnak s összefonódván a harmónium mély basszusával, szinte megrázta a négy falat, aztán kivágódott az ablakon s szétterült a kertek fölött. S hallván ezt a szomszédasszony, felfülelt egy pillanatra, s bizonyosan azt gondolta magában: „a tanító úr megint házasodni készül”. Harsogott a harmónium, de zengő bűgésán át is átvágott a tanító úr feltornyosult keserősége. Tarján Laci lekönyökölt a díványon s maga is eltűnődött. Pedig nincs semmi az egész nótában, mindössze az kifogásoltatik benne, hogy odaát a tanyán sem-

mikép se akarják meghallani a veszett kurjantást. Vélni lehet ennél fogva, hogy más legény után kacsintgat már a tanyás leánya...

Ahogy elhalt az utolsó ütemfoszlány is, Koczák felugrott s tenyerét odatette a homlokára. Pillanatra összenéztek s akkor azt mondta neki Tarján Laci, szinte apai hangon:

- Meg kéne házasodni, Jánoskám...

- Meg, meg, csak ne volnék olyan peches, - és odaült Tarján Laci mellé. S most, hogy kicsit kiénekelte magát, eltűnt a szórakozottsága is és természetes hangon fordult a pajtáshoz:

- Nézd, Lacikám, neked elmondok mindent úgy, ahogy van. Kevés a jóemberem, de előttem szívemből fogok beszélni. Hiszen meg kéne házasodni, tudom én azt, csak végigcsinálni nem bírom. Ne mosolyogj, Laci, de engemet borzalmas malőr üldöz. Értsd meg az Istenért, nyolc-szor próbálkoztam már, de mindig gyalázatos eredménnyel! Csak két esetet mondok el, mert a vége úgyis iszonyú blamázs lett mind a nyolc-nak. Legelőször Kisztének vágtam neki, tavaly nyáron, hogy megkérem Turbucz tanító úr lányát, az Annust. De összeillettünk volna pedig! Hát nekivágtam, már a faluba értem, az Annus-szívem már rám is mosolygott a georginák közül, pechemre azonban vasárnap délelőtt volt, templom után a ház előtt tereferélt mindenki, az egész világ tudta, hová megyek és milyen szándékkal, de az utolsó gondolatban úgy megijedtem, hogy görcs állt a térdembe. Valahogy még meg bírtam billenteni Annuska felé a kalapot, hogy; „kezetcsókolom”, aztán továbbmentem. Szegényke, talán két napig is könnyezett a szégyentől. Disznóság, milyen gyáva alak vagyok!

- Ugyan, Jánoskám, - mosolygott rá Tarján.

- Hagyd el, ne is mentegess! A többi esetem is hasonló, csak a legutóbbit mondom el. Június végén tanítóbál volt a fürdőben s hogy őszinte legyek, kicsit csapni szerettem volna a szelet a tanfelügyelő lányának, mert reméltem, hogy tánc közben ez nem lesz olyan feltűnő. S tudod-e mi történt? Az első csárdásról lekéstem, mert Lenkét (így híjják a gyöngyömet) elkapta előlem a gróf Andrássy kasznárja, tudod, az a sárgalábszárvédős fika, de nem kezdhettem ki vele, mert nagy krakéler. A második táncnál már az enyém lett volna Lenke, már derékon is kaptam, s nekiköszörültem a talpamat, de ekkor... Jaj, még most is megráz a hideg! Ekkor ugyanis az a betyár primás belevágott a bosztonba. Hüj, Lacikám! Csak tátogtam, kivert az izzadság. Lenkének azt hazudtam hirtelen, hogy épp most hivat az édesapja az ivóba, csak egy percre várjon...

- S aztán? - sürgette kíváncsian Tarján.

- S aztán hazalógtam az erdőn át. Itthon három napig borogatást raktam a homlokomra, mert nem ismerem a bosztont. Hát ilyen hólyag vagyok én, Lacikám, - fejezte be teljes keserűséggel.

De itt már Tarján Laci is felugrott s nevetett, de úgy, hogy a könnye csorgott. Aztán odalépett Koczákhoz, vállára tette a kezét s szeretettel nézett a szeme közé:

- Nincs neked más bajod, Jánoskám, csak tapasztalatlan vagy egy kicsit. Mert a naiv lelkedért én is irigyellek. De ezen segíteni fogunk. Egy hét alatt megtanítalak a bosztonra s még meg is házasítalak, amíg itt leszek.

Koczák szemet meresztett:

- Lehetetlen!

- Ugyan, ne gyerekeskedj! - s hátbaütötte tréfásan. - Meglesz, ha mondom!

Koczák Jani egyszerre olyan lett, hogy madarat lehetett volna fogatni vele. Hálásan szorongatta a Laci pajtás kezét, aztán odament a könyvespolchoz, piroskötésű könyvet keresett ki. Tarján Laci elé tartotta s felsóhajtott:

- Pedig mennyit tanulmányoztam ezt a kötetet!

Tarján László kezébe vette, ránézett a címlapra s fejet csóvált kedves bosszankodással. A fedéllapon ugyanis cifra huszártiszt nyújtotta a karját egy erősen befűzött, legyezős delnőnek s a tetszelgő pár alatt szóról szóra ez állt:

A PESTI MŰVELT TÁRSALGÓ

Nélkülözhetetlen kézikönyv mindazok számára, kik a társaságban magukat megkedveltetni óhajtják. Tartalma: Illemszabályok. A régi Istenek neveinek jelentése. Pas de quatre. Kártyafortélyok. Szeszély-szigrák (Anekdóták). Humorisztikus. Komoly költemények. Egészen új virágnyelv. Házassági ajánlatok. Legnagyobb részben saját tapasztalása után szerző

EGY PESTI ARSZLÁN

Ára 1 frt. ezüstben.

Tarján Laci lapozott pár oldalt s megint fejet csóvált:

- De Jánoskám, hogy az ördögbe adhattad magad ilyen számárságra! Pedig, látom, gyakran forgattad, mert sok benne az aláhúzás.

Koczák kínosan érezte magát:

- Muszáj volt Laci, muszáj volt. Mert ha egyszer komoly tervei vannak az embernek, kurizálni is kell tudni.

Tarján fölnevetett:

- Persze, hogy kell. De ki beszél ma szeszélyszigráról meg dalidóról s kinek fontos egy társaságban a Zefír Isten jelképi jelentősége? Jani te, Jani! No, majd eligazítjuk azt a kis családalapítást.

Aztán elbeszélgettek még sok mindenről. Amikor Tarján László elköszönt, Koczák még utána is kiáltott:

- A Társalgót valahogy ne említsd Marcsának, mert kútba ölöm magamat!

Mire hazaért Tarján Laci, otthon már ozsonna után voltak. Bort látott a veranda asztalán, a nemzeti úr éppen töltött, Kende szolgabíró felhevülve állt a középén s előtte, háttal az ajtónak, egy dacosképű fiatal legény.

- Hát mennyi pofont is kaptál összesen a nemzeti úrtól, Párnahaj Miska? - kérdezte a szolgabíró?

- Négyet, - mondta sötéten a legény.

A szolgabíró erre úgy vágta képen a legényt, hogy hátratántorodott:

- Ilyen volt az első, Miska?

A legény összevágta a fogát, düh lángolt az arcán, de nyugodtan felelte:

- Igenis, szolgabíró úr.

A szolgabíró most másodszor is pofonverte, de úgy, hogy a legény a falnak esett:

- Ilyen volt-e a második, Miska?

Párnahaj Miska itt már tenyerébe kapta az arcát s könyörögni kezdett, hogy ne bántsa tovább a nagyságos szolgabíró úr, inkább munkába áll s teljes hűséggel szolgálja tovább is a nemzeti urat...

- Mars ki s lódulj rögtön az istállóba, - ordított rá Kende, - mert csendőrökkel veretlek vasra!

Tarján Laci elképedve állt ezalatt a szoba ajtajának dűlve s ahogy elkotródott a legény, félhangosan mondta maga elé:

- Hallatlan...

A nemzeti úr poharat nyújtott neki is:

- Koccintsunk, fiam. Látod, így kell elbánni az akasztanivalókkal!

- Köszönöm, keresztapa, nem iszom, - felelte. - Veled pedig nem koccintok, Kende, mert komisz alak vagy. Így bánni el egy védtelen emberrel!

Kende ránézett, pillanatig mintha habozott volna, de aztán derűs képet vágott:

- Nagy idealista lehetsz te, testvér...

- Mint az apja volt, - tette hozzá a nemzeti úr és elnevette magát, de visszafojtott ingerültség volt a nevetése.

- Proszit, szolgabíró úr!

Tarján Laci szótlanul a szobájába ment, odaállt az ablakhoz, összefonta a karját s úgy bámult ki a kertbe. Kint setétedni kezdett már, mikor arra ocsúdott, hogy valaki megérinti a karját. Marcsa volt:

- Apa kicsit pattog, de jól tetted, hogy odamondtál neki! Igazad van, mama is azt mondja. Miért vagy olyan rosszkedvű, Laci?

III.

Este a takarítónő behozta a vacsorát: rántottát nyolc tojásból, savanyított uborkával. Koczák észrevette, hogy a már nem ifjú Pacsutánének hátul vizes nemcsak a lityája, hanem a szoknyája is.

- Talán bizony öntözködött, galambom!

Pacsutáné előadta erre, hogy délelőtt túrót vitt a városba, zajdában, de útközben sírni kezdett a túró s erre a savó mind, de mind végigfolyt a hátán.

„Még a sarkam is vizes volt, tanító úr.”

- Van-e valami ujság, Pacsutáné? - kérdezte Koczák, csak épp, hogy kérdezzen valamit.

Pacsutáné eltöprengett, hogy a mai napról tud-e valami érdemlegeset s így intézte a szót Koczákhoz:

- Hát volni éppen volna, de csak úgy beszélhetem el a tanító úrnak, ha magábatartja.

- Persze, hogy magábatartom.

- Hát akkor elmondom, de csak a tanító úrnak. Tegnap fentjártam a nemzeti úréknál s ahogy diskurálunk a konyhában, azt mondja egyszer a szakácsné, no hallja, Pacsutáné, de furcsák is ezek az urikisasszonyok. Kérdezem a szakácsnétól, mért, mert fújni kezdett, hogy milyenek az urikisasszonyok. Azt mondja erre a szakácsné, hát itt van mondjuk a mienk. Nincs elég jó dolga s a helyett, hogy jól kialudná magát, hajnal előtt fölkel az ágyból, csak egy nagykendőt hajít magára, aztán hátralopózik a nagykertbe, de mezítláb s ott járkál a harmatba vagy egy félóráig. A kisasszony azt mondta nekem, mondta a szakácsné, hogy az jót tesz az egészségnek. Én meg azt mondom, folytatta Pacsutáné, hogy a kisasszony még szebb akarna lenni. Pedig olyan ígézetes most is, hogy a szemével veri meg, akire ránéz.

- A szemével veri meg! Ez igen jó kifejezés ám, Pacsutáné!

- Hát hogy jó-e, ahhoz én nem értek, csak azt mondom, tartsa magába a tanító úr, amiket hallott, mert csak én szenvedném meg, ha valami pletykába keveredne a kisasszony. - s kivitte az eszcájgot.

Koczák maga elé meredt s csettentett hozzá:

- Ezt se lenne rossz megtapasztalni...

Igy maradt sokáig. Csak elsötétült arcán látszott, hogy szokatlan gondolatokat keverget az agyvelejében. Odakint késő éjszaka volt már, amikor felállt s elfújta a lámpát. Aztán előkereste a kampósbotját, becsukta az ajtót s kiment. Csöndesen végigsurrant az udvaron s ráfordult a nagyutcára. Békességben aludt már a falu, a jegenyék kísérteti csöndben hallgatóztak s ahogy Koczák végiglopózott az utcán, a paticsfalú apró házak már húsz lépésről visszaverték cipője koppanását. A harangláb előtt váratlanul Tarján Laciba meg Drabik mesterbe ütközött bele. Koczák azt füllentette nekik, hogy fáj a feje, luftolni jött ki, nincs kedve velük tartani, igaz, hogy nem is marasztalták. Mindjárt neki is vágott a templomköznek, Tarján és Drabik pedig a felvégnék indult el, nagy közökben egy-egy szót váltva egymással.

Maguk megett hagyták a falut, az országúton voltak már. Tarján halkán odaszólt:

- Beszélhetsz, Menyus.

Drabik Menyus gondolatokba mélyedve haladt az oldalán. Póznaalakja olyannak tűnt föl hirtelen, mint egy hazafelé ballagó bánatos kísértet (ha egyáltalán lett volna hazája valahol Drabik Menyusnak!), csak az orra vált ki éles és fenyegető vonalban. Drabik maga elé dűnnyögött:

- Nem bánom. De idefigyelj aztán. Nem szeretem kétszer elmondani a régi dolgokat, mert csak keserítenek.

Sóhajtott:

- Ott kezdem, mikor megházasodott az édesapád, mert ekkor tűzött össze először a nemzeti úrral. A nemzeti úr is megkérte akkoriban az édesanyádat, de ezúttal pechje volt, hiszen értesz. Édesapád csak mosolygott rajta, annál többet bosszankodott a nemzeti úr. Ő is megházasodott aztán s elvette az édesanyád unokatestvérét, mármint a keresztanyádat. Várj csak, hadd gondolkozzok egy kicsit, mert sorrendbe akarok beszélni.

Tarján Laci hallgatagon lépegetett mellette.

- Mert nem fog születni még egy olyan ember, mint az édesapád volt! - folytatta Drabik Menyus. - Menj csak haza Ladomérba s ha meghallják a szegény emberek, hogy itt van a Tarján Zoltán főbíró úr fia, sírva esnek eléd a porba. Mert nagyon szegények lettek az istenadták s kolduséletük ott kezdődik, amikor oly rettenetesen kellett meghalnia az apádnak. Igen. Az édesapád, mielőtt asszonyt vitt a házhoz, nem kényelemre rendezte be magát; mint más főszolgabíró tenné. Hallgass csak ide! Tarján Zoltán erős, vállas ember volt, piros arccal, hiszen emlékszel rá valamit és olyan szemmel, hogyha ránézett valakire, hát összevacogott a foga. Tudom, mert a jobbkeze voltam. Ha valami időt szakíthatott magának, mindig tanult, nem egyszer éjfélután is világos volt az ablaka, de maga is írt komoly könyveket. S nem elégedett meg annyival, hogy aktákat firkálgasson alá az irodában, hanem kiment a falvakba s ott személyesen nézett minden kicsiség után. Ez csak az elején volt így, mert később nagy dolgokat vitt végbe. Láta ugyanis a nyomorúságot s ekkor valami olyanra határozta el magát, hogy először bolondnak mondták és mosolyogtak rajta, de két-három esztendő múlva már megdöbbenek miatta s mialatt a magukrariadt jószándékú emberek bámulva tekintettek rá, az ellentábor is megmozdult, de iszonyatos volt ez a megmozdulás! Sígni szeretnék, ha rágon-dolok, mennyi volt az ellensége, hogy nőtt és dagadt ez a sötét légió s hogy verték le a lábáról szegény Tarját. De a nép a kezét csókolta s úgy nézett rá a pan nagyságos úrra, mintha az Istene lett volna.

Ezalatt felértek a temetőhöz s leültek az első sírdombra. Köröskörül kék színben derengett az éjszaka s messziről idelátszottak a városka lankadatlanul lobogó ívlámpái.

Drabik díjnok észak felé mutatott a kezével:

- Látod amott azt a négy-öt pásztortüzet? A Vihorlát az! S nézz arra messzebb, északkeletnek, ahol egyre sűrűbben pislognak azok a tüzek. A Verhovina az! Ezek a tüzek a magyarság utolsó őrszemei. A tüzek körül félig meztelen emberek guggolnak s egyik őrtűztől a másik őrtűzig üvöltenek át egymásnak a nyomorultak. Én hallottam egyszer egy ilyen kétségbeesett vonítást és sírva fakadtam rá, mert ezt a jajkiáltást részvétlenül verték vissza az erdők s nem volt lélek, aki meghallotta volna és összerázkódott volna tőle a Tisza tájékán. Ebbe a riasztó és szakadatlan éjszakai jajgatásba fogunk belepusztulni mi valamennyien s nem lesz ember, aki megkönyörülne rajtunk, mert a mi szívünk sem esett meg, mikor a szegény rusnyákok éhségtől tébolyultan nyújtották ki tenyerüket az Alföld felé: - testvér, segíts!

Lehajtotta a fejét Drabik Menyus, hallgatott. Aztán folytatta, de már bágyadtabban.

- Egy ember volt csak, aki meghallotta ezt a szívetrázó kiáltást az éjszakában: az édesapád. Azt mondtam, hogy először csak érdeklődött, körülnézegetett. Igenis. De akkor egy olyan

gondolatra határozta el magát, mint előtte senki s ő, ha eszembe jut, hogy élt attólfogva, hány éjszakát koplaltunk át a havasokon, hogy állt szembe egymaga százezer idegennel, ő, ha eszembe jut mindez, hát még ma is megilletődöm. Tarján Zoltán egymaga indult harcba egy sötét és veszedelmes faj ellen, mely úgy ellepte már akkor az egész Verhovinát, mint a szőrös-hernyó a erdőt. Ha ismernéd ezt a lobogószemű fajtát, Tarján Laci, még az álmaidban is e szörnyű emberek kergetnének. Ahová lép, amihez egyszer hozzányúl ez a nép: minden elpusztul ottan. Egyszer azt olvastam róla valahol: „Ez a faj arra van kárhozattva, hogy vesztére legyen az embernek, akivel érintkezik; a háznak, ahol lakik; az állatnak, amellyel dolgozik. Maga is érzi végzete súlyát: íme, sötét ruhában jár, mintha gyászolná azt a pusztulást, mely őt körülveszi. Mosolyát nem látod, örömét nem hallod. Szemlesütve jár s ha rád emeli sötét tekintetét: azt véled, hogy a mélységekből sugárzik feléd valami baljóslatú fekete tűz.” Ezt olvastam, Tarján Laci s mikor nekilátott az apád, hogy kiemelje az elsüllyedt népet, először is e fertelmes fajzattal találta magát szemközt. Mit tegyek még hozzá? Beszéljek az irtóztató erőfeszítésről, az átkínlódott éjszakáról, vagy a hajszákról, melyeket felülről zúdítottak az apád nyakába? Ha kíváncsi vagy rájuk, olvasd el az akkori ujságokat. A ladoméri járás mélyen felnyúlt, egészen a határszélig, volt dolgunk elég, mert mással nem törődtünk, csak magunkkal. Egy év múlva minden rusnyáknak volt egy kis tehene, minden harmadik faluban volt már szövetkezeti bolt, a legtöbb falucskának volt már legelője. S ahogy kezdett magához térni az elájult nép, abban a mértékben kezdtek jajgatni odaát. S ezt a jajgatást meghallották a kormányban is, mert ezt már meg *kellett* hallani! Értesz engem? Ettólfogva iszonyú erővel kezdte fojtogatni Tarján Zoltánt egy végzetszerű kéz. Ez magában még nem lett volna baj. Mert az első évben magához kérte szegény Tarjánt a főispán s megfogta bizalmasan a kabátgombját: „mi hivatalosan tudunk is, nem is arról, amit csinálsz. Mindenesetre nagyszerű ember vagy s a miniszter úr minden dolgotat jóváhagyja...” A második évben már a miniszter rendelte magához a nagyszerű embert, és négyszemközt azt mondta neki: „tőlem tehet, amit jónak lát, akár az egész Verhovinán. A támogatás ezentúl sem fog elmaradni...” Ekkor láttad volna az apádat, Tarján! Most már csodaembernek hittem én is. De persze, kormány jön, kormány megy, közbe az ujságok külön rovatot kezdtek Tarján főbíró ellen, s minek folytassam? Olvasd el az akkori lapokat. Olyan csaták se voltak még, mint ma tizenhat éve az apád miatt! Aztán jött egy új miniszter, magához rendelte szegény Tarjánt, bizalmasan annyit mondott neki: „barátom, most már igazán elég volt a nyugtalankodásból...”

Drabik díjnak itt megállt. Ahogy megint beszélni kezdett, harag és keserűség volt benne:

- S ekkor lett a legnagyobb Tarján Zoltán! Mert ahelyett, hogy békétlenül visszavonult volna, odavágott a főbírói asztalra: „hát jól van, elmegyek innét, de ott van még a birtokom!” És most, hogy megvontak tőle minden segítséget, a magáéhoz nyúlt hozzá. Az emberek azt mondták, megőrült, a rokonság bolondok közé akarta záratni, a nagymama sírva jött ki a szobából, Balogh pedig, mármint a nemzeti úr, fölkereste még egyszer: „hát el akarsz veszteni mindnyájunkat, te veszett ember!” Tarján Zoltán valósággal kidobatta a sógort, de hogy is tudott volna az édesapádig emelkedni föl a nemzeti úr! Abban ugyan igaza volt Balognak, hogy az apád miatt mindig több kellemetlensége lett a rokonságnak is, mert az a bizonyos végzetszerű kéz mindenhova elér s ha a világ másik végére menekülsz előle, még ott is torkonragad és megfojt s ezt jól jegyezd meg magadnak, Tarján Laci! De hol is hagytam el? Igen. Az édesapád nem törődött senkivel, az anyád úgyis ráhagyott mindent, sőt még bízta is, mert olyan asszony volt az anyád s ezt is jól jegyezd meg magadnak. Tarján Laci! De akkor már igen nehéz sorunk volt, minden lépégnél megbotlottunk, a birtok fogyni kezdett, édesapád mindig idegesebb lett s már nem mert puska nélkül járni, mert tudtuk, hogy a bokorból is lesnek utána. Ugyanakkor kisütötték róla, hogy hivatali ideje alatt, de már két évvel előbb, tizenhét forint sikkadt el a szolgabírószágon. Mindenki felzúdult a képtelen gyanú ellen, csak

az apád rezzent össze s ezúttal - legelőször. Emlékszem, hogy egy hegyi kiránduláskor egyszerre csak hozzámfordult: „Drabik, mondja meg igaz lelkére, nem lehetséges, hogy én szórazottságból esetleg zsebrevágtam volna azt az összeget s később megfélelkeztem volna róla?...” Lassan híre terjedt, hogy Tarján kezd megzavarodni. Egyízben az alispán látogatta meg: „legyen eszed, fiam. hogy tehetsz föl magadról ilyen badarságot!...” Most már nem-egyszer éjfélután zavart föl: „Indulunk, Drabik!...” Felültünk a hintóba, mert mindig hintón járt szegény, reggelre egész ismeretlen helyen bukkantunk fel s ha ilyenkor észrevett egy csizmás kazárt, ahogy a krumplitábla szélén pipázgatott s a táblán tíz-tizenkét nyomorult ember görnyedt a télen megitatott félliter pálinka fejében, Tarján ilyenkor csak lepattant a hintóról s bikacsökkel verte véresre a rabszolgatartót, az embereknek pedig odakiáltott: „Menjetek haza, ostobák!” Azelőtt soha sem tudott volna ennyire megfélelkezni magáról. Ekkor annyira jutott már, hogy a nép is keresztet hányt magára, ha szembejött vele. Valaki fülükbe bocsátotta, hogy a pan nagyságos urat megszállta a rossz lélek. De én, aki utolsó lélekzetéig hűséggel kitartottam mellette, aki láttam nagy álmaim s később százalmas vergődéseim saját maga ellen, én még bizonyosság vagyok rá, hogy Tarján Zoltán még e kétségbejött lelkiállapotában is nem egyszer fel-felsőhajtott éjfelek után az ágyból:

- Ó, megölt terveim! Ó, megrontott életem!

Drabik Menyus lehajtotta a fejét. Csak sokára fejezte be, majdnem suttogva:

- Abban az időben sehogyse ment többé a dolgunk. A nép itt is, ott is elvesztette magát, mert nem volt senki már, aki szakadatlanul a sarkában legyen s a nagy vagyonból mindössze Ladamér maradt meg. Szomorúság volt az egész ház s Tarján Zoltán ebben az időben egyre többször vitakozott sajátmagával. Egy őszi délután újra befogatott, a szomszéd falut akarta meglátogatni. Az út közepetáján leszállt a kocsiról, hogy a hegyoldalon át toronyirányt vág neki a falunak. Vette a puskát, én visszamaradtam. Alig tűnt el a cserjés mögött, puska lövés hallik. Arrafelé futok eszem nélkül, odaérek: a pan nagyságos úr véres fejjel, holtan hever a földön... Eddig van. A puskát megnéztem aztán, az egyik patron üres volt. Kérdés marad, *kinek* szánhatta ezt az utolsó golyót! A hírlapok megírták egyébként, hogy Tarján Zoltánt halálba vitte a lelkiismerete, de a népből, amelyért mindent kockára tett: békés otthont, nyugalmas életet, még az életét is, - a szegény népből sohasem lehetett kiirtani a hitet, hogy pénzért puskázták le a pan nagyságos urat. A végére értem, testvér...

S itt leengedte fejét a vén díjnok. Nagyon késő volt már. A Fiastyúk váltakozó fényben hivatgatva csirkéit az ég második negyedében, a lápos fölött lenge köd teregette az ezüsthálót s távol északra meredeken zuhant már lefelé a Göncölszekér rúdja. Drabik egyszer odafordult Tarján Lászlóhoz: a fiú két térdre dülve kuporgott mellette a sírdombon s tágranyitott szemmel bámult a sötétségbe, a Verhovina gazdátlan tüzei felé... Később megint a falun botorkáltak át. Tarján hallgatott. Drabik szakadatlanul beszélt s most már dühösen, szinte kétségbeesve tüzelte a fiatallembert. Mély csöndben aludtak az apró házak, a tücsök se szólt már, csak a templom felől jött egyetlen bánatos tülökhang s utána furcsán elnyújtva énekelt két sort Guba Gergely, lelkek és javak éjjeli pásztora:

Kettőt ütött már az óra,

Rég felült a tyúk az ólra...

Azután még iszonyúbb lett a hallgatás. Ők ketten pedig botorkáltak ezalatt. Már túl voltak a falun is, később megint a kertek hátában vették magukat észre. Drabik egészen rekedt volt:

- Úgy, úgy Tarján Laci! Kezd csak te szépen ott, ahol az apád összeesett. Én mondom ezt neked, én, Drabik Menyus, aki negyvenhat esztendő alatt sokat tapasztaltam, szenvedtem és koplaltam. De magyar voltam mindig! Egyszer sírva, máskor káromkodva, s ezért kellett

mindig lejjebb csúsznom. Erre is rátérek majd egyszer. Jól jegyezd meg, amiket most hallottál Drabik Menyustól és ne felejtse el, hogy Drabik Menyus mindig oda fog állni melléd, hogy megsegítsen vén vállaival.

Tarján László nem felelt rá semmit. A díjnak elgondolkozott, olykor maga elé dörmögött. Később hozzátette még:

- Igaz, egy másik tervem is volna veled. Úgy számítottam ki napközben, hogy célszerűen cselekednél, ha feleségül vennéd Marcsát. A kislány is rászorgálna, mert jó gyerek, de főszempontom ezáltal elsősorban a robbantás lenne. Hogy röhögnék a markomba, ha sikerülne begyűjtani annak a monoklisnak, értem alatta a szolgabíró, hogy ne is említsem Gabriella közanyánkat. Kólyika esne az oldalukba! - s itt felkuncogott. - De ez csak mellékes tervem, mert aki nagy dolgokra készül, szabadon kell maradnia. Legalább nem sír utána senki, ha véglegesen letörték. Hej, testvér, aki egyszer letört, az repült is valamikor, letörni tehát érdemes! A letörés tartalmat ad az életnek, e nélkül kis kapcadarab minden, az élet is. Persze, azért elvehetned Marcsát. Sajnálom szegényt...

- Nem veszek én el senkit, Menyuskám, - szólt hosszú szünet múlva Tarján. - Holnapután indulok haza.

- Helyes a szólam, öcsém, - örült titokban a díjnok. - S ha bajba kerülsz, csak üzenj Drabiknak s Drabik mindjárt segítségedre fog menni... Mi volt az! Hallottad!

A nemzeti úr gyümölcsöskertje mögött ültek mind a ketten, a harmatos fűvön. A tavarnai erdő fölött mintha opálhideg-szín akart volna föltetszeni, mintha pirkadni próbált volna. A kert sűrűjéből hirtelen nesz jött errefelé, mintha valaki igen óvatosan, lábujjhegyen tapogatózott volna a fák alatt. Pillanatig felfüleltek mind a ketten, de nagy csönd állt be újra s erre megjegyezte Drabik, hogy képzelődtek csak, ugyan ki mászkálna ilyenkor a kertben?

A kertben pedig valóban mászkált ezalatt valaki s természetesen senki más, mint Koczák János. Mert füllentett a gyerek, amikor azzal vágta ki magát az este Drabik meg Tarján előtt, hogy megfájult a feje s csak luftolni jött ki keveset. Ó, Koczák János fantasztikus tervet főzött ki magában ezen az éjszakán, mialatt össze-visszakószált a nagyutcán, a templomdombon meg a kertek sövénye táján! Érezte, hogy nem egészen tiszta munka, amire most készül, nem egyszer maga is visszaborzadt s ilyenkor megrótt a sajátmagát: „Komisz alak vagy, Jánoskám...” De ha arra gondolt, hogy a világ összes nőtlen tanítói közül egymaga leshet meg egy fiatal leányt, mikor a hajnal derengésében egyesegyedül, mindenről és magáról is megfeledkezve, hajadonfőtt, mindössze egy nagykendővel a vállán s meztelen lábbal sétálgat majd előtte a harmatban, - ó, ha erre gondolt Koczák, forróság ütött ki rajta s ilyenkor még biztatni kezdte magát: „no, ne vacillálj csak, János!”

S két óra után meg is indult János. Óvatosan a falu alá lopózott, hátul bemászott a kerítésen s rövid terepszemlét tartott. A középtájon, gyümölcsfák közt s hátulról négy hártól beszegve, keskeny tisztás feküdt. „Csak ide jöhet ki,” - gondolta s kiválasztván egy öreg körtefát, megnyálazta a markát, két lábszára közé kapta a törzsét s szuszogván, felerőlködött a közepe-tájáig, ott kiszemelt egy megfelelő ágat s teljes hosszában reáhasalt. Biciklisapkáját viszont a zsebébe gyűrte, hogy az ellenző ne ártogasson neki az eset megtapasztalásában. És mialatt a körteágon hasalगतott János, fokont mintha ébredezni kezdett volna az élet. Először is a tavarnai erdő fölött szederjesbe fordult az ég legalja, később két-három elnyújtott kakasszó jött idáig a majorság felől, ugyanakkor hűvös légáram sétált errefelé a tarlókról s halkan megborzolta a fákat. János pedig hasalगतott. A bokrok kiléptek a derengő homályból, gyöngköd emelkedett a jegenyék fölé, a csüreszben hangos veszekedéshez láttak a verebek s a pázsiton megcsillant a harmat. Koczák kinyújtott nyakkal lihegett a ház irányába, már vagy

félórája lihegett így, mikor hirtelen úgy érezte, mintha villanyszikra csípte volna tarkón s a szíve vészettül kezdett kalimpálni...

Mert a kisajtón át ugyanakkor a kertbe surrant ki Marcsa.

Először körülpillantott habozva, félénken, aztán összefogta magán a nagykendőt s a tisztásnak indult... Jött... A haját szabadon hagyta, ahogy éppen kilopózott a szobájából s mikor bele-gázolt a harmat ezüstjébe, kis szünetre mintha elmosolyodott volna... S amerre elhaladt, zöld csík maradt utána a gyöngyöző ezüstön... Jött lehajtott fejjel, óvatosan lépkedve a magas fűben, melyből csak itt-ott villant ki egy pillanatra az apró lába...

- Legfeljebb harmincötös cipője lehet, - sóhajtott maga elé János és hideg verejték ült ki a homlokára.

...Marcsa pedig jött... Szoknyája végigsepert a fűvön... Jött, valami álomszerű lejtéssel s a közben valami szokatlan dallamot dudolgatott magában... A dallam is olyan álomszerű és szomorú volt, hogy Koczák szinte bűnbánást érzett:

- No, aljas fickó vagyok, de nem baj...

Marcsa túlment a körtefán, Koczák utánalesett és felnyöszörgött: - Istenkém, Istenkém, ha engem megcsókolna egyszer egy ilyen lány, talán meg is halnék!... A tavarnai erdő fölött cinóberfényben lángolt már az ég: világosodni kezdett... Marcsa most visszafordult... Hirtelen csak felkapta a fejét ösztönös rebbenéssel a körtefa irányába nézett... Így maradt egy szünetig, de aztán nyugodtan tovább indult, megint azt a mélybánatú két sort zümmögve maga elé, hogy Koczák János maga se tudta, miért, de a szívbeli fájdalomtól hirtelen majdnem elkönyyezte magát a körtefán... Marcsa a tisztás szélén lépegetett már, de ekkor csak megállt... Megállt, körülóvakodott egy pillanatra, nem látja-e valaki s lehajolt... Úgy látszik, valami beleakadhatott a szoknyájába, mert félig az orgonabokor alá állt, ügyesen megemelte a szoknyája szélét s ugyanakkor elővillant a bokája...

Koczák János égő szemmel tapadt a lány minden mozdulatára s mivel Marcsát félig eltakarta a bokor, tovább csúszott az ágon, hogy szemmeltarthassa. S ahogy Marcsa megbillentette a szoknyáját, szegény Koczák félőrülten hebegte:

- Ezért érdemes volt élned, Jánoskám...

Ám ahogy ezt mondta, váratlanul érezte, hogy az ág meghajlik alatta, egyszerre éles reccsenés, az ág leszakadt, Koczák alól kiszalad a kert, ő maga repülni kezd, iszonyú ütés éri a jobboldali bordáját, még emlékszik rá, hogy egy nagyot jajgat s aztán...

...Tarján Laci egészen kikelt magából, mikor a nagyutcán elbúcsuzott Drabiktól. Ez az éjszaka végleg kiforgatta. Már világos volt. Sietve szaladt fel a jegenyesoron s a ház előtt arra riadt rá, hogy tárva-nyitva a veranda. De csak akkor képedt el igazán, mikor - a feljáróajtó rácsának támaszkodva - észrevette Marcsát... Szétbontott kendővel, mezítláb és remegőhalványan...

- Az Istenért, mi történt veled?

- Vezess föl, Laci, mert rögtön elájulok - s a karja után nyúlt.

De mire a fiú fölvitte a verandába és leültette, már mosolyogni szeretett volna:

- A kertben járkáltam, de letörött egy ág s jaj, úgy megijedtem...

Tarján otthagya a leányt s a kertbe futott. S a körtefánál, a leszakadt ág alatt megtalálta a nyöszörgő Koczákot.

- Hát te mit keresel itt! - és rázni kezdte, de szegény János alig bírta kinyögni, hogy jaj, a bordája...

Tarján egy pillanatra megzavarodott. Az iskola a falu túlsó végén van s magukhoz csak nem viheti be! Mi történhetett itt? Aztán hamar-ötlettel kiszaladt az utcára s Drabik után kiáltott, ki akkor már loholva baktatott a harangláb tájékán. Drabik futólépésben érkezett meg, nem teketóriázott sokat, hanem megkapta Koczákot a két lábánál, Tarján a fejét fogta fel s úgy zörgettek be a jegyzőéknél.

Gabriella asszony ijedten reteszelte ki az ajtót s ahogy meglátta a halott Koczákot, összecsapta a kezét, de magában előre ujjongott az egyelőre még ismeretlen részleteknek:

- No, de ilyet! No, de ilyet!

Tarján pedig azt mondta Drabiknak:

- Fogass be azonnal s kísérd be a kórházba, mert azt hiszem, komoly baja van.

Gabriella asszony pohárka pálinkát kerített ezalatt, keservesen csak belesegítette valahogy a tanítóba, a tanító fel is nézett egy pillanatra, de mikor faggatni kezdte a jegyzőné, hogy ki akarta eltenni láb alól s milyen okok miatt, hidegen legyintett:

- Lovagember inkább elpatkol, de nem nyilatkozik...

Tarján László hazaindult. Marcsát már nem találta a verandán.

IV.

- Mert lásd, Gyurka, így, ahogy most indul, nem lesz jó vége a dolognak, - hadarta a jegyzőné.
- Hiszen nekem igazság szerint semmi közöm az egészhez, de ha hírbekerül a házad, azért már neked kell felelni. Hát azért mondom neked jóelőre.

- Hogy történt? - kérdezte halkán a nemzetes úr.

- Hiszen ha tudnám! - békétlenkedett Gabriella asszony. - De hajnal óta majd szétmegy a fejem! Kint még sötét volt, zörgetnek. Kinyitom az ajtót, Drabik meg Tarján úgy cipeli befelé a tanítót, mint egy zsákot. Faggatom, mi lelte? Olyan, mint a halott s csak annyit mondott egyszer, hogy ő lovag, ami azt jelenti, ugye, hogy asszony vagy lány lehet a dologban. Most már tudjuk, hogy a körtefáról verhette le valaki, vagy hogy talán leesett a mafla. Mindegy. De mit keresett Koczák éjszaka a kertben? Megmondom. A lányod járt a kertben.

- Az én lányom! - hüledt el a nemzetes úr.

- Úgy van. Csak ne légy ideges, ráérsz arra később, mert cifrább dolgok is következnek. A baktértől tudom, hogy Tarján, meg Drabik ma egész éjszaka kószált a temetőben, meg a kertek alatt. Mit akar Tarjánnal ez a vén alak! Én gondolom, hogy rontani kezdi, tudod, milyen tökéletlen...

- Drabik rendes ember, - állapította meg rövidesen a nemzetes úr.

- Rendes ember! Jól van. De egyet ne felejts el, hogy ez a rossznézésű díjnok Tarján főszolgabírónál szolgált igen sokáig s azt is rontotta, a mostani szolgabíró meg úgy kezeli, ahogy a báró se beszél a pecérjével. Hát itt az összefüggés! Hogy nem hiszed! Hát akkor Tarján tegnap délután mért mondta Kendének, hogy komisz fráter? A te vendégednek, a te házadban, a te jelenlétben!

- Ezért úgyis összeszidtam volna.

- Összeszidta volna! Hát csak szidjad. Nekem semmi közöm a te dolgaidhoz, de akkor mondd meg, hogy jön össze éjszaka a kertben Marcsa meg Tarján, mit keres ott Koczák és miért kell onnét Koczákot félholtan kihozni! Itt valami terve lehet Drabiknak. De ha már annyira a pártján vagy, csak egyet szeretnék tudni! Nem akarom bántani a keresztfiadat, mert semmi közöm a dologhoz, de az sehogy se fér a fejembe, mért akarja egy okos fiatalember a Saját unokahugát kompromittálni...

A nemzetes úr ösztönösen tartott az idegen szavaktól s most is felszisszent:

- Már hogy akarná kompromittálni! Ne beszélj ostobákat!

- Hiszen nem is úgy akartam mondani, - kezdte kedveskedve a pillanatnyi visszavonulót Gabriella asszony, - csak te értetted rosszul. Nem hogy ő akarná kompromittálni, de úgy fogja hinni mindenki, hogy akarta...

No, itt már vörös lett a nemzetes úr:

- Ne bosszants, mert komiszul jársz velem! Honnét fogja azt megtudni mindenki, hiszen csak te tudod még! Vigyázz a szádra!

Gabriella asszony elcsodálkozott:

- Ejnye, hallod! Csak nem teszed föl rólam, hogy éppen én akarnék ártani neked, aki annyira le vagyok kötelezve egész családnak! Érts meg, Gyurka és gondolkozzál nyugodtan, én csak

fel akartalak világosítani, mert ezzel tartozom nektek. Lásd, Tarján két napja sincs még itt s már ilyen dolog történhetett. Hátha még tovább marad? Nem a fiú ellen beszélek, úgy vegye el álmomat az Isten, csak hozzád szólok okosan. Előbb-utóbb, ha ismétlődik az ilyen dolog, csak ki fog menni a híre, neked pedig eladólányod van. No ládd, csak most jut eszembe, hogy valamit említeni is akartam, de ezt igazán csak négyszemközt.

A nemzetes úr ismerte Gabriella asszonyt, de Gabriella asszony mégjobban a nemzetes urat. A nemzetes úr szívesen meghallgatta Gabriella asszonyt, a végén úgy tett, mintha az egészről nem érdekelné semmisem, s többnyire azzal vált el: „sok számárságot összefecsegsz, te asszony.” De Gabriella asszony évek tapasztalatai nyomán jól tudta, hogy a nemzetes úr mindig megjegyezte magának a tanácsot, szórul-szóra aszerint cselekedett, de tört és zúzott volna, ha ezt valaki a szemébe merte volna mondani. Mert az őszinte szót, ha rávonatkozott, mélyen restelte s ezt hirtelen fölháborodással igyekezett takargatni. A nemzetes úr most is türelmetlenül s a szemében valami gyanakvó fénnel sürgette meg az asszonyt:

- No, mi az?

- Hát tudod, Gyurka, - kezdte nagyfenékkal a szót, - igazság szerint semmi közöm hozzá s csakis azért hozom fel, hogy meg ne sértődj rajta, ha sor kerül rá. Kende megjegyzéseiből úgy veszem ki, hogy komoly szándékai vannak...

- No, és?

- No, és? Csak úgy mondom ezt neked, hogy legalább addig is gondolkozzál rajta.

- Ez a lányom dolga, - felelte kurtán a nemzetes úr.

A jegyzőné úgy tett, mintha meglepődnék:

- Ejnye, Gyurka, de furcsán beszélsz máma! Alig ismer rád az ember. Hát persze, hogy a lányod dolga, de egy kicsit talán a tied is. Mert ha egy henteshez akarna menni, ahhoz mégse adnád, ugye? No, látod! Azért mondom csak, mert rádnézve kényes lehetne...

- Mi lehetne kényes rámnézve?

- Nono, de heveskedsz! Csak azt akartam mondani, hogy jó lenne talán, ha én világosítanám fel ügyesen Tarjánt, ámbár nekem semmi közöm a más családi dolgaihoz...

A nemzetes úr vállat vont:

- Csakugyan semmi közöd, ebben igazad van. Miattam különben tehetsz Tarjánnal is, Kendével is, amit akarsz, - és kiment.

Gabriella asszony e délelőttön teljesen meg volt elégedve magával. Egyszer kinézett az udvarra s hallotta, hogy a nemzetes úr éktelenül szidja a béreseket. - „Jól indul”, gondolta Gabriella asszony. Később hasonló megnyugvással látta, hogy a nemzetes úr lassan bandukol hazafelé s a közben sűrűn vakargatja a tarkóját.

Otthon azonban alig történt valami. A nemzetes úr mindössze a szobájába hívta Marcsát s hosszú ideig maradtak bent mind a ketten, aztán gyorsan ebédet kért, mert a szántógép miatt kellett a rétek alá szaladnia. S mire Tarján felébredt, a megszokott hosszú csendet találta az egész házban.

A szakácsné behozta az ebédet: egymaga ült le az asztalhoz.

- Hol maradt a kisasszony?

- Öltözködik, urfi, - mondta a szakácsné és kiment.

Tárnán hamar túltette magát az ebéden s kinézett az udvarra. Észrevette, hogy Handura Mátyás közhuszár lovat patkoltat az ól előtt. Arra tartott.

- Jó napot, Matyi bácsi. Mi ujság?

- Hát köszönöm kérdését, Laci úrfi, a tanító urat letettem a kórház előtt, Drabik úr is vele maradt, én pedig hazagyöttem.

Tarján továbbment a kert felé. Nyugtalanul aludt s rosszkedvű volt. A kerti jelenetre gondolt s bosszúság fogta el Koczák miatt, aztán eszébe jutott Drabik Menyus, az éjszaka a temetőben, amely úgy összezavarta, hogy hajnal óta hánykolódott az ágyban. Kint csend volt és bágyadt meleg, de a magasban szél járhatott, mert egyik felhő a másik után szaladt s árnyékuk egymást kergette a tarlón és a dombok oldalán. Tarján lesütött fejjel kezdett föl- és alájárkálni a kert előtt s de sok minden megfordult ezalatt benne! Egyszer csak a Marcsa hangját hallotta az udvar felől:

- La-ci-ka-a!

Erre a ház felé sietett s a veranda lépcsőjén észrevette Marcsát. Tisztafehérben volt, széles rózsaszín-kalappal:

- Gombold csak be a kesztyűmet, - s fürkészve nézett a fiú kedvetlen arcába. - Úgy látom, el akartál illanni. Hová készülsz?

Tarján egykedvűen mondta:

- Haza.

- Haza? - s hirtelen nem is értette meg. - Haza? - és összehúzta a szemöldökét. Valamivel halványabb volt, mint rendesen s kicsit meg is lepődött hozzá. De nem árulta el magát s éppenoly egykedvűen felelte:

- Lodomérba? Hát hiszen hazamehetsz, de nem muszáj úgy sietni, amikor senki se kerget. Mindenesetre most velem fogsz jönni.

Handura Mátyás előállt. Tarján nem kérdezte hová mennek, csak hátraült a lányhoz. Kint jártak már az országúton, átmentek már a szomszéd falun is, már közeledett a város, amikor Marcsa egyszer csak meglökte könyökével Tarjánt:

- Megnémultunk, urfi?

- Hát kérdeztél eddig valamit?

- De udvarias lettél! Még megérjük, hogy én foglak mulattatni. Szép legény!

Tarján visszavágott:

- Szép leány! Hol mászkáltunk az éjszaka?

- Jaj, Laci, - szörnyűködött a lány, - ha tudnád, hogy kikaptam ma délelőtt apától! Behívott a szobájába s úgy mosott, de úgy! No, volt mit hallani! Többet pedig nekem ne kószálj éjszaka házon kívül, mert megtanítalak! Hát nem kószálok, mondtam neki. Gyalázat, haragoskodott az öreg. Ugyan, apa, hát tehetek én róla, hogy a tanító olyan meggondolatlan! Ámbár, tettem hozzá, én nem haragszom rá, csak sajnálom szegényt, hogy úgy odaverte magát. Erre az öreg dühösen bevágta az ajtót s faképnél hagyott.

- Egészen igaza volt!

- Ujjé, de erkölcsbíró lettél! Pedig mondott ám egyebet is az öreg...

- Mit mondott?

- Majd máskor, mert most megennéd a fejemet, ha elárulnám. No, mit nézel rám úgy, mintha meg akarnál verni! - s felkacagott édesen. - Te Laci, erről jut eszembe, hogy egyszer már néztél rám így, valami tizenöt éve, ha nem több. Te a hatodik elemibe jártál, én meg olyan kis cigány voltam, hogy még az elsőbe sem vettek föl, mert ki se látszottam a padból, csak épp feljárom az iskolába. A tanító úr megparancsolta nektek, hogy óra előtt kérdezzétek ki az elsőosztályos nebulókat s én a te kezéd alá kerültem. Ott ültem az első pad legszélén, a hajam fiúsan volt lenyírva s te, miközben idegesen ekvizitáltál, azt kérdezted egyszer óra előtt; mennyi öt meg öt! Azért idegeskedtél, emlékszem rá, mert a többi fiú métázott odakint, te pedig kénytelen voltál bent maradni miattam az osztályban. Na, mennyi öt meg öt! Én azt mondtam rá nagy komolyan: *harmincs*. Igazán mondom, nem tudtam számolni tízig. Mennyi? S úgy vertél nyakon kétszer, oly lelketlenül, hogy sírni kezdtem. Csengetnek, bejön a tanító úr s én még mindig törölgetem a szememet. - Miért sírsz, Marcsa? - kérdezi az öreg. - Mert Laci összevert, - mondom rá. Több se kellett az öregnek, kihívott a tábla elé s a nádpálcával olyat szózott a hátadra, hogy öt percig vakaróztál.

S itt már kacagott, de úgy.

- Emlékszem, - mosolygott fel Tarján.

- És hozzá még meg is parancsolta a tanító úr, hogy kézenfogva vezess haza, mint máskor, mert akkor nálunk laktál. Ahogy aztán hazafelé mentünk, kézenfogtál, az igaz, de mikor a kertek alá fordultunk, mert akkor az egyszer arra vezettél, ott elengedted a kezemet, jól hátbaütöttél s azt mondtad: no várj, te kis béka, ezért még leszámolok veled! Juj, hogy néztél rám akkor! Csaknem úgy, mint az imént.

S ingerkedve tette hozzá:

- Hát mikor fogunk leszámolni egymással?

Tarján odaügyelt a lány csacsogására s ahogy fokonként neki is földerengett a régi emlék, lassan engedett a rossz kedve s megcsóválta a fejét:

- Hogy mi minden nem jut az eszedbe, te Marcsa! De légy csak nyugodt, leszámolunk még, ezt ezennel megígérem neked. Most pedig, ha jól csalódom, minden jel szerint Koczák tanító úrnál fogjuk tiszteletünket tenni, hogy kifejezhesd előtte mélyen átértett részvétedet. Ugye?

- Istenem, - sóhajtott fel a lány, - ez a legkevesebb, amit tehetek érte. Utóvégre, ha meggondoljuk, csak énmiattam került bajba s azóta talán meg is halt szegény.

Koczák János azonban nem halt meg, sőt nem is találtak rá a kórházban. Drabik bevitte ugyan, az orvos meg is vizsgálta, de gyöngé horzsoláson s erős ijedtségen kívül egyebet nem tudott konstatálni, mindössze ólomecettel dörzsölték meg a bordáját. Marcsának és Tarjának csak annyival tudott szolgálni az orvos, hogy amikor Drabik meg Koczák kilépett volna a kórház kapuján, éppen arra hajtattott Kende szolgabíró Bujdosó Péterrel, a gróf Andrássy sárgaláb-szárvédős kasznárjával meg Pibecz helybeli szerkesztővel. Tegnap estétől ma délelőtt tízig mulattak a *Vörös Ökör*-ben mind a hárman s Drabikot, meg Koczák tanítót egyszerűen maguk mögé vágta a saroglyába. Mert szekéren mentek ki a tavarnai fürdőbe, hol vasárnap fog lezajlani a rendes nyárvégi batyusbál s idén Bujdosó lévén kiszemelve a cigánybírói tisztre, természetesen minden energiával nekifeküdt, hogy tökéletes legyen majd a siker. Főként pedig az erkölcsi.

Tarján megköszönte a felvilágosítást s visszafelé fordult Marcsával. Matyi bácsi kiengedte a gyeplőt s úgy repültek az országúton, mint a szél! Tarján Koczákra gondolt s maga elé

mosolyogva, csipkedte a bajuszkáját: csakugyan peches gyerek a János, ezt már nem lehet tagadni, de minden pech után nyomban talpralódítja a sors pokoli szeszélye, ez is tagadhatatlan. Íme, ma este a temetésére gondoltak s délután félháromra a tavarnai fürdőben nyakalगत immár a János-gyerek. És Tarján itt Marcsára nézett. A lány maga elé gondolkozott az egész úton. Tarján jól megfigyelte: egyszer összeharapta a száját, egyszer a halántékán húzta végig parányi kezét, vagy elfordult a fejével, türelmetlenül. Tarján látta, hogy a lány feltűnően ideges és hogy egyre nyugtalanabb lesz, ahogy közelednek a falu felé. Már a dombon jártak, a hársfák sora között.

- Mi van veled Marcsa?

Marcsa ránézett bátortalanul, szinte tétován:

- Szálljunk le egy kicsit, mondanom kell valamit.

Tarján megállította a kocsit s lépésben küldte előre Handura Mátyást. Ők pedig hátramaradtak valamivel. Lefelé csúszott már a nap, fáradt szél jött az erdőaljából s végig az úton nem lát-szott senki más, csak egyetlen ember, de távolabb, a domb tetőpontján. A kapanyélre támaszkodva állt ott Lukács János útkaparó s annyi önérzettel nézett el a tájék fölött, mint csak a király, de talán még az se. Olyannak festett így messziről, mint egy magános felkiáltójel.

Ők ketten, kicsit elmaradva, megindultak az árnyékban. Marcsa lehajtott fejjel ment a fiú oldalán. Így kezdte:

- Mondanom kell valamit, Laci. Otthon ez most már szinte lehetetlen, mert apa figyelget...

- Miért?

- Hiszen éppen ezt nem értem magam sem, de apa azt mondta ma délelőtt, hogy ezentúl több gondja lesz rám. Biztosan a jegyzőné csinálta. Jaj, Laci, ha hallottad volna, miket mondott össze rám apa! Azt hittem, elsülyedek a szégyentől! - s elfojtott küzködés remegett a hangjában. - Hogy nem vagyok rendes lány. S egyebet is mondott még...

- Amit az előbb elhallgattál előlem...

- Igenis, amit elhallgattam, mert nem akartalak felizgatni, de egyszer úgyis el kell mondanom. Azt mondta apa: „ha Laci nem tud úgy viselkedni, ahogy illik, neked kell vigyázni magadra. Nem akarom, hogy hírbehozzanak!”

Tarján hirtelen úgy érezte, hogy a fejébe szalad minden csöpp vére:

- Úgyis el akartam utazni holnap. Ne tarts tőle, Marcsa, nem foglak hírbehozni.

Marcsa ráemelte a szemét, csaknem könnyörögve:

- Laci, legalább te ne beszélj velem így, hiszen épp azt akarom, hogy most csak azért sem menj el. Apa igen haragszik, de ez nem az ő haragja, mert magától így ő nem szokott beszélni velem. A jegyzőné csinálja. Jaj, hiszen mást is kellett még hallanom tőle! Hogy Drabik bújtogat téged mindenki ellen, hogy te is olyan leszel, mint az apád volt, hogy aki hozzád áll, szerencsétlen lesz veled együtt.

Tarjánt méginkább meglepte mindez, de különösen Marcsától. Hiszen a lány valami olyanra célozgat most, amit ő, ha valamikor gondolt volna is rá, ma éjjel óta örökre kivetett a fejéből. A lány pedig tovább vallott:

- Hiszen bárcsak lennél olyan, Laci, mint az édesapád volt. Mert mama sokszor beszélt nekem szegényről, hogy nem fog születni többet még egy olyan bátor és jószívű ember. Bár lennél olyan te is, akkor volnék csak rád igazán büszke!

Tarján hálásan nézett a lányra:

- Köszönöm, Marcsa, hogy ilyen jó vagy. De miért ne utazzam én haza!

- Csak! - toppantott a lány. - Csak azért se, mert mások akarják! Ez olyan volna, mintha meghátrálnál előlük...

- De ki elől?

Marcsa elpirult s elkapta égő arcát:

- Hát azok elől, akiknek útban vagy. Ugye, nem mégy el? Csak a mulatságig maradj itt. Csak azért is! Nagyon kérlek...

Matyi bácsi lépésre fogta ezalatt a két csákót s többféle kedves dolgot festegetett ki maga elé közhuszári eszével. Egyszer-egyszer visszapillantott óvatosan s gyönyörködve látta ilyenkor, hogy Marcsa kisasszony meg Laci úrfi egymáshoz hajolva jöddögél mögötte.

- Úgy-úgy. Csak beszélgetsek ki magatokat lelkecskéim, - dörögött a bajuszába.

Marcsa, egyre mesélgetett még, de már úgy, hogy a fiú nem érthette félre. Kiderült, hogy a nemzetes úr Kendét is felhozta Marcsának s hogy Marcsa nem felelt rá semmit. Tarján Laci egyszerre úgy érezte, hogy nem bír tovább magával. Lopva a lányra nézett: a rózsaszínű kalap gyengepirosba borította az arcát. Megállt, megfogta a kezét:

- Nézz a szemembe, Marcsa!

Marcsa ráemelte a szemét. Most is bájos volt, de mintha halványabb lett volna egy lehelettel.

- Akarod, hogy olyan legyek, mint az apám volt?

- Akarom!

- Akarod, hogy maradjak még?

- Akarom!

Elengedte a lány kezét. Eltűnődött.

- De egyet mégse értek. Tegnap reggel mikor elmondtam az álmomat, miért vágtaál hozzá olyan furcsa arcot? Azt hittem, megbántottalak vele.

Marcsa felmosolygott, csak a szeme nehezült el. S megindult a fiú mellett:

- Hát persze, hogy megbántottál, - mondta aztán csöndeskén. - Máskor fordítva kell álmodni. Jaj, de lassúfejű vagy, Istenem!

Elkacagta magát s futni kezdett a kocsi után. Tarján hagyta. Mert hirtelen nem is tudta, mi történt vele voltaképen az utolsó negyedóra alatt? Hol volt tőle tegnapi nagy terve, meg Drabik Menyus e pillanatban! Egyszerre fölnevetett maga is: „micsoda egy lány!” Egy nagyot kurjantott s Marcsa után vetette magát, de csak a kocsinál bírta utólélni. Pirosak voltak mind a ketten s szerelmes szemmel néztek össze. Tarján fölsegítette a leányt s nevetve szólt oda Handura Mátyásnak:

- Matyi bácsi, most már mehetünk!

De attól fogva nem is szóltak egymáshoz egy szót, hazáig.

Otthon a nemzetes asszony azzal fogadta Tarján Lacit, hogy ebéd óta kétszer is kereste a jegyzőné. Marcsa meg Tarján csapongó kedvvel toppant be s a fiatalok ujjongása a nemzetes asszonyt is földerítette egy pillanatra.

- Hát csak menj át, - unszolta aztán, - még úgyse voltál náluk.

Tarján szótfogadott s átnézett a jegyzőékhez. Gabriella asszony épp a konyhában volt elfoglalva s a haja úgy boglyasodott, mint a gólyafészek. Nagymamának tehát kifogástalan volt a hasonlata, mikor részt használván az egész helyett, azt kérdezte Tarjától tegnap: „hát az a gólyafészek mit csinál?”

Tarján, belépett az alacsony ajtón:

- Jónapot, nagyságos asszony. Kívántam tiszteletemet tenni s azonfelül hallom, keresett is.

- No, de illet! - kedveskedett a jegyzőné s bár nagyon szíves akart volna lenni, némi zavart mégse bírt elpalástolni, mert Tarján váratlanul lépett be. - Ámbár vártalak már, mert mondanom kell valamit...

Bevezette az első-szobába, leültette, maga is helyet foglalt, szemközt. S Gabriella asszony nagymultú pályafutása alatt ezúttal elsőízben nem találta a szót, ami, tekintve csodálatos nyelvtudományát, egyéb körülmények között meglepte volna az embert. De Tarjással szemben ez némileg érthető volt. Tarján Lászlóról már az első estén megérezte Gabriella asszony, hogy ezúttal kemény legénnyel akadt össze, akivel nem jó nyíltan kikezdeni, aki előtt a nyájaskodás se sokat ér, legcélszerűbbnek látta tehát, ha röviden kirukkol a mondanivalóval.

- Azért kerestelek, Laci, - kezdte némi szünet mulva, - mert a fürdőből kétszer izentek már érted, hogy menj ki a fiúk után.

Tarján sejtette, hogy itt valami egyéb is fog következni, de a szeme se rebbent meg:

- Kik vannak odakint?

- Hát Kende, aztán Koczák, akinek kutyabaja van, pedig azt hittem, koldus lesz a féléletére, aztán az a féleszü Drabik, meg Bujdosó, a kasznár, akinek tavaly nyáron az a párbaja volt, ott van aztán Pibecz újságíró s még nem tudom ki. Az uram, az a részeges, már utánukment, mert őt is meghívták. Tudod, a mulatságot készítik elő s azt üzenték ki, hogy téged is okvetlenül várnak.

Mindezt fél-lélekzetre fujta el Gabriella asszony. Tarján pedig azt gondolta magában: csak ezért az üzenetért felesleges volt külön ájtönnie, ezt otthon is megmondhatták volna. Úgy tett, mintha fel akarna állni:

- Akár indulhatok is, nagyságos asszony.

De a nagyságos asszony intett, hogy mondani szeretne még valamit.

Tarján visszaült:

- Parancsoljon!

- Mondtam már, hogy ne híj engem nagyságos asszonynak, híjjál csak Gabriella nénémnek, így szeretem. Hát nézd csak, Laci, - s itt mégis csak kénytelen volt belefogni, - arról van szó... Meg kell jegyezni, hogy nekem nem kellemes ez a dolog, de ki világosítson fel más, ugyan mondd meg? Látom, hogy rendes és jószívű fiatalember vagy s tudom, nem fogsz rám megnehezteni, inkább hálás maradsz, ha jóindulattal közbelépek éppen a saját érdekedben...

- Ó, kérem.

Gabriella asszonyt méginkább megzavarta ez az előzékenység s zavarában a legközepe kezdte:

- Nem tudom, hallottad-e, hogy Kende feleségül akarja venni Marcsát? Azért mondom... - s megállt.

- Nem hallottam. De mi közöm nekem mindehhez, nagyságos asszony!

A jegyzőné nagyot nézett:

- Szóval téged ez nem érdekel...

- Egyáltalán nem érdekel, - felelte nyugodtan.

- De kérlek, - vágott bele az asszony, - keresztapád azt mondta...

- Nekem semmit se mondott. - S éppoly nyugodtan folytatta: - Bocsánat, nagyságos asszony, talán megbízása van rá, hogy kinyissa a szememet egy olyan ügyben, amelyhez egyikünknek sincs semmi köze?

Gabriella asszony idegeskedni kezdett:

- Hallod-e, de furcsán beszélsz! Én csak azt akartam mondani, hogy a keresztapád nyugtalankodni kezd s ezért mondta, említsem meg előtted.

Tarján László kicsit felháborodott a jegyzőné, de nem árulta el magát, s ehelyett fölnevetett:

- Tudja mit, nagyságos asszony! Kár volt felhozni ezt a semmiséget, mert nevetséges ilyet föltenni is rólam. Én teljesen értem a keresztapámat, neki ez kényes lehetett volna.

- Úgy, úgy fiam, - helyeselt az asszony.

- Neki csakugyan kényes lehetett volna. Hát ezért kértelek, valahogy ne vedd tőlem rossz néven...

Tarján felállt:

- Legfeljebb mulatni fogok rajta, nagyságos asszonyom. Hiszen a bál után én úgyis hazafelé indulok, azt se tudom, maradt-e még valamim? Ugyan kérem, a saját unokatestvéreimet? Most pedig csókolom a kezét, - s meghajolt és kezét csókolt az asszonynak. - Máris indulok.

- Látod, ez okos beszéd. Fiatalember jól teszi, ha néha elszórakozik a barátaival.

Tarján Laci el is indult. Kalap nélkül vágott neki s még fütyörészgetett is. Gabriella asszony utánanézett egy darabon, gondolkozott, tündözött s valami olyan érzése volt, hogy ezt a dolgot mégse intézte el úgy, amint előre kitervelte magában. Ő legalább is nem tudta magát véglegesen megnyugtatóni. De később visszagondolt a Tarján gyerekes szavaira s úgy találta, mégis jó volt felhozni a dolgot, legalább tudni fogja az úrfi, mihezartsa magát ezután.

Tarján Laci ezalatt felért a dombra. Ott megállt, visszanézett a jegyzői lakás felé s annyit szólt ingerülten:

- Piszok asszony!

Nem tudta, mihez kezdjen? Félni kezdett saját magától. Mert érezte, hogyha így, ahogy van, visszafordulna, felborítaná az egész házat, de elsősorban az öreget. Mégis erőt vett magán s nekivágott a fürdőnek, az erdő felé.

Látszott, hogy rövidesen jönni fog az este. A fák hosszú árnyékot eresztettek, a jánosházi domboldal fölött könnyű pára lengedezett s északról vakszínben homályzott a Vihorlát szürke háta. Olyan volt, mint egy szunnyadó bálna a tenger messzi határán. Az erdő alatt őszi szántáshoz láttak már a béresek s elbúsult nótát fujdogált csengőhangon valamelyik csordultszívű isztikéslegényke.

De Tarján László mindezt alig hallotta. Ment-ment a dülőúton, lehajtott fejjel, szinte botor-kálva. Düh marta a torkát s néha már azon a ponton volt, hogy fel fog kiáltani... A keresztapja miatti szégyen kergette ki a mezőkre. Három nap óta körülbelül mindent tudott. Látta a keresztanyját, ahogy halkan, feltűnés nélkül jár-kei a szobákban, dolgozik a konyha körül s a házigazdaságban és ha megszólal olykor, néma bocsánatkérés a hangja, hogy meg mert zavarni valakit. Ó, sok esztendő óta mit kellett kiállania szegénynek, amíg idejutott! Tarján Laci mélyen sajnálta ezt a teremtet, valahányszor találkozott szerény, megadó tekintetével. Hiszen volna csak ő a fia a nemzeti úrnak, majd lenne itt olyan tánc, hogy attól koldulna a jegyzőné! Mert azzal tisztában volt az első perc óta, hogy ez a nyomorult asszony tartja kezében a keresztapját. Az öreg gyanakvó és durva ember lett tíz év óta, a régi hetyke és vendég-látó gazda kiveszett belőle s mára egyetlen menedéke Suhajdáné lett, aki ellátja szóval, tanácsot ad neki, még üvegbort is tesz eléje az asztalra, persze azt is a nemzeti úr pincéjéből. Vele nótázik és táncol, ha veszett kedve kerekedik a nemzeti úrnak, közben az ujja körül forgatja, de óvatosan visszavonul, ha néha ráfordul az öreg... Szegény Marcsa! Mert ez az asszony - s itt egyet köpött - tönkretesz mindent és mindenkit, ha idejében nem történik valami. Most már bizonyos, hogy miatta kellett elmennie a Géza-öcskösnek is... Szegény Marcsa! Tarján megfigyelte, hogy a lány kedves ravaszsággal vigyáz. Az anyjához csak néha simul hozzá s ilyenkor részvét és szánalom volt benne. Az öregtől óvakodott, körülcirógatta, kedveskedett neki, komolykodott előtte, az ölibe ült, megcibálta a bajuszát, mint kislány-korában, mintha mindig vissza akarta volna húzni egy lépéssel. Csak még ne volna késő! S Tarján Laci tudta már, hogy a jegyzőné nem fog mulasztani egy percet se, hogy végigcsinálja, amit kifőzött magában. A jegyzőné nagy lekötöztetése Kende Pálnak, amelleit a nemzeti úr tartja el az egész családot...

- Gyalázatos asszony! - tört ki maga elé.

Tudta, hogy Marcsát is rebbenés nélkül kész megrontani Suhajda Istvánné. S itt visszagondolt az országútra s szeretet és melegség fogta el a leány iránt. A leány tisztán lát s más körülmények közt talán szó nélkül odaadná a kezét Kende szolgabírónak, de - így? Marcsa mindenáron menekülni akar, ez nyilvánvaló. S újra maga előtt látta a lány nedves, könnyörgő szemét s édes borzongás fogta el: *máskor fordítva kell álmodni, Lacika...* S Tarján László itt megállt:

- Meg fogom menteni!

De ismét a jegyzőnére tért vissza s vérbeborult a feje. Mert képtelen volt elhinni, hogy a keresztapja tudtával történt volna ez a mostani jelenet kettejük közt. S ha mégis igen, annál rosszabb a keresztapjára. S ahogy erre gondolt Tarján, megremegett az indulattól s az alatt nem vette észre, hogy már az erdőben jár s közeledik a fürdőház felé. Ahelyett szüntelenül maga elé suttogott:

- No, várj csak, Kende...

Az út végében kibukkant már a fürdő kuglizója.

Ez a fürdő persze nem volt valami nevezetesség, de mégis fürdő volt, mert úgy hívták. Két tisztafalu házacska állt itt az erdő egy kerek tisztásán: a hátulsóban Végső Péter erdőkerülő lakott feleségével, úgyis mind fürdögondnok, az elsőben három külön szobácskát rendeztek be a vendégeknek. S kikből telt ki e vendégsereg? Néha átnézett párnapos pihenőre egy-egy kösvényes postáskisasszony, egy-egy fiatal tiszteletesné, kicsit elhallgatta az erdő szelid zúgását, a vadgalambok bűgását, vagy a patak csacsogó zenéjét s attól jobban lett a postás-kisasszony is, a város után vágyakozó tiszteletesné is. Mert ez a patak szolgáltatta volna a gyógyvizet, melyben évenként egyszer, a Szent György után való vasárnapon szoktak meg

fürödni a bistei tótok s azonkívül ilyenkor vágott rajtuk eret a helmeci borbély. Egy vágás egy hatosba került. A bistei tótok úgy tapasztalták tudniillik, hogy télen át nagyon meggyült bennük a kékvér és apáik tradíciói nyomán tavasz elején hívták a borbélyt, ki aztán ez ősi helyen, patakparton, rügyező csalitosok szélén vette elő a beretvát s úgy megcsapolta a bocskoros atyafiakat, hogy tótvér csurgott aznap a domboldalon. De utána legalább könnyebben érezték magukat a tótok!

A tisztás egyik szélén kuglizó volt s nyári délutánokon itt ütötte el az időt a kiránduló aranyifjúság, szemközt pedig deszkaszín zöldellett, melyet teljesen befutott a vadszöllő. Ugyanez az aranyifjúság itt rendezte meg a szokásos táncmulatságot a szentistvánnapi búcsún, mikor a falu felett kerengeni kezdenek a gólyák, búsan tekintgetnek le a suhogó nádasra s aztán nekivágnak délnek. A pázsit körül pedig zúg-zúg az erdő. Szünetlenül zúg, még szélcsend alatt is zúg s messzebb, a hegytetőnek, mély bánattal suhog a fenyves. Ó, hányszor hallgattam valamikor magam is ezt a zúgást s olyankor enyhülés szállt a lelkemre! Ha megjött a novemberi szél, úgy harsogott az erdő, mint egy szilaj menyeyi orgona, ó, most is fülemben van még ez az orgonazúgás, csak hogy ma már nem nekünk orgonázik többet!

A tánctermet rendbehozatta immár Bujdosó Péter grófi kasznár, ami körülbelül annyiból állt, hogy újraburkoltatta a deszkaszín földjét, a sarokba meg emelvényt állíttatott, melynek dobogójáról frittlyent majd rá az első csárdásra Jónás Jancsi pataki primás kilenc dádétársával egyetemben. Hozatott azonfelül négy hordó bort, egy szekérkasra szóló ásványvizet, meg kétszázhetven üveg szódát. S végül kisépertette a táncterem ivószobáját.

Ez idő szerint éppen az ivóban üldögéltek s éppen Bujdosó vitte a szót:

- No és ekkor történt, hogy Czefre ijedtében megfordult, én pedig bevágtam neki hátulról...

Erre mind nevettek s Bujdosó elégedetten simított egyet a tarkóján.

A kaszárnak ez a megjegyzése ama bizonyos párbajra vonatkozott, amelyet tavaly husvét után vivott meg Czefre Ágoston adófelügyelőségi irodatiszttel. Bujdosó ezt azóta legalább százszor leadta már, száz különböző változatban. A lényege röviden az, hogy összekapott volt Czefrével, a segédek párbajban állapodtak meg, lovassági karddal, bandázs nélkül, a keskenymellű Czefre azonban összeijedvén az első kardvillanásnál, megfordult, hogy elszaladjon, de Bujdosó a nyomába volt s ekkor történt, hogy Bujdosó, persze hátulról, belecsapott a Czefre lábszárába. Azóta veszedelmes krakélernek tartották a kasznárt. Bujdosó egyébként az aggleénykor felé ballagott s a haját, mivel elől kopaszodott, a tarkójáról fésülte fel villogó kobakjára. Az viszont tudva van már róla, hogy Andrássy grófot szolgálta kasznári minőségben s ugyancsak említettük, hogy állandóan sárga lábszárvédőt viselt.

Mikor a kasznár befejezte a párbaj lefolyását, megint nevettek egyet s ittak rá.

Kende szolgabíró az asztalfőn vetette el magát, a szeme keresztbefeküdt már s arra az időtartamra, amíg kijózanodnak egyszer, pertut ivott Drabikkal meg Suhajdával. Suhajda laposan pislogatott s közbe a Drabik lábát nyomogatta, hogy csak mondogasson oda a szolgabírónak, soha ilyen alkalom nem lesz még egy másik! Drabik persze odamondogatott, biztatni se kellett nagyon:

- Komisz ember vagy, Kende, ezt én mondom neked, a szél vágna át a toronytetőn, mikor nem is várod! A mult elsején megint két forint birságpénzt húztál le a havi illetményemből. No igaz, hogy utolsó ember vagy!

Kende rásandított oldalt, félig mulatva a díjnokon, félig bosszúsággal:

- Napibéres, fogd be a bagólesőt, ha berúgtál!

Pedig Drabiknak kutyabaja volt, sőt Drabik óvatos taktikával dolgozott ezúttal. Tudta, hogy Tarján László előbb-utóbb csak itt lesz s addigra fel akarta bősztíteni a szolgabíró, hogy sikerüljön majd ama bizonyos robbantás, amely után sok-sok esztendő óta annyira áhítozott. Mert Drabik Menyusnak messzemenő céljai voltak egy ilyen robbantással s különösen most, a Tarján esetében. Félvállról szólt vissza Kendének:

- Ami a bagólesőt illeti, pont annyi jogon befoghatod te is.

Kende ivott, s Pibecz szerkesztőhöz fordult:

- Pibeczkm, mi a véleményed erről a diurnistáról?

Pibecz szerkesztő úr, egy seprűbajuszú s nikotintól odvas alak, letette a poharat s így írta körül erre vonatkozó álláspontját:

- Hát tudod, főbíró uram, kérlek alázattal, az én esetem egészen elütő, hogy ne mondjam: saját szerű. Nekünk, mint a toll munkásainak, igazság szerint és alapjában véve nincs is saját nézetünk, mi legfeljebb, mondhatnám így is: mi legfeljebb az a szita vagyunk, melyen át mindössze átszűrődnek a közvéleményben csatázó különböző nézetek és felfogások. A szita ennél fogva arra van predesztinálva...

- Marha vagy, - mondta rá Kende.

- Bocsánat, - mentegetőzött Pibecz, - de mi, az idők és események napi krónikásai voltaképpen médiumok vagyunk, melyek segítségével... Illetve kifejezhetném magamat ebben a formában is: egy szerkesztő az a seprű...

- Ökör vagy, kedvesem, - intette le másodszor is a szolgabíró. - De hol marad az a Tarján! Hallgassatok csak ide, tegnap azt mondta nekem a keresztapja házában, hogy komisz ember vagyok...

- Minthogy igaz is, - dünnyögte bele Drabik, mire Suhajda gyönyörrel pislantott kettőt.

A szolgabíró megfordult, hogy felálljon, hogy odamenjen Drabik Menyushoz és hogy jól nyakonüsse Drabik Menyust, de az erdei út felől pontosan ekkor feltűnt Tarján László. Belépett az ivóba s csak Drabik vette észre, hogy Tarján Laci igen megváltozott reggel óta. Sápadt volt s a haja, talán a sietség miatt is, lehullt a homlokába.

- Szervusztok, - s leült az asztal túlsó végére, Koczák mellé, szembe a szolgabíróval.

- Szép, hogy megtiszteltél bennünket, - szólt neki Kende, - mert reméltük, hogy le fogod nézni ezt a zagyva társaságot. Ugye, Drabik!

Tarján nem felelt rá. Poharat kért és ivott. Aztán megint ivott. Aztán lekonyökölt s szembenézett Kendével. Jó előre föltette magában, hogy ma összeakaszt vele.

- Hát, hogy befejezzem, - vette föl a fonalat Pibecz szerkesztő, - én, mint olyan, mégis csak a közvélemény szócsöve vagyok s végső elemzésben az a seprű, melynek révén a hatalom exponensei a hetedik és legnagyobb nagyhatalom, tudniillik a sajtó segítségével a nagy-takarítást szokták elvégezni, adott esetben a közerkölcsiség szérűjében is. S fölteszem itt a kérdést: mi vagyok én ennél fogva szó szerinti értelmezésben? Semmi más, csupán...

- Vén számár! - kiáltott bele Kende, amire újra nevettek s újra ittak egy nagyot.

Majd a vasárnapi multság került szóba s Bujdosó Péter cigánybíró biztosította a jelenvoltaikat, hogy a siker totál. Még a gyepre is kiszorúlnak a párok, ha nem csálnak az előjelek. Drabik ezalatt kitartóan figyelte Tarját, aki egyre ivott. Sejtette a vén díjnok, hogy reggel óta történhetett valami az ő barátjával, mert Tarján Laci csak könyökölt a félkarján s csak a

szolgabíró nézte, aki még ebben az állapotban is többször elfordította előle a fejét. Egyszer aztán szembenézett vele:

- Jó, hogy jöttél, mert éppen emlegettünk, hogy tegnap este csaknem kitesékeltél magatoktól.

- Én?

- Igen, te! Azt mondtad a keresztapád előtt, hogy komisz ember vagyok...

- Aki úgy viselkedik, mint te viselkedtél, az legalább is komisz ember.

Nagy csend jött rá. Koczák drukkolni kezdett s a cipőjére pislogott, Drabik viszont intett Tarjának, hogy csak hidegvér és elegancia, egészen jól indul a dolog, szószerint úgy, ahogy ő azt előre kiszámította magának. A pillanatnyi zavart Bujdosó Péter szakította meg fölényes kedélyeskedéssel:

- Ugyan, gyerekek, ne vacakoljatok! Fel a pohárral s éljen az ifjúság meg a gyengédebb nem! Az Isten viszont sokáig éltetni ne restelljen bennünket!

Ittak. Koczák megérezte, hogy itt valami készül s nyugtalanul kapta át a szemét egyszer Suhajdára, ki a poharába mosolygott, egyszer Drabik Menyusra, aki most már félpercre le nem vette a szemét Tarjánról. Tarján Laci még mindig úgy ült, félkönyökön s a szolgabíró nézte. A szolgabíró viszont megakadt a nyugtalanzkodó Koczákon s ittasan odaszólt neki:

- Hát hogy is volt csak bratyesz!

Koczák egyszerre fülig-pirult s hebegni kezdett. De a nagy zavarban is kivette a Tarján szavát, ki a fogán suttogva figyelmeztette:

- Ha megmukkansz, leütlek!

Bujdosó Péter, Pibecz szerkesztő fölnevetett, még Suhajda is kuncogott hozzá. Tarján falféhéren ült az asztalvégen s a Drabik szájára figyelt. Drabik ezt súgta feléje: „ki a piacra, fiam! Hágj a gyomrára!”... Kende pedig csak eldőlt a székben s zavaros szemmel és teliszájjal kacagott:

- Elő csak a detájlokkal, bratyesz! Hogy csúsztal be a kertbe? Ennéd meg az eszedet, ezt ugyan jól megcsináltad!

Pibecz szerkesztő is duplán látta már maga körül a társaságot s kontrázni próbált a szolgabírónak:

- A lapba is ki lehetne tenni, olyan eredeti, csak ne volna annyira kényes. De körülírni így is lehetne esetleg.

Kende a térdét csapkodta, Bujdosó és Pibecz hahotázott. Tarján Drabikra figyelt: dühtől vonaglott a díjnok arca. Ez még inkább felingerelte.

- No, halljuk mégegyszer, bratyesz! - sürgette a szolgabíró. - Itt úgyis egymásközt vagyunk.

De itt már felállt Tarján László is. Felállt s elfehéredett:

- Hallod-e, Kende, ha uriember vagy...

De itt már felállt Kende is:

- Mit avatkozol bele? Elég volt! Ez az én dolgom...

- De az enyém is! - kiáltott bele Tarján s előrehajolt az asztalon. - Ha még egy lépést teszel, agyonütlek!

Iszonyatos csönd támadt, mindenki felugrott. S mindenki megértette egyszeribe, miről van szó. Kende is sáppadt volt már s a bőr kifeszült a két arccsontján:

- Fogd be a szád, te taknyos!

Tarján László visszapattant az asztaltól, mert ilyet még sohasem mondtak neki. Visszapattant, Koczák előtt szódavizes üveget látott, egyszerre felkapta s teljes erővel Kende felé vágta.

Reccsenés hallatszott... S pillanattal rá pozdorjává repült szét a Kende széke, de Kende maga idejében félreugrott s toporzékolva rohant neki Tarjánnak:

- A tacsakó szentedet!

Elibe álltak, lefogták. Tarján magánkívül futott szembe a szolgabíróval, a kavarodásban egy pillanattig azt se tudta, mit csinál, de arra tisztán vissza tudott emlékezni, hogy valakinek az arcába vág. Később csak arra emlékezett, hogy az erdön át siet hazafelé, Drabik karolgat bele és segítgeti s aközben lelkesen magyarázgat a vén díjnok:

- Mestervágás volt, kedves öcsém! Ezt régen vártam tőled! Hüj, micsoda felfordulás lesz itt holnap! De robbantásra szükség van, mert a nélkül kapcadarab minden, az élet is. Legalább tisztán fogunk látni ezentúl. No, alaposan odafirceltél annak a pupáknak! Most már mulathatnak!

Azok valóban mulattak. Az eset után mindenekfölött lámpát kértek a fürdőgondnoktól s mialatt Koczák a fejét fogta s úgy jajgatott, hogy ehhez fogható skandalum nem történt még, Suhajda laposan pislogott bele a pohárba, hogy most ugyan helybenmaradt a szolgabíró, ami olyan érzést támasztott benne, mintha hájjal kengették volna a máját. Kende maga hidegen rendelkezett:

- Péterkém, te leszel az egyik segédem.

Bujdosó némán meghajolt:

- Rendelkezésedre, tisztelt barátom. Csak a balvállra kell csalni s akkor egy merész neki-vágással belecsipni az ipse jobbfülébe. Praksziszból beszélek.

- Másiknak téged szemeltelek ki, Pibecz-kém.

Pibecz szerkesztő hasonlóképp meghajtotta magát:

- Rendelkezésedre, szolgabíró uram. Mellesleg remélem viszont, hogy a főispán úr ő méltósága a jövő negyedre is lesz kegyes kiutalni a csekélyke szubvenciót. Természetesen, s ezt hozzá kell fűznöm, nagybecsű közbelépésed folytán. Az esetet egyébként legközelebb szellőztetni óhajtanám lapom hasábjain is.

A fürdőgondnok új literborokat hordott fel. Hej, de bolondos kedvük kerekedett! Éjfél körül Pibecz kitátotta a száját s öreg betyárnótába fogott:

*Én köröttem olyan gyászos a világ,
Kalapomnál elhervad a gyöngyvirág.*

Kende kétkönyökre hajolva meredt bele a lámpába, Bujdosó kontrázni kezdett, Koczák viszont, bármennyire szorongott is előbb, most már egyet legyintett, hogy: „Isten neki, fa-kereszt”... s fisztulába csapott föl a hangjával és úgy kísért a menekülő betyárok ódon-keserű énekét.

Tarján azt se tudta, hogyan vetődött haza. Késő volt már, azonfelül olyan állapotban mind a ketten, hogy be voltak illuminálva, ahogy Drabik fejezte ki magát reggel Marcsa előtt, mikor vallatni kezdte a leány.

Tarján Laci, ahogy kinyitotta a szemét, a sötétben is mit se látott maga körül: a két kertrenéző ablak olyan volt, mintha szurokkal kenték volna be. Felült az ágyban, gyufát gyújtott s megnézte az óráját: féltizenkettő elmúlt. Éjszaka nem lehetett már, mert érezte, hogy közben jót aludt. Visszafeküdt még egy kicsit s eltöprengett az érthetetlen sötétségen. De nem törhette a fejét sokáig, mert azalatt lábujjhegyen benyitott Marcsa, égő lámpát tartott a kezében s a lámpát csöndben letette az asztalra.

- Csókolom a kezedet...

A leány meglepődött:

- Hát fölkelte már? No, szép legény vagy, mondhatom. Ilyen botrányt csinálni. Kerülj csak apa elé...

- Ugyan, ugyan, - csititgatta a fiú. - Már megint pletykált neked valaki. Bizonyosan annak a vén Drabiknak járt el a szája.

De erre már felcsattant Marcsa is:

- Akárkinek járt el a szája, de tudjuk! Mama már sirt is a konyhában, apát pedig, azt mondom neked, be ne várd az ebéddel! Ki hallott már ilyen meggondolatlanságot? Minek kötöttél bele a szolgabíróba! Hát nem gondolkozol, te ember! Hiszen most azt fogja mondani mindenki, hogy miattam vesztetek össze...

- Minthogy úgy is van.

- Igen? Neked csak: minthogy úgy is van? - s itt már küszködni kezdett, hogy el ne sírja magát. - Hát tudod te azt, hogy Kende most biztosan párbajra fog kihívni? Éppen most, mikor a bála készül mindenki...

Tarján kérlelni kezdte:

- Ne gyerekeskedj, Marcsa, mert kikapsz, ha fölkelek. Inkább arra volnék kíváncsi, miért nem nyitod ki már az ablakot?

- Miért? - és szembefordult vele. - Csak azért, hogy ki ne mászhass rajta. Ne neved, innét ki nem megy, mert kívülről lezártam a vastáblákat, a párbaj pedig csak huszonnégy órán belül érvényes.

Tarján mulatni kezdett a leányon:

- Csak nem Drabik mondta?

- Akárki mondta, de tudom. Istenem, mennyi bajt csinálsz te nekem!

- De Marcsa! Légy okos és hallgass reám. Először is egy betű sem igaz az egészből, hát csak nyisd ki az ablakot. S másodszor: föltéve, hogy igaz, ugyan mondd már, mi közöd neked a mások magánügyeihez?

De ez már sok volt. A leány egyszerre elpityeredett:

- Hogy mi közöm! Az a közöm, hogy nekem itt párbajozni nem fogsz, kölyökalak! - s kiment és a kulcsot ráfordította az ajtóra.

A szomszéd szobában aztán a tükör elé állt, megtörölte a szemét s felsóhajtott:

- Hála Istennek, csakhogy összevesztek!

Kilépett a kiskertbe s végignézett az utcán, mert türelmetlenül lesett már Drabikra. A díjnokot ugyanis még reggel faggatni kezdte, Drabik ugyan vallott anélkül is, mint a karikacsapás. Amikor aztán apróra kiszedegetett belőle mindent, azt mondta neki:

- Nézze, Drabik, maga most visszasiet a fürdőbe s ott megmondja Kendének, hogy azonnal jöjjön hozzánk. Azaz várjon csak... Ne hozzánk, hanem a nagymamához, ott várni fogok reá. Ha alszik, rázza föl, még ebéd előtt beszélni akarok vele. Ugy mondja neki: akarom, hogy itt legyen!

Azóta legalább három óra ment el s Drabiknak rég meg kellett volna tennie a fordulót. Tudta a leány, hogy Kende okvetlenül meg fog jelenni a találkozón, csak attól tartott, hogy a társaság esetleg szétmehetett, Kende valami bolondságot csinál, ezt pedig minden szín alatt meg kellett akadályozni. Mert érezte a leány, hogy Tarján Laci kicsit elsziette a dolgát s magában ha örült is, de azért egyre türelmetlenebb lett.

Drabik pedig még nem mutatkozott. Marcsa erre visszasietett a szobába, pillanatig elhallgatózott a lecsukott ajtónál, később beszólt az ajtón át:

- Laci te...

Belülről semmi nesz. Tarján Laci egyszerűen cigarettázva hevert még az ágyban s magában nevetgélt a leány ijedtségén.

- Laci, te, - könyörgött kívülről a leány, - nehogy valami kárt tegyél magadban! Ha éhes vagy, a kredenc fiókjában, alulról és jobbról az elsőben, sütemény van, tegnap ebédre maradt. Ha pedig unatkozol, olvasgass valamit. Egy óra múlva kieresztelek. Hallod, Laci? Ne keseríts tovább! Igazán ki foglak eresztetni...

Otthagytá az ajtót s nyugtalanul sietett ki a verandára. Az udvarra éppen akkor loholt be Drabik:

- Megjöttem, Marcsa kisasszony. Kende az öreg nemzetes asszonynál van.

Marcsa hálálkodva köszönte meg a Drabik szolgálatkészségét s leszaladt a nagymamához. No, a nagymama ugyancsak görbén fogadta:

- Mi akar ez lenni, te ártatlanság! Már találkozókat adunk egymásnak! Az én leánykoromban az ilyesmiért...

- De nagymama! - tette össze kezét a leány.

- Nono, menj csak be. Gondolom én, hogy bajba jutottál, de így kell nektek. Miért nem kergetted már haza Tarját...

- De nagymama!

- Jó-jó. Ismerlek. Különbözik irigylem az eszedet, hogy itt jösztek össze. Legalább nem szólhat meg érte senki.

Marcsa benyitott az első-szobába. Kende már várt reá, kihúzakodva, frissen:

- Kezétcsókolom, Marcsa. Parancsoljon velem.

A leány odaadta neki a kezét. Szembeültek:

- Pali, maga rossz ember kezd lenni, - s megfenyítette. - Az ilyen dolgot nem szeretem.

S ahogy reáemelte a szemét, mikor ezt mondta, a szolgabíró egyszerre nagyon szépnek találta ezt az egész boldogtalan világot s úgy érezte hirtelen, hogy senkire se tud haragudni e pillanatban, talán még Tarján Lacira sem. De azért erősnek akart látszani:

- Látom, megint haragszik reám.

- Haragszom, - bólintott komolyan a leány. - Ugye, megmondtam magának tegnapelőtt délután, hogy jóbarátnak kell lenni Tarjánnal! S mit nem csináltak tegnap!

Kende is komoly maradt:

- Bocsásson meg, nem tehetek róla. Tarján az első találkozásnál is úgy összesértett, hogy csak felszisszentem reá s nyeltem egyet, mert magára gondoltam. De ami tegnap történt, azt lehetetlen elnéznom neki.

Marcsa türelmetlen lett:

- Nincs igaza, Pali. Maguk tegnap mulattak s nem tudták, mit csinálnak. Aztán maga az okosabb s tudja, Tarján milyen kötekedő, ha elveszti a fejét. Ki kell békülniök! Csak arra gondoljon, mit szólna rá a világ? Tarján nekem unokabátyám, maga pedig...

Kende gyönyörködve nézte a leányt s magában régen nem törődött már Tarjánnal. De azért úgy tett, mintha nem adná magát könnyen:

- No, és én?

- Maga pedig, - folytatta Marcsa, de óvatosan, - maga, ügyebár, a jóbarátunk. Gondoljon reám. Milyen furcsa lenne, ha éppen most kellene elmaradni a vasárnapi mulatságról. Ez nekünk volna a legkellemetlenebb, mert Tarján a vendégünk s már fel is kért az első táncra.

Ez ugyan füllentés volt, de akaratlanul. Kende felállt s egészen közel lépett a leányhoz:

- Hátha olyan igen akarja...

- Akarom!

- De akkor az enyém lesz az első tánc...

Marcsa önkéntelenül a homlokáig pirult el, ahogy szemben állt a szerelmes fiatalemberrel:

- Hát jó, a magáé lesz. Lacinak majd mondok valamit, de most hozzánk kell jönnie ebédre, mert a mama szigorúan meghagyta. Ejnye Pali, eressze el a kezemet!

A nemzeti úr, mikor literborral a kezében ebédre sietett haza a pincék felől, elhülve tapasztalta, hogy Kende meg Tarján elég jóízűen beszélget a verandán. Fejet csóvált, sehogyse értette. Gabriella asszony viszont ugyane pillanatban faggatta Drabikot az irodában. Suhajda Istvántól, már mint a hites urától, egyelőre úgyse tudhatott meg semmit, mert Suhajda hazáig ödöngvén, lefeküdt a kertbe, hanyatt s ezidőszerint úgy trombitált az orrán, mint egy meghorkant harcimén. Gabriella asszony szóval Drabikot faggatta a részletek iránt, bár a díjnok anélkül is közlékeny lett volna, hisz tudva van az öregről, hogy robbantani akart.

- Szó, ami szó, nagyságos asszony, - folytatta viharzó kárörömmel, - a kisasszony most már békítgeti őket, de fédervájsz itt minden erőlködés. Olyan verekedés lesz rövidesen a leány körül, hogy olyat se pipáltunk...

- Mégis, hogy történt?

- Hogy? - röhögött a markába Drabik, miközben névsor szerint szortírozta az újfalusi adóhátralékosokat. - Hogy történt? Egész egyszerűen, - s kéjjel kezdett vájkálni a fantáziájában. - Úgy történt, hogy Tarján először szódásüveggel kefélt tarkón a szolgabíró, másodszor lekent neki egy csárdást...

A jegyzőné a fejét fogta, úgy jajgatott, Drabik viszont vad gyönyörrel somolygott:

- ...harmadszor adott neki egy mejjport, negyedszer rálépett a gyomrára s ötödször odamázolta a falhoz. No, jól benne van a szószba a szolgabíró!

V.

Szelíd szél hárfázott s a jegenyék halkan bólongattak a fejükkel.

Tarján László a temetődombon heverészett, hanyatt. Ebédre haza se nézett, pedig azóta négyszer átkutatták utána a falut. Felhők mentek az égen s a Tarján László gondolatai is kergették egymást, mint a felhők, melyek az ismeretlenből kerekednek útra s az ismeretlenben vesznek el ismét. Vagy tizedszer tért vissza már a keresztapjára, aki ma reggel előfogta és azt mondta neki négy szemközt:

- Fiam, megmondtam neked, amikor idejöttél, hogy meg ne próbálj keseríteni egyszer, mert akkor rossz barátok leszünk...

Sejtette Tarján, mi búsítja a nemzetes urat, de nem szólt reá semmit, csak sarkonfordult. Most aztán töprenghetett magában. Szinte bánni kezdte, hogy tegnapelőtt nem így felelt Marcsának: „nézd, hugocskám, mégis jobb lesz, ha feleségül mégy a szolgabíróhoz. Ő rendes ember, te okos leány vagy s az édesapád is alighanem így akarja...” De akkor eszébejutott, hogy a jegyzőné is így akarja s egyszerre vérbeborult a feje. S megint csak Marcsára gondolt vissza: „bár lennél olyan te is, mint az édesapád volt, akkor lennék csak rád igazán büszke!” Megint látta a lány könnyörgő arcát s így szólt magában: „holnap elmegyek a mulatságra, holnapután megkérem a kezét...” A nemzetes úrral persze valószínűen nehézségek lesznek, de Tarján László föltette magában, tegnapelőtt még, hogy bármit felel majd a nemzetes úr, most már azért is magával fogja vinni Marcsát.

S végleg megállapodván magával, ismét Drabikra tért vissza, a keserű és lázító szavaira. „Megcsináljuk, Menyuskám, megcsináljuk, - suttozta, - nem fogsz csalódní bennem. Ugyan mit is kezdhetnék egyebet?”

S ahogy ott hevert és ahogy elnézte a szünetlenül hajlongó jegenyéket, engesztelődés szállta meg a lelkét, de aztán, ahogy elhallgatta a jegenyék zugását, dac és keserűség gyűlt föl benne. Mert a jegenyék borús orgonakórusára - fakóra vedlett emlékein át - egyszerre csak feltűnt előtte az édesapja, ahogy bomlott lélekkel vánszoroghatott már a jegenyék alatt s Tarján László érezte, hogy könny szivárog a halántékán.

Mert mit jelentenek nekünk ezek a jegenyefák! Állnak-álldogálnak a szerencsétlen Felvidéken: kettősrendben az udvarházak romfalai táján, állnak a faluvégen és a girhes kertecskék mögött, néhol csak egy-kettő a dombok tetején, mint a távolba ügyelő tilalomfák. Állnak-álldogálnak s ha az Erdős-Kárpátok felől gyeplőt ereszt az őszi szél, olyan titokzatosan zúgnak, hogy zúgásuktól könny fut az ember szemébe, különösen ha már messzire sodródva el onnét s csak az éjszakák csöndjén keresztül kísértgeti ez a riasztó zúgás. Mennyi emlék és honvágy rohan meg e kísérteti zúgásra! E gyász-színű fák alól nézhetett el az Alföld felé valamikor előszáguldói élén Laborc vezér, mialatt a karaván Munkács dombjain áldozhatott még Hadurnak. E fák alatt vonulhatott el az a magyar király, aki hatvanezer vitézével indult farsangi mulatságra Kiev felé. Sokkal később e fák kísérték szemmel vándorútja jódarabját annak a Bálint kollegánknak, aki félig-se-józan fejjel adta magát a dunckai keserves állapotnak, miközben csizmája nyomát véglegesen befújta a tél. Erre vonultak át Bocskay kálvinistái, midőn igen régen fegyvert fogtak rongyos hazájukért. Mennyi keserves emlék! Talán éppen e jegenyefák alól nézett vissza utoljára a káromkodó Bercsényi, mialatt sírvafakadt, mert akkorára - lénung híján - minden katonája szétzüllött az öregnek. S e jegenyék zúgására még ma is fel-felsóhajt nem egy öreg ember: „hej, mikor még Kossuth Lajos verbunkolta itt a tótokat!” S decemberi estéken, midőn felhők hátán ugrál a hold s

odakint nyögnek a jegenyék, a rusnyák menyecske ijesztgetni kezdi a bölcsőbeli kis rusnyákat: „aludj fiacskám, aludj, mert ha rossz leszel, kurucok zörgetnek be az ablakon...” Mindenminden elpusztult azóta! Először egy sötét és lenézett faj kezdett ereszkedni a hegyeken át, észak jobbfelől s irtani kezdte a népet. Később egy másik gyűlölt faj kezdett ereszkedni a hegyeken át, észak balfelől s földönfutókká tette az urakat. Ma csend és némaság ül a futódombokon, a patakok bokraiban, az udvarházak kertösvényein, az erdők szögleteiben s a fehér országutakon. Ma már csak a jegenyék mernek beszélni szabadon és lázító zúgással: „gondoljatok reánk! mindig készüljete!” Hogyne hajtának le hát a fejüket, ha a szelek hátán üzengető jegenyefák jutnak az eszünkbe!

Tarján László is végiggondolta mindezt, hozzátette még az apja siratatlan emlékét s ekkor érezte először, hogy könny fut le a halántékán. Megtörölte a szemét: nem volt szabad érzékenykednie. Aztán hirtelen felült, mert neszt hallott a háta mögött.

Drabik volt. Az erdő felől jött mezitláb, cipőjét a jobbkezában hozta, a nadrágszíján pedig egy halott varnyú csüngött, mint az őserdők indiánfőnökén a fehérember skalpja. Szó nélkül leheveredett Tarján mellé s hasát a napocsának vetette ki. Így szólt:

- Azért vagyok mezitláb, mert így jobban meg tudom közelíteni a madarakat. Ezidőszerint olyan prakszisa tettem már szert, hogy az első ködobásra biztos egy varnyú. Ma este ugyanis varnyúlevest vacsorázok. Nyár elején bibictojás után szoktam mezgerélni, mely érceshangzást kölcsönöz a hangszálaknak s tisztító hatással van a fejre is, nálam azonban a döntő szempont mindenestre az a ténykörülmeny, hogy a hatvan krajcár bérből a legfantasztikusabb beosztás mellett sem bírok kijönni.

Tarján hallgatott.

- Oszt megjegyezted-e magadnak öcsém, amiket három napja meséltem neked?

- Meg.

Drabik meg volt elégedve:

- Helyes a szólam. A második tervem, melyet azóta főztem ki, így hangzik: Marcsát mégis muszáj megkérned, mert asszony kell a házhoz, különben elcsúsznál magad is, olyan még-egy feleséget pedig úgysem kapsz. Ezáltal melleleg megpukkad a szolgabíró s fejjörcsei lesznek édes közanyáknak.

- S az öreg? - vetette föl a fejét Tarján.

- Csak hidegvér, öcsém, - nyugtatta meg Drabik. - Bizd a fejleményeket énrám, a pót-édesapádra, mert eddig klappol minden, szórul-szóra úgy, ahogy azt kifőzte magában Drabik. Drabikot úgyis ebrudon fogják kihányni, de ez egyelőre alig érdekli Drabik Menyust. Tehát fejleszteni a gőzt, mert a robbantáshoz feszítőerő kívántatik. S még egyszer mondom, fiú, hogy Drabik Menyus mindig hozzád fog sietni, hogy felbiztasson. Megértettük egymást?

- Meg.

S tovább-heverésztek ketten. Drabik kihúzta az ingealját s csupasz hassal fordult a napnak, azt állítván, hogy a verőfény jót tesz a púpjának.

- Holnap pedig ki a piacra, gyerek! Drabik Menyus maga is talpat köszörül a tánc elé, legalább jól kiugrálja magát, mielőtt véglegesen kirúgná a szolgabíró. Mert ki fogja rúgni a napibéresi illetmények megvonásával. Hogy nem? Csak kevés türelmet! Holnap tehát feszíteni a kötelet és tekerd ki a nyakát annak a monoklisnak, a muriban úgyis ott lesz minden épkézláb-ember. Annál többen röhögnek majd azon a vízesnyolcason.

S Drabik Menyus valóban talpat köszörült mégegyszer a tánc elé, mielőtt elérte volna teljes romlása. Másnap Szent-István volt, a faluban búcsú, melyre Máriás-zászlók alatt vonult fel a környékbeli nép, Drabik Menyus meg gálába vágta magát, rozmaring-szálat tett a kalapjához s mindjárt ebédután nekivágott a fürdőnek, egymagában és gyalogszerrel.

Ki emlékszik még vissza ezekre a vidéki batyusbálókra? Az erdő ünnepi csöndben figyelmet ezen a napon, a fürdő kuglizóját már előzően kiséptette és meglocsoltatta Bujdosó Péter grófi kasznár, ő maga viszont úgy érkezik meg legelsőnek, mintha legalább is a gróf parádés-kocsisa lenne: szűk magyarnadrágban, pitykés mellényben, árvalányhajjal a kalap mellett, ráncos csizmában, sarkantyúval... S jönnek-jönnek a vidéki intelligencia számottevő családjai: itt van a cékei tiszteletes úr feleségestül, eladólányostul, az iharosi patikussegéd, akit Eláll Jóskának becézgetnek, mivelhogy eláll a füle s ő az, aki könyv nélkül fujja az összes fővárosi operettkeringőket, minekfolytán csaknem utánahal az iharosi postamester három lánya közül a középső. Kocsi és szekér egymásután fordul be az erdei úton: megjönnek Baloghék is három hintón, a nemzetes úrnak ki van viaszkolva a bajusza, nehéz aranylánc sárgállik a pocakján, úgy parolázgat sógorral, komával. Itt van immár Koczák János is, monoklit nyomott jobb-szemére a pernahajder s elsősorban e kerek üveglappal szédítgeti az erdőmérnök barnaszemű lányát, a Lizácskát. Balogh Marcsa körül öten is forgolódnak, egyszer aztán a karját nyújtja neki Kende s bevezeti a táncterembe. Derű és jókedv ilyenkor minden. A segédjegyző azzal kelt például feltűnést, hogy kájjert húzott a tulipánnal hímzett mellénye fölé, még a gyepen is asztalok vannak, roskadásig borral és polenai vízzel. S mialatt az ifjúság több tagja nemes vetélkedésre kél a kuglipályán, Suhajda szaporán nyakalgat Szatócs Endrével, a vármegyei litográfiai iroda másodaligazgatójával s közbe-közbe egymásra hunyorgatnak: - hát *arra* a kalandra emlékszel-e, testvér! Pedig jólélekkel mondhatom, hogy sem Szatócsnak, sem Suhajdának soha, de soha, semmi névennevezendő kalandja nem volt, aminthogy nem is lehetett két ilyen száraz dohányzacskónak, ahogy Szatócs nevezgette sajátmagát. S a teremben kigyulnak ezalatt a kék, zöld és vörös lampionok, Bujdosó Péter összecsattantja a tenyerét, mert ma ő a diktátor s a mamák és nagynénik, kik a falak mentén elhelyezett lócákon foglalnak helyet, szemügre veszik ezalatt a fiatalságot s előre kombinálgatnak. Mert ne méltóztassanak mosolyogni, kérem: ebből a mai mulatságból legalább tíz-tizenkét pár fog megzavart fejjel hazatérni holnapi hajnalra s házasság lesz a szívgyöngöseség vége a jövő farsangkor. Így volt ez mindig, így lesz ezután is. Tarján Lászlót is hamar felfedezték, Kövérné nagytiszteletű asszony szemszögletre is vette azonnal s odahajolt a szomszédjához, mármint az iharosi postamesteréhez:

- Jóváágású gyerek. Gondozás alá vehetnéd.

A postamesternő legyintett:

- Fenthordja az orrát. Nincs mit kezdeni vele.

Hét óra volt, amikor Jónás Jancsi és kilenc társa rárezelt az első csárdásra. Micsoda lelkes kavarodás tört ki rá egy pillanattal! Bujdosó Péter kirugtatott a középre, balkezét a csipőjére helyezte, összevágta a sarkantyú taraját, félszemmel magához intette a Hangya titkárjának feleségét s attólfogva úgy verte ki a taktust, hogy a sarkantyú élével salátává metélte kilenc asszony meg kislány viganóját. Koczák se volt rest, Lizácskát kérte föl s mialatt a leány fájdalmas boldogsággal mosolygott fel az arcába, Koczák hátraszegte a nyakát, nyeglén s hamisítatlan prepadiadallal súnyított le a kislányra. Drabik is talpat élesített s körülpillantván a hölgyi koszorún, Suhajdánét kapta derékon:

- Szembe rózsám, ha szeretsz!

Suhajdáné úgy libegett előtte, mint egy szélben lobogó vitorla s e pillanatban oly szerelmes szemmel felejtkezett el Drabikon, hogy no. Pedig Drabikkal poklok kőművésze volt táncolni, mert botfűlű lévén az öreg, meg-megkésett egy félütemmel, minek következtében rozmaringos kalapja mindig ellenkező vonalat irt le a többi táncos fejével s ez magában is mulatságos volt. De Drabik nem törődött most ilyen vacak részletekkel. Ahelyett odacsapott a lábszárára, ölrekapta Gabriella asszonyt, rúgni kezdte az agyagot s elkurjantotta magát:

- Húzzad csipás, tallért adok!

Ezt a vakmerő elszólást persze már csak azért se lehetett komolyan venni, mert Drabikról tudva van, miszerint legfeljebb harminchét krajcár lehetett a zsebében.

Tarján László a dobogón állt ezalatt s elmerült a nyüzsgő emberboly felett. Láttá, hogy a szolgabíró Marcsával táncol, látta, hogy egy-két asszony odahajlik a keresztanyjához, sugdos neki valamit s a keresztanyja kedves-szerényen a fejét rázza. „Jól van, keresztmama, gondolta magában, majd adok még én olyan lábast a szolgabírónak, hogy attól esik fejest Gabriella néni...” Később boszton következett, Tarján is elvegyült a teremben, de észrevette, hogy Koczák ügyesen kisurran a kijárón. Koczák Jani azt cselekedte ezalatt, hogy hátralopózott a fák közé s a falhasadékon át lesni kezdte, miben is áll voltaképen ennek az újmódi veszett táncművészetnek a főrsza? Ahá, megvan! A fejet begyesen kell tartani s ha a jobblábbal széles kört irok le, a másikkal három apró figurát kell kitipecni és viceversa. S a János-fiú mindjárt próbálgatni is kezdte a fák alatt, a félhomályban már-már úgy látszott, hogy mindjárt pedzeni fogja, mikor hirtelen megbotlott egy fagörcsben, elvágódott s egyet nyögött:

- Végem van!

Éjfél körül volt már, a hangulat mámoros, amikor Tarján kinézett az ivóba. A füst alatt s az asztalok körül zavarosszemű alakok mondtak köszöntőt egymásra, vitáztak vagy danolgattak. Tarján észrevétlenül leült Koczák mögé, aki éppen Szatócs Endrével állt keserű szóharcban.

- De épp azt nem értem, Bandi bátyám, miért forszirozzák ezeket az újfajta és destruktív táncokat? - volt a Koczák kifogása.

Szatócs bort töltött és legyintett:

- Mert ostobák az emberek, öcsém. Amikor én legény voltam, - pedig micsoda legény voltam! - még a mazurka, meg a rezgő volt divatban. Nem kellett ahhoz semmi kunszt. Az ember csak riszálni kezdte magát, lehetőleg egyhelyben, rázogatta a hétköznapi részét, vagyis rezgett s megvolt a rezgő. Azóta sokat csúszott a közfelfogás. De igyunk, kántorkám! Mert a borban nemcsak igazság van, hanem fluidum is. Csont, kántor!

Tarján megsajnálta a János-fiút, hirtelen gondolt egyet s hozzáhajolt:

- Marcsa veled akar táncolni.

Koczák megfordult s égnek állt a haja, mert odakint éppen valami keringőt játszottak s azonfelül, mióta a kertben lepottyant az ágról, dobogó szívvel kerülgette Marcsát. De Tarján megnyugtatta:

- Ne drukkolj, csárdás fog következni.

Koczák földerült:

- No, a kiskésit, ezt se vártam volna!

S Szatócsához fordult:

- Hallottad, atyus? Marcsa velem akar táncolni...

Tarján ezalatt fölkereste Marcsát s egy csapásra elintézte az egész ügyet. Mikor aztán a barna zenészek rákarcoltak a csárdásra, Koczák szemérmesen kiröppent a középre s a karját nyújtotta Marcsának. Tarján megint a dobogón állt s lelkéből gyönyörködött a János kutyakedvében. De Tarján, késő este óta már, egészen furcsa kedvében volt s most is, valami kötekedő inger hatása alatt, a tánc leghevében csak odasugott a prímásnak:

- Bosztont.

A másik szempillantásban már végigfutottak a termen egy érzékeny keringő lágy futamai. Tarján látta még a dobogóról, hogy Koczák, aki addig kevély fejtartással cifrázott, egyszerre megtántorodik, tátogni próbál, elpirul, ugyanakkor hebegni kezd s Marcsát az anyjához vezeti. Tarjánnak a könnye csorgott, de észrevette azért, hogy Marcsa haraggal tekint föl rá a dobogóra. Koczák viszont eltűnt s halandó ember nem is látta ezekután.

Hajnal előtt lehetett, mikor Marcsa kihivatta Tarjánt az ivóból. A táncteremben terítettek s jókedvű csoportok verődtek össze az asztaloknál. Marcsa mellett Kende tréfált, szemközt meg a nemzetes asszony intézkedett. Még valami öten-hatan bolondoztak a társaságban. Marcsa magához ültette Tarjánt, haragos volt:

- Nem szégyelled magad, ilyen botrányt csinálni azzal a szegény Koczákkal! Mi van veled, hogy ki sem mozdulsz az öregek mellől? Látom, ittál. Este óta még egy táncra se tudtál fölkelni! Azt hiszed, nem tűnt fel, hogy Kende szakadatlanul a sarkamban van? Jaj, de szégyellem magam miattad!

Tarján, ahogy elhallgatta a leány zsörtölődését, válaszul lehajolt az asztal fölé s megcsókolta a kezét. A leány megijedt:

- Laci, elment az eszed? Ha tovább is nevetlenkedsz, elküldelek magamtól. Nézd, mama is észrevette már, pedig anélkül is neheztel rád...

- Hát akkor itt helyben megkérem tőle a kezedet. Jó lesz?

A leány most már komolyan megharagudott:

- Ne tégy nevetségessé, Laci, - s a kezét is összetette. - Ha csak egy kicsit szeretsz, menj el tőlem. Menj el. Hiszen becsíptél...

Tarján persze nem ment el.

A nemzetes úr az ivóban üldögélt ezalatt a társai között s ódon betyárnótákat szedegettek elő. A nemzetes úrnak jókedve lett volna egyébként, mindössze az tűnt föl neki, hogy Tarján este óta másoknak engedte át Marcsát, csak nem is törődött vele, ami fokról-fokra nyugtalanítani kezdte. Mert így csak az viselkedik, aki végleg leszámolt magában, vagy aki nagyon biztosnak érzi a dolgát. Egyszer-egyszer szemet váltott Suhajdánéval is: Gabriella asszony hasonlóképp csóválta ilyenkor a fejét. Aztán újra dalolni kezdtek s csak akkor ocsudott fel, mikor az első pirkadásnál a cékei tiszteletes úr a táncterem felé mutatott:

- Odapislantsatok!

Mindnyájan arrafordultak. Csak valami három-négy pár táncolt, köztük Tarján Laci is Marcsával. Mindenki más ült vagy félkörbe állt és úgy nézte Marcsát, azaz hogy Tarján Lacit, ahogy táncolt. De ez aztán tánc volt! Még a nemzetes úr is, aki pedig híres volt róla, ha egyszer igazán kiperdült a középre, jóideig rajtafelejtette szemét a keresztfián s kénytelen volt azt mondani rá:

- No, nagy lóköető.

S aztán, de talán csak, hogy másra terelje kellemetlen gondolatait, ő maga vágott bele egy nótába. Abba a régibe és szívfájdítóba, amelyik úgy kezdődik, hogy azt mondja:

*Mikor megyek Lengyelország fele,
Sírva nézek kicsi hazám fele...*

A többiek követték, dongóban. De a nemzetes úrnak nem volt nyugta többet, mert odakint már csak Tarján táncolt. Mindenki más csak őt és Marcsát nézte. Ez persze sok volt már a nemzetes úrnak is. Kiadta a jelszót: hazafelé!

Aki végigtáncolt valaha egy ilyen batyusbálat, tudni fogja, hogy az ilyen jelszót nem kell szószerint venni. Mert ez nem azt jelenti, hogy most már mindenki hazamegy, egyszerűen csak a nemzetes úr megy haza, bármennyire kérlelik, marasztalják is. A bál felenépe visszamaradt, a felét azonban a nemzetes úr viszi magával némi reggeli kvaterkára. De a kvaterkának esetleg két további nap és éjszaka lehet a folytatása.

S előállott valami nyolc kocsis. Az elsőbe Balogh nemzetes úr pattant föl s maga fogta a gyep-lőt. A bakra hozzáugrott Kende, literüveggel a kezében, hátúlra meg Eláll Jóska gyógyszerész-segéd kapaszkodott fel. Heje-huja, kurjongatás meg ostorszó között fordult ki egyik bricska a másik után az erdei útra. Az utolsó kocsik egyikére Marcsa ült föl és az édesanyját, aki feléje tartott, kedves-okosan visszafogta:

- Mamácskát Kövér néni invitálta magához.

A nemzetes asszony megfeddte:

- Okos légy, mert apa nagyon haragszik.

- Ugyan, mama! - s olyan ártatlanul nézett az anyjára, hogy a nemzetes asszony teljesen megnyugtatta magát. De mikor a nemzetes asszony helyet foglalt a nagy tiszteletű asszonyság oldalán. Marcsa visszalopózott a táncterembe:

- Laci, most már jöhetsz.

S utolsónak indultak el, ketten. Előttük messze zörögtek már a többiek, az erdön túl már felpiroslott a reggel, már közeledtek a tisztás felé, hol vén cserfák fölött kezdett bontakozni a hajnali köd, azontúl nemsokára végeszakad az erdőnek...

Marcsa hátradúlt az ülésben, fáradt szemmel vetette el magát, de belül ujjongott: „ha mindig így mehetnék!” Köröskörül ébredezni kezdett az erdő s Tarján Laci, ahogy a lány fölé hajolt, amikor látta így hanyattvetve magát, ahogy két karját kitárta a derengő hajnali égnek, Tarján Laci egyszerre átkapta a leányt s magához szorította. Magához ölelte, és csókolta, ahol érte. A leány engedte magát. Lecsukott szemmel hanyatlott el a fiú karjaiban s egyszerre csak érezte Tarján, hogy a leány két karja is összefonódik a nyaka körül.

Mégis Tarján volt az, aki elsőnek riadt föl. Mert mögöttük kocsizörgés hallatszott, de mire oldalnézett volna, pontosan akkor előzött el mellettük Gabriella néni, meg Drabik. Ez ugyan kellemetlen volt kicsit, Gabriella asszony füligvörösén nézett el fölöttük, Drabik ellenben bólingatott Tarján felé.

Ahogy aztán elzörgött előttük a kocsis, Tarján egyet káromkodott, Marcsa viszont kacagni kezdett szélesen:

- Annál jobb, Lacika! Most már úgyis mindegy. Legalább meg fogsz kérni, mert most már muszáj.

- És pedig a holnapi napon...

- Tévedsz Laci, - kacagott csöndesen a leány. - Nem a holnapi napon, hanem még ma. Mihelyt hazaértünk.

Tarján Laci intett neki, hogy ne olyan hangosan, de eszébe jutott, hogy Matyi bácsi ül a bakon s Matyi bácsi féligmeddig maga is bűnrészesnek számít. S ahogy megint a leányhoz hajolt le, látta, hogy egészen zavaros a szeme... Felkapta, az ölébe ültette.

Marcsa hagyta magát... Tehetett vele, amit akart.

Mire hazaértek, otthon alig találtak már két-három vendéget. Egy snapszocskát ittak még s aztán elfelé készült kiki. Kende jókedvében volt, ahogy odalépett Tarjánhoz: „szervusz, pajtás. Hallom, hogy még ma hazakészülsz,” - de ezt már gúnyosan mondta. Marcsa feltűnő melegen köszönt el a szolgabírótól: „mikor lesz szerencsénk, Pali?” Sejtette Tarján, hogy számításból ravaszkodik a leány, csak az tűnt fel neki furcsán, miért készülne ő ma haza, amikor eszeágában sincs hazamenni.

Gabriella asszony mérgesen indult kifelé és ahogy elsuhogott Tarján mellett, elfordult a fejével.

„Pukkadj meg!” - gondolta magában a fiú s az ebédlőbe nyitott. Senkit se talált odabent, csak Marcsa gubbasztott a dívány sarkában, a hideg kályha mellett s nagykendőbe takarózott, mintha fázott volna. Tarján Laci hozzáült s akkor összenéztek fáradtan, szerelmesen. A fiú magához kapta a leányt s most már a leány is visszacsókolta... Arra rebbentek szét, hogy a nemzetes asszony jött be. A keresztmama úgy tett, mintha semmit se látott volna s zavartan mondta:

- Gyertek át az utcai szobába. Ideje lefeküdni.

Az utcai szobában hirtelen-reggelihez terített az egyik leány. A nemzetes úr az asztal fején ült s szóltanul töltött a pálinkából.

- No, igyál te is, - mondta aztán Tarjánnak.

Csőndeskén maradtak mind a négyen. A nemzetes úr alig-alig bírta fékezni magát, amikor észrevette, hogy Tarján egy pillanatra rajtafelejtí kezét a Marcsa karján. A nemzetes úr már-már oda akart vágni az asztalra, hogy: elég volt! De akkor megelőzte Tarján.

Nyugodtan kezdte:

- Mondani akarnék valamit keresztmamának és keresztapának. Adják ide Marcsát...

Fülcsendítő hallgatás felelt rá. A keresztmama megijedt, Marcsa közömbösen szelt egy darabka kenyeret, a nemzetes úr pedig kedvetlenül nézett maga elé...

- Mert ha nem adják, magammal viszem, - tette hozzá éppoly nyugodtan.

A nemzetes urat annyira meglepte ez a hang, hogy először nem találta a szavát. De aztán felugrott s öklével belevágott az asztalba:

- Hát vidd, ha veled megy! De én sohase fogok beleegyezni! Ne mondhasa senki, hogy én tettem szerencsétlenné a lányomat! De rajta a válasz: menjen csak veled, úgy ahogy van, ha kedvesebb vagy neki, mint az apja!

Itt már mind a négyen álltak az asztal körül. A nemzetes asszony a zsebkendője után nyult: „de ha szeretik egymást...” Marcsa összetette a kezét, halotthalványan: „apácska!” Tarján sápadtan nézett szemben az öreggel, aki egészen elvesztette a fejét:

- Elég volt! Napok óta figyelem, mit csinálsz, de most már azt mondom, a szentségit, elég volt! Egy hét óta megrontottad a lányomat s úgy viselkedsz vele, hogy röhögnek rajtam az

emberek! Aki ilyenkor is csak ennyire tud vigyázni egy leány nevére, mint te, annak később se lehetne nagy becsülete az oldaladnál, mert félbolond, esztelen vagy, mint az apád volt! Az is elverte mindenét, megölte magát, megölte az anyádat! Azt hiszed, nem vigyáztam minden lépésedre? Csak komoly emberhez adom a lányomat, te pedig úgy fogsz elpusztulni, mint az a haszontalan apád!

Magából-kikelten ordított a nemzetes úr, de itt már eléje lépett Tarján is:

- Hallja-e, keresztapa! Az én apám olyan ember volt, hogy maga... - de itt mégis elharapta, amit a szeme közé akart vágni. - Hallja-e, keresztapa? Ha még egyszer kiejti az édesapám nevét... Szégyelje magát, hogy az a rongy asszony vezeti az orránál!

No, ez már sok volt a nemzetes úrnak is. Elfult a szeme, nekiment Tarjánnak, de Marcsa odapattant a fiú elé:

- Édesapám! Édesapám! Gyere Lacika, gyere! - s kituszkolta a saját szobájába, de még hallották, hogy a nemzetes úr csúnyán káromkodik: „megveszett, taknyos kölyök! Mars ki a házamból!”

Mikor együtt voltak a Marcsa szobájában, a leány az ágyára borult:

- Laci, Laci, mit csináltál! Nem kellett volna visszafeleselni apának, mert ha ő nem egyezik bele, én sohase lehetek a feleséged. Most menj haza, Laci, azonnal menj, de azért ne feledkezz meg rólam, mert a másé én sohase leszek. S ha húsz esztendeig kell várni, akkor is várni foglak. Itt a kezem, csókold meg...

Tarján egyszer arra ocsúdott fel, hogy az öreg kisházban van. A nagymama kárörvendve fogadta:

- Látod, Tarján, megmondtam ezt előre, de úgy kell neked. Hamar bekövetkezett, hogy nincs hova lehajtanod a fejedet. Úgy kell neked, Tarján...

S amire másodszor is felocsúdott volna, már otthon volt, Lodomérban s két nap óta félig öntudat nélkül, ruhástól hevert az ágyon. És ahogy először föleszmélt, Kende jutott az eszébe: „hallom, hogy még ma hazakészülsz”. A keresztapja tehát előre megmondta a szolgabírónak s valószínűen a jegyzőnének is, hogy ki fogja tenni a szűrét...

Két napig hevert félig öntudat nélkül, ruhástól. S két nap alatt legalább százszor benézett hozzá egyszer Horváth bácsi, a kertész, egyszer Horváth néni, mármint a felesége:

- Mi baja, Laci úrfi?

Ahogy magához tért, végigment a régi, boltozatos szobákon. Minden-minden úgy volt, még a régi helyén, mint tíz esztendővel ezelőtt. Horváth néni minden héten kinyitogatta egyszer az ablakok vastábláit, leporolta a bútort, Horváth bácsi meg a kertet tartotta rendben. Tíz év óta éldegéltek így ketten s csak olyankor sóhajtottak egyet, ha a világ egy messzi tájáról levelet írt nekik az úrfi. A két öreg minden levélnél számíthatni kezdte:

- Már huszonegy éves... Már betöltötte a huszonötöt... Jövőre hazagyön, biztosan hazagyön s talán asszonyt is hoz magával a házhoz...

De az úrfi egyedül és igen váratlanul toppant be. A két öreg csak annyit tudott, hogy legutóbb Tavarnán volt látogatóban s onnan rohant haza, majdnem esze nélkül.

Horváth néni meg is jegyezte vacsora után a férje előtt:

- Igen nagy bánata lehet.

Tarján kinyitatta ezalatt az édesanyja szobáját s könny szaladt a szemére, ahogy körülnézett a tíz év óta érintetlen bútorokon. Az asztalkán ott állt még a sokat szenvedett szelíd asszony képe s mellette a Tarján Zoltán főbíró úré. Most is úgy nézett vissza a fiára, dacos szemmel, kivetett mellel, vakmerőn, ahogy szembenállhatott valamikor a rázúdult teméntelen ellenséggel. S Tarján Laci, ahogy elnézegette a feledhetetlen embert, csak föllélegzett magában:

- Nem fogsz csalódní bennem, édesapám...

Napokon át nem mozdult ki az apja szobájából. Sorbavette a könyvtárát, átkutatta a főbíró úr saját munkáit s ahogy nekikdült és olyan emberekkel társalkodott, akikből por lett régen, éjszakákon át úgy érezte, hogy az édesapja gyenge, nagyon gyenge hangját véli hallani ijesztő messzeségekből: „ne felejšts el, édesfiam!...” S Tarján László órákra lehajtotta a fejét ilyenkor s a kísértetriasztó csenden át maga elé töprengett: „hallom, apám, hallom...” Napok óta tusa-kodott már így, becsukott ablak táblák mögött, lámpafénynél s csak olyankor nézett föl egy pillanatra, ha Horváth néni behozta neki az ebédet, vagy a vacsorát. Egy alkalommal megszólította:

- Mi az ujság odakint, öreg?

Horváth néni, hogy egyszer szóhoz kapott az úrfi is, örömében csaknem elejtette a tálat:

- Semmi, Lacika. Minálunk egyik nap olyan, mint a másik. De mégis annyi az ujság, hogy odakint a vén Szopkó vár Lacikára. Három nap óta már vagy tízszer volt itt, de mindig azt mondtuk neki, hogy az úrfi magával van elfoglalva, ő azért mindig visszagyött.

- Szopkó bácsi? A bíró! Eressze be azonnal!

S bejött Szopkó bácsi. Meztláb és olyan külsőben, mint egy csavargó. Haja a vállát érte, ezer ránc verte az arcát, csak a szemében maradt meg valami a régi okos fényből. Bejött, kalapját az ujjá közt forgatva s a lámpafénynél ahogy meglátta az úrfit, térdreesett előtte s kezet csókolt neki:

- Isten oltalmazza a nagyságos úrficskát!

Tarján felállt s leültette az öreget:

- Kezet csak az asszonyoknak szabad csókolni, bíró úr... (Azaz, mint röviden kiderült, régen nem volt már bíró Szopkó bácsi.)

- Már bírót is maguk közül tettek meg *azok*, nagyságos úrficska...

Sokáig, nagyon sokáig maradt az úrfinál Szopkó bácsi. Szopkó bácsi mesélt ezalatt, egyszerű szavakkal, keserűség nélkül, de annál jobban elkeseredett Tarján László. Megtudta, hogy minden szava igaz volt Drabik Menyusnak. A faluból tizenhat esztendő óta kipusztultak a magukra hagyott emberek s aki ittragadt még, rabkenyéren tengődött. A többi már a mezőkre s az erdők alá szorult ki, nyári időben éjszakákon át gugol a pásztortüzeknél s úgy virraszt a csenevész kukoricás vagy krumplitáblácska szélén, melyet uzsoraharmadba kapott meg a falvakban és síkságon terjeszkedő lengő gyászka bátos új uraitól. S ezek a kivert emberek, hogy éjszakáknak idején elijesszék maguktól az erdei vadakat, egyik pásztortüztől furcsán elnyújtott riasztó jajszavakat ordítanak át a szomszéd pásztortüzig s lombhullató őszig ezzel a rémítő üvöltéssel van tele minden éjszaka a Verhovinán. - Elpusztultunk volna, mint a madarak, ha nem gyön meg idejében a nagyságos úrficska, - fejezte be Szopkó.

- Hát tudnak még bizni, öreg?

Szopkó bácsi összetette a kezét:

- A nagyságos úrficska lesz most már a mi minden bizalmunk. Mert a rusnyákok, mikor az utolsó bocskort is elnyúzták s nem tudtak kihez fordulni többet, elvesztették a hitüket is. Pedig az nagyon szomorú, ha nem tudunk már kire számítani magunkban. De most kezdenek bizni megint, mert tudják már az erdők alatt is, hogy itthon van a Lacika. Isten oltalmazza, amikor egyet lép! Jaj, úrficska, látná csak, hogy ijedeznek a faluban, mióta hazakerült! Hát még amikor kiszagolták, hogy az úrficska bezárta magát s nem tudni, mit csinál? Öt nap óta csak a meghótt nagyságos főbíró úrról sutognak...

- Hát emlékeznek még az édesapámra?

- Nagyon is, úrficska. De nemcsak ők, hanem a rusnyákok is. Éjszakánként, ha valami úri-kocsi megy az országúton s a lovak lába csattog messziről, a szegény éhenkórászok hitegetni szokták egymást: „hazafelé tart a pan főbíró úr, hogy megsegítsen bennünket”. Pedig ő már nem fog hazagyönni. De meggyött az úrficska. Isten oltalmazza, amikor egyet lép!

- Hát, a főszolgabíróság!

Szopkó úgy tett rá, mintha legyet akarna elkapni a markával:

- Nem törődik már mivelünk az Isten se, nemhogy az urak! Egy igazi úr volt csak, a főbíró úr. Mert a mai urak lenézik a zsidót, de négyszemközt „így” vannak velük, - s összekulcsolta két ujját, mutatván, hogy vannak a mai urak.

- Hát a kasznárom?

Szopkó bácsi elkeseregte aztán, hogy kasznár úr rosszabb száz zsidónál. Ő még „nem-is-úgy” van velük.

Tarján felállt s hosszú ideig fel és alájárgált egyik saroktól a másik sarokig. Szopkó lefojtott lélekzettel figyelt minden mozdulatára. Egyszer aztán így kezdte az úrfi:

- Hát mától kezdve más élet kezdődik itten, Szopkó bácsi. A kasznárnak novemberben jár le a szerződése: még ma felmondok neki. Novembertől pedig maga lesz nálam a gazda...

- Köszönöm, Lacika, - hálálkodott az öreg.

- Most pedig adja hírül az embereknek, hogy még holnap gyűljenek össze az udvaron. Ha akad valami a magtárban, szétosztom köztük: eleget éheztek már. Mától fogva maga intézkedik a ház körül, Szopkó bácsi. A ladomériak közül mindenki kaphat munkát a gazdaságban. Ugye? Az asszonyokat és leányokat pedig terelje össze, mert nagy takarítás lesz a kastélyban és a kertben. Később egyebet is csinálunk.

S az öreg csak a fejét lóbálgatta:

- Olyan ember lesz, mint a főbíró úr volt.

S harmadnapra, negyednapra megindult a munka s régi, tompán-elnyújtott nóták verték fel a kastély tájékát. Tarján Laci naponként kísértelt a fenyves alá; ott feküdt a főbíró úr, meg a szelidarcú asszony s olyankor levette a kalapját. Kint szeptemberbe fordult már, fakó lett a fák levele s Tarján Laci, ha felemelte a fejét s a fákon túl merengett a Verhovina rengetegén, a Magura zord fején, a Pietrosz havas homlokán vagy a Szinnai Kő furcsán integető sötét szikláin, feldobbant a szíve!

A kastély körül folyt-folydogált a takarítás. Tarján többnyire magában botorkált a kertben, de néha enyhült a kedve s egy ilyen pillanatban megszólította Horváth nénit:

- No, öreg, tudja-e miért sietünk annyira!

- Nem tudom én, csak sejtegetem, - mondta szívesen Horváth néni.

- Emlékszik-e még a kis Balogh-kisasszonyra?

- Csak nem! - s összecsapta a kezét. - Az a kedves? - s nem tudott hova lenni.

Egy szombat délután Tarján végigsétálta a falun, Szopkó bácsi társaságában. Támadt egy kis nyüzsgés! A csüngő oldalfürtös, piszkos emberalakok behúzódtak ablakaik mögé s onnan fürkészték ijedt arccal vagy kárörömmel az új ellenséget. Szopkó bácsi szóval tartotta ezalatt az úrfit. Egyszerű volt minden szava:

- Olyan nép ez, úrficska, mint az aranka a lucernásba. Nem a földből él, hanem a lucernából s ha nem irtjuk, kiél és megfojt minden táblát a határba. Olyan nép ez, mint a gyöngy a fán. Csak szipolyoz, terjeszkedik, a gazda látja is, nem törődik vele, de pár év múlva a fagyöngy kieszi az egész tölgyerdőt. Elvész az erdő s akkor sorrakerül a gazda is.

- Hogy-hogy!

- Hát úgy értem ezt, Lacika, hogy ma még csak a rusnyákat eszik fel s az urak nem akarják meghallani a jajgatásunkat. De tessék jól megjegyezni, hogy a Katz Mechel fia már ügyvéd valahol Nyiregyházán. A Jankel fia ujságot csinál Budapesten vagy hol. Tudjuk, mert nyárba mindig hazagyönnnek s olyankor nekünk is eldicsekesznek vele. Jaj, úrficska, a rusnyákok után az urak kerülnek sorra! Vége lesz az egész Magyarországnak!

Tarján Laci nem tudott megnyugodni ezen az estén. Csak arra emelte föl a fejét, hogy kocsi fordul be az udvarra. Kinézett az üveges folyosóra: Géza úrfi, a Marcsa öccse, szaladt vele szembe. Monokli volt a jobbszemén a haszontalannak:

- Fizesd ki a fiakert, testvér, mert egy halvány petákom sincsen. Marcsa juttatott ugyan valamit, de a városban elment a gyenge kis összeg.

Tarján megörült a fiúnak. Az öcskös folytatta:

- Hogy el ne felejtsem, Marcsa öleltet általam. No, nem sokra mégyle vele. Már tudniillik, ha én öllelek meg. Tudod, csak épp hazaugrottam, az öreget nem is láttam szerencsére s Marcsa irányított hozzád. Hallom, hogy el akarod venni. Jól teszed: legalább lesz egy szimpátikus sógorom. Marcsa azt is mondta még, hogy ma vagy holnap fogja megkérni a szolgabíró, de aggodalomra nincsen ok, mert Drabik mester talpon van. Drabikot különben már kidobta a szolgabíró...

Ezalatt mentek a napok s Lengyelország felől közeledett az ősz. Még nem volt itt, de a Verhovinán keresztül átértzett már a lehellete, mert a jegenyék hosszan sorakoztak esténkint. S ezalatt készült a kastély, meg a kert. Tarján Laci magános pillanataiban már fel is osztotta a házat s mindenekelőtt az édesanyja szobáját jelölte ki a Marcsáénak. Mert arra most már elkészült, hogyha másképp nem megy, a kezét teszi össze a nemzeti úr előtt: „keresztapa, adja ide Marcsát s ne törődjön velünk, mit fogunk csinálni azontúl”... Ha pedig okoskodni találna a nemzeti úr, annál rosszabb lesz az a nemzeti úrra is, őrá is! Esténkint elüldögéltek az üveges folyosón, a vadszöllő fonnyadni kezdett már, Tarján Laci a lámpába merült, Géza úrfi pedig Horváth bácsival vagy Szopkóval értekezett halkan. S mialatt fent lobogni kezdtek az őszi csillagok, szél ereszkedett a Verhovina tölgyfáin át s napok óta harsogott és tombolt már a sokezeréves erdőség. S e fékétvesztett harsogáson át csak olykor-olykor vánszorgott le egy hosszan elnyújtott, kétségbeejtő kiáltás a Verhovina őrtüzei mellől, hogy Tarján László megrázkódott tőle. S egy ilyen késő szeptemberi estén, ahogy négyen üldögéltek a tornácon, a messzi országútról váratlanul patkócsattogás hallatszott. Szopkó a levegőbe vágta fel az orrát:

- Mintha a főbíró úr jönne...

Nagy szünet következett. A csattogás egyre tisztább lett. Mintha a falu fele vágatott volna, valaki s Tarján Laci, aki jóideje lesett már valami izenet után, fölkelte türelmetlenül:

- Ezek az apa lovai, Géza!

S Szopkóhoz fordult:

- Ugyan, Szopkó bácsi, emlékszik-e még Drabik úrra?

- Hogyne, hogyne, úrficska. Igen-igen ijedeztek tőle a zsidók. Talán el is pusztult azóta valahol...

- Sőt azt hiszem, mindjárt itt lesz, - s leszaladt a lépcsőn.

Jól számított.

Mert a kocsi megállt a kapu előtt, befordult az udvarra, a lámpafénynél először Handura Mátyás bukkant ki s utána mindjárt Drabik Menyus. Pohárral köszöntött be:

- Csak semmi érzélgés, fiaim. Maga az, Szopkó mester? Gyöjjön lelkem, hadd csókolom meg az ábrázatját, azt a szőröset, mert mindjárt zokogni kezdek a szívem bánata miatt. Isten éltesse, Horváth bácsi! Most pedig mars a kocsiba, kedves két öcsém, mert erős utasításom van rá! Elég egy kaputrák a nyakatokba, két óra múlva úgyis helyben leszünk. Hogy hol? Jaj, ne faggassatok, úgyse mondhatom meg. Látod, Lacikám, mégis elcsapott az a tróger s most mehetek betyárnak az országútra. De semmi az, szilárdabb a szíve annál Drabiknak, semhogy ilyen pibec-dolgokon facsartassa a szívét. Készen vagytok, kedves két öcsém! Proszit, Szopkó mester s ne rángassa a fejét! Egy hét múlva itt lesz megint az úrfi, de azt hiszem, nem egymagában. Auf Wiedersehen! hogy német nyelven fejezzem ki magamat. Most pedig éljen a bor nedüje, meg az ifjúság!

Elmentek.

VI.

A Vihorláton keresztül néhány nap óta átkacsintgatott az ősz. Még nem keresett állandó szállást, de estefelé köd látszott már a Verbonyik sásai fölött. A nyár viszont délfelé készülődőtt. Rozsdába fordult az erdők háta, pókháló úszott-ereszkedett a tarlok felett s a napocska melengetett még. Olyan bágyadt mosolygással, mint egy elbúsult, elfáradt menyasszony.

Balogh Marcsa kiállt néha a veranda ajtajába, a törlőruhát beleverte a levegőbe, szétnézett az udvaron s megpillantván Matyi bácsit az istálló előtt, föl-fölmosolygott hervadtan. Olyan volt ez a mosolygás, mint a szeptemberelő verőfénye. Aztán befordult a verandára s tovább-rendezgetett a szobákban. Néha megállt a fali tükör előtt: ott látta magát teljes nagyságában. S egy délelőtt csak észrevette, hogy keskeny két vonal árnyéka játszadozik a szája két szegletében. Kis kezét végighúzta a halántékán s csak felsóhajtott magában. Később kinézett az anyjához és segítgetett neki a konyhában.

Igy mentek a napok egymás után, úntató rendben.

Marcsa érezte, hogy ez csak látszat, lesz még rosszabbul is. Az édesanyjának mindent elmondott már, egy sort el nem hallgatott volna, s a nemzetes asszony biztatgatni kezdte:

- Majd megváltozik minden, leányom.

- De mikor, édesanyám? Apa nem tud rámnézni és így én nem bírom ki sokáig.

Szerencsére helyben volt Drabik. A nemzetes úr valóban morgott magában, két hét óta egy szava nem volt a házbeliekhez s ha csak tehette, házonkívül verte el az időt. Marcsának nem egyszer a nyelvén volt már, hogy odafurakodik az öreghez, az ölébe lopja magát, mint régen s megcirógatja a borostás állát: „édesapa, mért haragszik rám?” De Drabik Menyus, ha suttyomban találkozott Marcsával, mindig visszafogta néhány okos szóval:

- Csak hagyni kell a fejleményeket, Marcsi. Részemről ugyanis folyamatban van az aknázás. Csigavér az egész, aminthogy kapcadarabka minden, az élet is. Hiszen ne volna csak ilyen lázító és szerencsétlen cifferblatom!

Marcsa nem értette többnyire a Drabik szeszélyes kifejezéseit, de bizott az odvas díjnokban. S ezzel a bizalommal sietett át a kerten azon a napon is, amikor Drabik megüzente neki, hogy ebéd után várni fogja a kert mögött „halaszthatatlan fontos ügyben”.

A kert hátában ott volt már Drabik. Marcsa kezét adott neki a kerítésen át:

- Mi az a fontos ügy, Drabik?

Drabik a legvégén kezdte:

- Arról van szó, Marcsi, hogy ma délelőtt féltizenegykor mégis csak kivágott a szolgabíró. No, nem szabad megijedni, mert úgyis erre pályáztam...

- Mért pályázott rá? - csodálkozott el a leány.

- Csak, - és vállat vont. - Csak pályáztam rá, mert így akartam. Mert Drabik Menyus előre föltette magában, hogy előbb-utóbb kihajíttatja magát. Drabik Menyus tudniillik szabadkezet akar nyerni a dolgok minden vonatkozásában, nem is szólva arról, hogy a hatvan krajcár napibérből a legbrutálisabb beosztás mellett sem bir kijönni Drabik Menyus. Jelen esetben mindazáltal nem az én vacak ügyemen van a hangsúly...

- Mégis hogy történt? - kérdezte a leány.

- Egész egyszerűen, - szippantott az orrán Drabik. - Ma délelőtt féltizenegykor jön a szolgabíró s szokása szerint odaveti nekem: na, hát az egészségi mibenlét minő mértékben szuperál, Drabik fater? Felbosszantott ez a vállveregetés, mert tudom róla, hogy félművelt pofa s gondoltam, várj csak, mindjárt aládsúrolok egy kicsit. - Csak-csak, - feleltem neki, - és te hogy érzed magad, Pali fater? Mert tudni kell, hogy a fürdőben pertút ivott velem, meg Suhajdával, de csak a mulatozás tartamára, mert ilyen alak ez a dzsentrí s tudtam, hogyha visszategezem, hát megvész tőle. Meg is vészett. Szóra szó jött, ő goromba lett, én se hagytam magamat. - Szentelen diurnista! - kiáltott rám egyszer. - Szentelen, aki mondja! - így én. - Rámnézett, olyan lett, mint a pulyka, én meg csak röhögdéltem a szeme közé. Majd kipukkadt. - Még párbajra sem hívhatlak ki, te tetű, mert aligha vagy párbajképes! - így ő. - Ez igaz, mert nem párbajozok, legfeljebb birkózni állok ki, de közönség előtt és belépti díjak mellett, a tetű pedig te vagy! - így én. Erre történt, hogy az asztalra vágott: - nekem köszönheted, hogy kegyelemkenyeret kapsz. Mától fogva mars ki innét, te koszos! - Én azt mondtam rá: - te strici!

- Mi az? - kérdezte ijedten Marcsa.

- Hogy strici? Az nagyon sértő szó, Marcsi. Pesten hallottam, mikor még filozopter voltam. A szolgabíró persze nem strici, de alaposan össze akartam sértegetni. Most azonban nem ilyen pibecségeken van a hangsúly. Sokkal fontosabb ennél...

Marcsa fejcsóválva hallgatta, mert annyit tisztán látott, hogy mátólfogva állás nélkül marad Drabik Menyus. Meg is jegyezte:

- Talán szóljak az érdekében Kendének?

- Isten ments! - tiltakozott Drabik. - Csak ezt ne! Sokkal fontosabb ennél, sőt az egyedül fontos ezúttal az a kérdés, hogy a szolgabíró még a holnapi napon meg fogja kérni a kezét, Marcsa kisasszony. Suhajda mondta nekem.

Marcsa, úgy magában, rég elkészült már erre a hirre, de most, hogy először hallotta Drabiktól, mégis összerendezte. Néhány pillanatig szó nélkül álltak szemben mindketten. Drabik azt gondolta: „csak töprengje ki magát egy kicsit a kisasszony”. De ahogy lopva a kisasszonyon felejtette magát, ahogy elnézte elhalványult arcát, a szomorú szemét, még a kemény díjnak is megsajnálta kevéskét. Szélcsend volt, a napocska süttött még, de már erősen rézsút, felettük szállt, egyre szállt az ökörnyál, a falu végéről idáig hallott a vidám tilócsattogás, de most nem volt idő a hangulatokhoz. Marcsa lehajtotta a fejét s összevont szemöldökkel kérdezte:

- Egy dolgot mégse értek, Drabik. Lehetetlen, hogy Kende ne tudná, miért kellett elmennie Lacinak!

Drabik fölnevetett, nyersen:

- Persze, hogy tudja. Csakhogy fordítva tudja, mert volt rá gondja Gabriella közanyáknak. Nézze, Marcsi, - s szeretettel fogta meg a leány kezét, - hallgasson rám és bizzon meg bennem. Az első akna holnap fog robbanni, a második csak azután, mert ezt a másodikat szántam Gabriella asszonynak, amely felrepíti majd és levágja a földre, de ehhez szükséges, hogy én is bízham magában. Mert ha csalódnom kéne egyszer, akkor végérvényesen bajba jutna Tarján, de kampec lenne Drabik Menyusnak is.

Marcsa a kezét nyújtotta neki:

- Bízhat bennem, Drabik.

Drabik Menyus annyira meghatódott, hogy engedelmet kérván, megcsókolta a leány kezét. Aztán elköszönt tőle, felsietett az irodába, hogy távozása előtt véglegesen rendezze az újfalusi adóhátralékosok névsorát. Közbe kitette maga elé a zsebtükrét s néhány mitesszert kezdett

nyomogatni az orrán. Ugyanakkor, hamis fejhangon, előszedegetett egy szerfölött ócska operettmelódiát: *De az egész nagy Albionban - Nincs több olyan lány, mint ahonnan...*

Másnap tehát mégegyszer és utoljára felnézett Drabik Menyus az irodába, hogy búcsút koccintson Suhajdával, mielőtt véglegesen nekivágna az erdőknek. Azaz, hogy a koccintás csak ürügy volt a Drabik részéről, mert a valóság úgy festett, hogy Drabik kéznél akart lenni a kellő pillanatban. Suhajda ismét hálóingben ült az asztalnál, mert tegnap este forralt bort nyakalgatott a községházán s éppen a körmét piszkálgatta egy szalmaszállal. Drabik leült, szemközt s pecsétetes üveget húzott ki a zsebéből:

- István...

Suhajda odapislantott s egyszerre mosoly rándult át a fonnyadt bajusza hegyén:

- Benzin?

- Borovicska, - intett a szemöldökével Drabik s felemelte az üveget: - Éltessen kettőnket a Gondviselés!

Aztán Suhajda emelte föl az üveget:

- Az Isten adjon sok reménységet a magyaroknak! - s jót húzván, cuppantott hozzá: - Véré válik az emberben...

- Mint barátban a lencse, - így Drabik. S közelebb hajolt Suhajdához: - Itt van már az a hólyag?

- Hólyag? - harsogott fel Suhajda teli szájjal, melyből kiásított két-három gyásztetejű lyukas-fog. - Megjött. A kocsija a kert mögött vár. Van már félórája, hogy trafikálnak Gabriellával. Nagyon bomolnak egymás után, - s az asztal fölé röhögött. - Te Menyus, mondd már, van rá kilátás, hogy kipukkadnak mindaketten?

- Remélem, - intett Drabik, ami módfelett megnyugtatta Suhajdát. - S pedig még a mai napon...

Drabik újfent jó egészséget kívánt Suhajdának, de a két fülével kifelé dolgozott ezalatt. S a fülével csakhamar kivette, hogy a szolgabíró már az udvaron beszélget a jegyzőnével. Hirtelen az ablakhoz lépett. Kende akkor már a kapu felé tartott.

- No lám, de kicsipte magát a nyalkos! Csak türelem, Istvánkám, alápetárdázok mindjárt. Te addig is táplálkozzál az italból, - s kisietett maga is.

Az udvaron megfogta a jegyzőné:

- Hova, hova, Drabik? Várjon csak egy pillanatra!

- Azonnal! - de vissza se nézett, hanem nekivágott a faluvégnek, ott futva a kertek, alá fordult s bemászott a Baloghék gyümölcsösébe. Érezte, hogy fokról-fokra izgatottabb lesz, a szíve meg úgy dobog, mint még soha életében. Egyszerre csak a konyhában találta magát:

- Hol a kisasszony, Juli?

- A szobájában lesz, - mondta suttogva a szakácsné. - Most ugyan rosszkor keresi Drabik úr...

Drabik Menyus lábujjhegyen a Marcsa szobája felé sompolygott s észrevétlenül sikerült belopóznia. Marcsa az ablaknál ült s lehajtott fejjel babrálgatott valami hímzésdarabkán. Nyugodtnak látszott.

- Itt van? - lihegte Drabik.

Marcsa a fejével jelezte, hogy itt van. Drabik szöglettől-szögletig kezdett futkosni a szobában:

- Hát csak hidegvér, Marcsi s a helyzet magaslatára kell emelkedni, hogy így fejezzem ki magamat. Drabiknak köztudomás szerint tervei vannak, de ha maga most megijed és cserbenhagy, Tarján öngyilkos lesz, Drabik pedig egyszerűen megdöglött. Nem szabad vacillálni s jelszónk legyen: hidegvér és elegancia... Úgy, úgy, Laci öcsém! Kezdd te csak szépen ott, ahol az apád összeesett egyszer! Én mondom ezt neked, aki tizenhat éve dühöngök és koplalok. Szóval: ki a mellet, be a hassal, Laci testvér! - s kezét rátette a Marcsa vállára. - Ne szurkolj, Tarján!

Marcsa jó ideje odaügyelt már a dadogó Drabikra s egyszerre csak elnevette magát:

- Ejnye-ejnye, Drabik! Hát illik ennyire megzavarodni! Hiszen maga Tarját biztatgatja...

Drabik erre már leült s turkálni kezdett a hajában: „a helyzet magaslatára kell emelkedni... Be a hassal!” - s ezalatt nem vette észre, hogy magáramaradt, mert Marcst behívták az első szobába.

A leány megjelent a hívásra s megállt az ajtóban. A nemzetes asszony az asztalnál ült s mozdulatlanul nézett maga elé. Szemközt a nemzetes úr dült el a félkönyökén s az ablak felé merengett el. Kende a kályha előtt állt, felöltőben s kalapját forgatta az ujjai között.

Nagy csönd állt be.

- Parancsoljon, édesapa, - mondta nyugodt-szelíden a leány.

A nemzetes úr Marcsa felé fordult. De ahogy találkozott a leány hideg szemével, kicsit maga is megzavarodott. Kende várt és a nemzetes úr arcát leste. A nemzetes úr így szólt:

- Nézd, kislányom, azért hívtunk be, mert Kende megkérte a kezedet. Nekem semmi szavam nem volna ellene. Édesanyád nem tudom, hogy gondolkodik, de ez elsősorban úgyis a te dolgod. Tetőled függ a válasz.

Nagy csönd állt be másodszor is. Kende pirosan fordult a lány felé, ki az apjára csüggesztette a szemét, de nem szólt.

- No, kislányom?

Marcsa megrezzent. A hangja nyugodt és szelíd volt most is:

- Én csak Lacihoz fogok elmenni, édesapám.

Még nagyobb csönd állt be. Kende lángbaborult, a nemzeti úr pedig visszakönyökölt és hallgatott. S a kínos csöndben Marcsa egyszerre csak körülnézett s nesz nélkül kisurrant az ajtón. Mire föleszmélt, a szobájában volt újra. Drabik a kezét szorongatta:

- No, vasz gipc?

- Semmi, Drabik, semmi, - sóhajtott a leány. - Megmondtam apának, hogy csak a Laci felesége leszek. Ha megölnék, akkor se megyek máshoz. Istenem, micsoda napok következnek most rám! - s tenyerébe tette az arcát.

S mihelyt elpityeredett a leány, Drabik Menyus a régi, a keserű és lázadó Drabik lett egyszerre:

- Köszönöm ezt magának, Marcsi. Most pedig figyeljen rám, mert mától kezdve elkövetkezik az én fellépésem ideje is. Tudom, az öreg most még inkább háborogni próbál, nem azért, mintha neki lenne igaza, hanem, mert már úgyis benne van a háborgásban. De Drabik Menyusnak gondja lesz ezentúl az öregúrra is, csak nyugodjon meg, Marcsi. Annyit elárulhatok máris,

hogy Drabik Menyus második számú robbantása rettentő hatású lesz. Legyen okos, Marcsi! Még csak annyit, hogy bárminemű utókövetkezmény esetében csak menjen le teljes bizalommal a nagymamához...

Marsca ránézett, a könnyein át:

- A nagymamához?

- Úgy van. Mert Drabik Menyus idejében megdolgozta odalent is a terepet. Hát csak kitartás!

Drabik vakszemre vágta a kalapot s füttyörészve ment ki az udvaron. A kapu előtt beleütődött Kende Pálba s a szeme közé röhögött. Mire az irodáig botorkált el, Suhajda az egész üveg italt eltáplálkozta már s halk vigassággal nézegetett hol az üvegre, hol Drabikra. Drabik is mosolygott, de legfeljebb három pillanatig. Mert a negyedik pillanatban csak belobbant Gabriella asszony. Belobbant, sárga szeme lángolt, belobbant, mint a zsákmányra lecsapó vércse. A fejéhez kapott:

- Drabik!!

A fejéhez kapott s csaknem elterült. Drabik Menyus viszont a borotváját meg a borotvaszíjját pakolgatta be ezalatt, veszett nyugalommal.

- Igenis, nagyságos asszony. Értem és méltányolom a lelkiállapotát. A szolgabíró kirúgta Drabikot, Drabik tehát kirúgatta a szolgabírót.

- De ember! - sivített az asszony. - Tudja-e, mit csinált velünk?

- Körülbelül, - és madzagot kotort ki a fiókból, hogy átkösse a csomagot, melyet a hóna alá fog csapni, ha utolsó útjára indul el az irodából. - Nagyon kérem, nagyságos asszony, csak semmi érzélgés, mert ez órától fogva vérre megy a játék. A helyzet képe körülbelül ez. Olvasztam egyszer, hogy a gibraltári vár legbelső erődjében ott ült egy angol tengerésztábornok, előtte semmi más, csak egy asztalka s ezen az asztalkán különböző színű villanygombok vannak. Mármost, ha ellenséges csatahajó közeledik, a tábornok csak kinézi a mappán a hajó helyét, azután megnyomja a megfelelő gombot, mire a hajó felrepül a mennyországba, mert aknák vannak a víz alatt. Mondanom se kell talán, hogy Drabik Menyus ugyancsak egy ilyen tengeri tábornok s dűhibe megnyomta az első gombot, mire Kende Pál a felhők közé kalimpált. Csak semmi izgalom, nagyságos asszony, mert Kende mindössze az előnászád volt, de sor kerül rövidesen a drednótokra is.

- Nyomorult ember! Nyomorult ember! - rikácsolt a jegyzőné s már azon a ponton volt, hogy szembeköpjé Drabikot. - Disznó alak!

Drabik nem törődött Gabriella asszonnyal, ahelyett hóna alá csapta a borotvát, meg a szíjját, odalépett Suhajdához, kezet adott neki:

- No, ég veled és gyöngyharmat, drága Istvánom. Most, amikor végleg elpakolok innét, valljuk meg egymásnak férfiakhoz illő nyíltsággal, hogy mi ketten, mint faktorok, a ténykedésünkkel vajmi kevés vizet zavartunk a közigazgatás tágas tengerén. Igazam van-e, drága Istvánom?

- Körülbelül, - hunyorgatott Suhajda és bár küzködött ellene, mégis elérzékenyült a búcsúzás e pillanatában.

Drabik másodszor is vakszemre vágta a kalapot s elment. Gabriella asszony meg, kit a düh rángatott, egyszerre rárohant Suhajdára és bár Suhajda István lekapta a fejét, csak úgy csattogott rajta a pof és a nyakleves:

- Te ország szégyene! Te törkölyösüveg! Hát te még kontráztál annak a habarodottnak! Hogy az Isten tegyen el akárhová, hát mi lesz most velünk! Ná, te gyalázatos!

S elcsattogott a konyhába. Ott kezébe vette ugyan a kanalat, de le is csapta mindjárt s az ebédet rábízta a cselédleányra. Soha még ilyen szerencsétlennek nem érezte magát. Gondolkozni akart volna, de nem bírt gondolkozni. Égő szemei előtt mint kavargó és rikoltozó árnyékok kiabáltak feléje egyszer a szolgabíró: „no, nagyságos asszony, így se babráltak ki még velem s ezt magának köszönhetem...”, egyszer Drabik mester: „vigyázat, mert én vagyok a tengeritábornok Gibraltárban...” ismét a nemzetes úr vésztjósló szemét vélte látni: „te vagy az oka mindennek, Gabriella, hogy fulladnál meg!...” S erre már összedidergett Gabriella asszony.

De most talán meg lehet még akadályozni a bajt. S Gabriella asszony nem is késlekedett sokáig, hanem hamar-délután átszaladt Baloghékhoz. Otthon nem talált mást, csak a nemzetes asszonyt, meg Marcsát. A nemzetes asszony a varrógépen igazgatott valami csipkéskendőt, Marcsa pedig levelet írt az asztalnál. Csönd gubbasztott a házban. De a csöndet egyszerre fölverte Gabriella asszony, mert nem titkolta, miért jött át:

- No hallod, lányom, jól kitettél azzal a szegény emberrel! Ugyan, mit szólsz hozzá, Lenke?

A nemzetes asszony igen kedvetlen volt ezúttal:

- Én nem avatkozom bele. Ahhoz megy a leányom, akihez akar.

- Hiszen persze, - édeskedett Gabriella asszony. - Én még úgy se avatkozhatom bele, Isten ments! Hiszen ismertek. De azt mégis meg kell mondanom neked, leányom s csak azért jöttem át, hogy Tarján téged sohase fog elvenni. Ezt ő maga mondta nekem, mikor elővettem négyszemközt...

De a folytatás már az ádámcsutkáján akadt meg Gabriella néninek. Mert Marcsa egyszerre lecsapta a tollat s felugrott:

- Hogy jött maga ahhoz, hogy négyszemközt elővegye Tarját?

- Az édesapád mondta...

No, ha volt nyelve Suhajda Istvánnénak, volt ám nyelve a Balogh-kisasszonynak is:

- Nem igaz! Nem igaz! Az én apám nem szorul idegen tanácsokra! Mi köze magának Tarjánhoz, vagy énhozzám, vagy bárki másához? Kikérem magamnak! Ha pedig annyira meg akarja házasítani a szolgabíró, hát menjen maga a szolgabíróhoz!

Gabriella asszony annyira indulatba jött, hogy remegett bele a berakott felső fogsora. De kapóra belépett a nemzetes úr. Fújt, mint a mulatság reggele óta mindennap s csak arra kapta fel a fejét, hogy Marcsa felcsattant:

- Szemtelenség!

De mielőtt megtudhatta volna, miről is van szó, Marcsa kiszaladt a szobából s úgy bevágta az ajtót, hogy zengett bele a ház. Az öreg ingerülten dűnnyögött az orrába:

- Már megint veszekedtek? A fene ett volna meg...

- De nézd, Gyurka én csak annyit próbáltam felhozni... - s itt már remegett a szája Gabriella asszonynak.

Marcsa ekkor már a nagymamánál járt. Mert megjegyezte a Drabik utasítását s e pillanatban nem tudott okosabbat tenni, minthogy segítségért szaladjon az öreg kis házba, ösztönösen megérezte, hogy most már nincs senki más, aki melléje állna s ha megint összeszidja is a nagymama, de azért van szíve a nagymamának. Nagymama pedig ugyancsak korholta:

- No, te gyönyörűség! Hát mégis csak lejöttél egyszer, amikor már nem tudsz kihez szaladni! Mert az az előkelő Tarján is csak akkor bírt felkeresni, amikor kidobta az apád, az a híres. Jól tette! Te pedig, hallom, Kendét dobtad ki. Jól tetted!

S mialatt szapult a nyelve, öltözködni kezdett. Egyszer-egyszer ugyan Misutáné is közbe-kontárkodott óvatosan:

- Mi lehet a Tarján úrral?

- Mi lehet? - fordult hátra a nagymama. - Semmise! Biztosan csavarog, vagy iszik valahol. No, haszontalan ember, sose viszi semmire, - s éber madárkaszemmel nézett a leány szeme közé. - Ugye, még mindig az után bomolsz? Mi?

Marcsa lehajtotta a fejét. Hallgatott.

- No hiszen, jól néztek ki ketten, mondhatom! Most persze a nagyanyád csináljon rendet, amikor mindent felforgattatok! Mi? Készen vagyok. Adja csak ide Misutáné lelkem azt az esernyőt, mert szükségem lehet a nyelére. Indulhatunk.

Marcsa szó nélkül követte a nagymamát, aki begyesen bólintott, ha köszönt neki valaki az utcán. Fekete ruhában volt a nagymama, régiformájú tollaskalapban s gyorsan szuszogott, mert forrt benne minden, de csak akkor tört ki, ahogy rányitott az ebédlőszobára. Ott ült a nemzetes asszony, meg Gabriella néni s a nemzetes úr dühös léptekkel döngött föl és le. Hangos vitában álltak, de csönd is lett egyszerre, ahogy váratlanul betoppant a nagymama. Mert ritka ujság volt, ha egyszer-egyszer kilépett a régi kis ház kapuján. Hát még most! Hargosan kapkodta kis madárfejét s aközben hadonászott az esernyőjével. Először a jegyzőnének rontott neki, minden bevezetés nélkül:

- Kotródjon innét, de azonnal! Ne merje kinyitni a száját: éppen eleget hallgattam már! Takarodj, mert ezt az esernyőnyelet töröm össze a hátadon, te cudar perszóna!

Gabriella néni először hebegni próbált, de a rettenetes öregasszonytól ő is megijedt s esze nélkül hátrált kifelé az ajtón. A nagymama most a nemzetes asszonyra rohant rá, mint egy felborzolt vércse:

- Hát teneked nincsen szád, te alamuszi! Azért vagy a háznál, hogy magadba sírdogálj és emészd magadat! Juj, de szégyellem, hogy ilyen nyavalyás asszony is akad még ebben a gyalázatos világban! Rúgd ki Baloghot is, ha komiszkodik! Én a nyakát tekertem volna ki az uramnak, ha így bánt volna velem!

A nemzetes asszony mentegetőzni szeretett volna, de ekkor közbemerészkedett a nemzetes úr is:

- Ugyan, édesanyám...

Hü, erre fordult meg csak a nagymama! Megfordult s rákapta az esernyőt:

- Még te mered kinyitni a szádat!? Hát így neveltelek én téged, te földbirtokos úr! Hát azt hiszed, nem vagyok már nyakig veled? Hogy jössz te ahhoz, szemtelen alak, hogy szerencsétlenné tedd a saját gyermekedet a miatt a csutak miatt! Ha legalább asszony lenne, de egy ilyen meszelőnyél! Nem folyik ki a szemed, te pimasz!? Hát beleszóltam én a tetszésedbe, amikor házasodni akartál!? Azt mondom, nagyon vigyázz, itt én parancsolok, ne makogj nekem, mert felpofozlak!

Remegett és táncolt a nagymama minden porcikája. S ekkor egyszerre meglátta Marcsát, ki a szekrénynek támaszkodva könnyezgetett a keszkenőjébe:

- Te most velem jössz, majd én férjhezadlak! S ha már mindenáron az a fiú kell neked, hát hozzá fogsz elmenni!

Marcsa ránézett, a könnyein át:

- Nem mehetek, nagymama. Nekem csak az édesapám parancsol.

- No nézd már! - pattant fel a nagymama. - Különben igazad van. De én meg az apádnak parancsolok! Hát ezt jól jegyezd meg magadnak, te híres!

Az esernyőjével ráfenyegetett még egyszer a nemzetes úrra s elcsattogott. A szobában hosszú, nagyon hosszú hallgatás állt be, csak Marcsa sírdogált csöndeskén. A nemzetes úr egyszer kilopózott lábujjhegyen s aznap nem is látták többet. Még a vacsoránál se mutatkozott. De éjszaka többször megütötte Marcsát, hogy az öreg hosszan járkál a hálósobában, éjjel is elmúlt már, mire ágyba fekszik, de reggelig forog az ágyban s nem egyszer sajátmagával vitatkozik.

Nehéz éjszakája volt ez a nemzetes úrnak! Hajnalig vagy százhuszszor végiggondolta magában, ami Tarján idetoppanása óta történt, de mindannyiszor oda lyukadt ki, hogy ő nem hibás semmiben. Az édesanyja miatt szégyelte magát, különben indulatos volt mindenkre, első-sorban magamagára, hogy ennyire engedte a dolgot. Valahogy észrevétlenül jött minden, de mégis hibásnak találta magát, hogy nem lépett fel idejében. Az egyetlen, akire még neheztelni sem birt, Marcsa volt, mert a leány engedelmesnek maradt az utolsó pillanatig, de egyre inkább kezdett bosszankodni Suhajdánéra, hogy a fene ette volna meg, mégis csak ő csinálta a bajt! Azazhogy Tarját kellett volna jól pofonverni vagy kétszer, amikor szemtelenkedni kezdett. Odakint reggel volt már. De a végén mégis úgy találta a nemzetes úr, hogy Tarján nem lehet oka semminek. Azért fiatalember, hogy ne aludjon el egy leány mellett, csak persze Drabik rontotta meg véglegesen. S a nemzetes úr, aki eddig félujjal nem engedte volna megbántani Drabikot, most egyszerre a póznalábú díjnokban fedezte föl minden kavarodás kútfejét:

- No megállj, majd a füled mögé csapok!

S alighogy fölkelt, megindult Drabik után. De Gulyvászné asszony, akinél koszt-kvártélyon tartózkodott a napibéres, csak annyi felvilágosítással tudott szolgálni, hogy Drabik tekintetes úr még hajnalban vállára kapta a horgot s nekivágott a Verbonyik-mentének. Vélni lehetett ennélfogva, hogy halászati célzattal távozott el Drabik Menyus.

S mialatt a nemzetes úr minden eredmény nélkül hajszoalta a díjnokot, váratlanul csak hazatoppant Koczák János is. Reggel jött, Pacsutánét faggatni kezdte ugyan némi új hírek irányában, Pacsutáné azonban a kertbéli eset óta vigyázott a szájára s emiatt semmit se tudott meg. Így történt aztán, hogy kevéssel ebéd előtt szónélkül és kifogástalan eleganciában benyitott Baloghékhoz, a veranda felől, ahol abban a föltevésben, hogy találkozik Tarján Lacival. De a verandán csak Marcsát találta.

- Kezétcsókolom a drága kisztihandját, Marcsa kisasszony, - legyeskedett nagyhangon Koczák. Mert ez a találkozó kicsit zavarbahoza s zavarának ilyen ravasz fogással akart eléjevágni a pernahajder.

- Foglaljon helyet, - mondta a leány. - Rég nem láttam, tanító úr.

János elpirult, mert hirtelen eszébe jutott a körtefa ága, amelyről oly kényes körülmények között vágódott le a bokrok közé. Azért hát mindenáron másra szeretne volna terelni a beszédet. S közben megfigyelte, hogy Marcsa, ki az apja kezelőit vasalgatta, megfogyott és szokatlanul halvány az arca. Csak a szeme lett még szebb, mióta nem látta. Marcsa viszont az

utolsó hetek nehéz napjai óta e pillanatban könnyebbült fel először s ahogy lopva-lopva odanézett olykor a kicsípett Koczákra, egyszerre valami olyan gondolat kezdett ingerkedni vele, mint talán csak Tarjánnal, mikor a táncterem közepén, a dobogón egyszerre csak odasúgott a prímásnak: „bosztont!...” s abban a szempillantásban, mint tudjuk, vége is lett Koczáknak. Marcsa először csak mosolygott az ötletén, tudta, hogy lelketlenség, amit forgat magában, de bármennyire küzdött ellene, a hosszas kimerültség, a gondok és szomorúság után annál jobban csalogatta az ördög. Utoljára már nem bírta magával. Mert vannak pillanatok, amikor meg vagyunk győződve az ostobaságunkról, de mégis megcsináljuk az ostobaságot! Marcsa is váratlanul csak letette a vasalót s szembeállt Koczákkal, aki éppen valami ódivatú szellemes-séget röppentett el...

- Ugye, tanító úr, maga szerelmes belém?

Koczák felpattant, mintha megcsípték volna alulról s mivel tiltakoznia nem tehetett, mert ez sértést jelentett volna, csak tátozott mint a partra vetett hal:

- De kérem, kisasszony... Bocsásson meg... Én abszolút nem értem a helyzetet...

Marcsa ott állt előtte, alig negyedlépésre. S mialatt Koczák érezte magán a leány lehelletét s hideg futott el a hátán, Marcsa leengedte a két karját s szinte könnyögött neki:

- Tudom, hogy szerelmes belém... Csókoljon meg, tanító úr...

Koczák azt hitte, a guta üti meg... Füle-nyaka vérben-égett s minden hajszála drótszögbe állt:

- Nem... Nem tehetem... Mit szólna hozzá a világ... Engedjen meg... Engedj meg, öregem, kérlek alázattal, rossz vége lenne az ügyletnek... Ne haragudj, testvér...

Felnyöszörgött kínjában, kapta a sétatbotot és félőrülten kirohant. A leány csak arra kacagott fel, mikor Koczák tegezni kezdte, de mire fölnézett, Jánosnak hült helye volt már. Elrestellte magát s nagy, igen nagy részvét fogta el a tanító iránt:

- Szegény János... Pedig jót akartam vele... Istenem, de szerencsétlen vagyok!

Bement a szobába s nyugtalan és leverit maradt az egész napon. Délután ismét a verandán varrogott, amikor bejött lábujjhegyen az édesapja. Bejött, leült hozzá. Hosszú ideig üldögéltek így egymás mellett. Marcsa nem nézett föl, az öreg maga elé gondolkozott. Egyszer aztán megmozdult a nemzeti úr, két tenyerébe fogta Marcsa fejét, magához emelte az arcát e úgy nézett a szeme közé, szokatlan jószággal:

- Ugye, kislányom, sohase tudnál elhagyni?

Marcsa a szeme rebbenésével mutatta csupán, hogy sohase. De a nemzeti úr, ahogy rajtafelejtkezett a lányán, észrevette, hogy bármennyire küzdök is ellene a kislány, észrevétlenül könnyel telik meg a szeme.

- No, jól van. Majd gondolkozunk a dolgon.

Eltolta magától szelíden, felállt, vette a pince kulcsát s távozóban odaszólt, de már közömbösen:

- Ha keresnének, a hegyen leszek.

S elindult. Már a dombon állt, az egyik pince szája előtt s elővette a kulcsot, amikor látta, hogy a falu alól Drabik lohol feléje. „Mégis csak van esze annak a lánynak, hogy most küldi utánam, - gondolta a nemzeti úr. - Megállj, betyár díjnom, most legalább megmondom neked a magamét!”

De ahogy közeledett Drabik Menyus, fokról-fokra tünedezett a nemzetes úr haragja is. Mert szálnalmas külsőben volt az öreg. Mezítláb jött, cipőjét a balkezében hozta, a másikban meg egy halott csókát lógatott.

- Jónapot, Gyurka bátyám! Hallom, keresett.

S félszuszra elmondta, hogy halászni indult, de eredménytelenül, mire nekivágott az erdőszélnek. Ott sikerült leparittyáznia egy csókamadarat, mert élni csak kell, de közben megbotlott egy gyökérbe, leszakadt a cipőtálpa s most már mezítláb kénytelen járni, míg a suszter meg nem szögeli a talpat. Ha ugyan hajlandó lesz hitelbe.

Lebotorkáltak óvatosan. Lent gyertyát gyújtott a nemzetes úr. Aztán poharat vettek elő, iddoggáltak s közömbös dolgokkal hozakodtak elő. Aztán csak kirukkolt a nemzetes úr:

- Tudod-e, miért kerestelek annyira, Drabik?

- Sejtegetem, - mondta rá Drabik.

- Azért kerestelek, mert rájöttem az éjszaka, hogy igazság szerint te csináltál minden galibát.

Drabik úgy tett, mintha csodálkoznék.

- Te vagy az oka mindennek, Menyus. Ha nem jár annyit a szád, teljesen meg tudnék nyugodni. Tudom, hogy van eszed és tisztességes ember vagy, hát hallgass most ide, ment te vagy az egyetlen, akivel még okosan el lehet beszélgetni. Nézd, nekem nincs már kifogásom Tarján ellen, igaz, előbb se lett volna talán, ha idejében gondolkoztam volna, magamban. Most aztán odáigértünk, hogy tetőled függ minden. Te bolondítottad meg a keresztfiamat, hát most már neked kell helyrebillenteni az eszét. Gondold meg, hogyha nem teszed meg, nagyon szerencsétlen ember leszek. Csak egy lányom van, Drabik fiam...

Drabik állt alá nyomta az öklét, úgy pislogott a pince sötét hátuljába. Egyszer aztán fölrezzent:

- Megpróbálhatom.

- De előttem, Menyus, előttem! Húsz forintot adok, ha megteszed! Ki is számolom mindjárt.

Drabik újra állt alá nyomta az öklét. Eszébe jutott ezalatt, hogy az összegből vehetne egy pár cügoscipőt s csináltathatna egy áncugruhát...

- Áll az egyezés! - ütött a térdére, amire koccintottak egyet.

A nemzetes úron őszinte öröm látszott. De most aztán Drabik is kirukkolt a magáéval:

- Ugye, Gyurka bátyám, becsületes embernek tart maga engemet?

- Csakis, - bólintott komolyan a nemzetes úr. - Az eszeddel, ha nem volnál olyan buta, nagy úr lehetnél, pedig oly kontyosul nézel ki, mint egy koldus.

Drabik szippantott az orrán:

- Csak azért kérdeztem, mert ezt tudnom kellett ahhoz, amit most mondani akarok, - és nagyot lélezett. - Én sokat gondolkoztam a dolgokon s becsület-úristenem szentségére állítom, a következőket. Minden bajt Suhajdáné csinált. Mert a rossz fordulat akkor jött, amikor Tarján összeveszett Kendével a fürdőben. De miért ment neki a szolgabírónak Tarján? Megmondom! A székény miatt, mert Suhajdáné csak nem pofozhatta fel s épúgy nem köthetett bele Gyurka bátyámba se...

- Hogy-hogy? - lepődött meg az öreg.

- Hogy? Nagyon egyszerűen. Mielőtt Tarján a fürdőbe indult volna, Suhajdáné előfogta s négy szemközt valósággal kitessékelte innét. Hogy azonnal szedje magát. Az irgalmasságát, ha én lettem volna Tarjánnak, felrugtam volna azt a fogatlan pimaszt!

A nemzetes úr elámult:

- S kinek a megbízásából tessékelte ki?

- A Gyurka bácsi megbízásából! Csak ne tessék mérgeskedni, mert ő szószerint azt mondta akkor Tarjánnak. El lehet már most képzelni a fiú lelkiállapotát! Csak egy pillanatot még. Gyurka bátyám! Ha ez igaz lenne, én csak egy lábbelinélküli, pénztelen kukac vagyok, de én nem tudnék kezét fogni többé Gyurka bátyámmal...

A nemzetes úr belemarkolt a saját hajába. A fejét öklözte:

- Az Istenteket, hogy mi mindent nem csináltatok a hátam megett! Gyerünk csak!

Drabik felkapott egy borosüveget s utána szuszogott az öregnek. De mire becsukta volna a pinceajtót, a nemzetes úr messze loholt már, a kertek fölött, egyenesen a jegyzői udvarnak. Drabik Menyus, úgyis, mint elcsapott napibéres, maga elé röhögött:

- Most gyün a kravall!

Negyedóra mulva már Marcsánál volt:

- No, Marcsi, Drabik működésbe lépett, mint tengeritábornok. Csak nem szabad megijedni.

Marcsa pedig nagyon is elijedt. „Jaj, ha nem sikerül, Drabik!” - „Csak rám kell bízni a fejleményeket!...” S alig, hogy ezt mondta, éktelen kiabálás vert át a jegyzőék felől. Drabik eszenélkül rohant ki a gyümölcsöskertbe, s onnét ügyelte a fejleményeket. A nemzetes úr az udvar közepén toporzékolt és káromkodott, kalapját levágta a porba, elkerítette a Gabriella asszony minden családfáját s amikor erre Gabriella asszonyból is kitört a hiúság s visítozni kezdett s Suhajdát kiabálta elő segítségül, a nemzetes úr csak odapattant a kerítéshez, kiszakított egy karót s a karóval verte be Suhajdát is (aki csak kíváncsiságból botlott elő), Suhajdánét is a házba. Magánkívül ordította:

- Ripők banda! Az enyém az udvar, az enyém a ház, úgy se fizettek semmit, tetvesek, mars ki belőle még holnap! Kiéltetek, becsaptatok! Mars ki innét, a szentségteket!

Drabik elfulva rohant vissza a lányhoz. Már ott volt a nemzetes asszony is. Felkurjantott:

- Az öreg belerugott a Gabriella szoknyájába! Mégis csak van tehetség Drabik Menyusban!

Akkorára ott termett a nemzetes úr is. Véres volt a szeme és fujt. Marcsát látta még először:

- Add ki csak a pénztárcámat! Drabik, gyerünk!

Bricskába ugrott s magához ültette a napibérest. Marcsának alig maradt annyi ideje, hogy odasúgjon Drabiknak: „ne felejtse el, hogy Géza Lacinál van...” Drabik intett, hogy megértette, az öreg kapta a gyeplőt s végigrepültek a falun. A határban, az árokparton, felfedezték a bánkódó Koczákat. Őt is felhúzták a hátulsó ülésbe. Mit mondjak még? Este nyolckor bent nyakaltak már a városban, a *Nyalkatetü*-höz címzett kocsmában. Este kilenckor bebújt a cigány is, névszerint Vidra prímás s velejött Szárcsa tilinkós, aki mezítláb volt ugyan, de pincsben, meg Lábtúró, a félszemű bőgős. Hej, micsoda kedvük kerekedett! Este tízkor ott volt már Pibecz is, kit a szerkesztőségéből ráncigáltak elő, ami annyit jelentett, hogy holnapra nem fog megjelenni az ujság (annyi baj legyen!), ott volt azonfelül Czefre Ágoston adóhivatali tiszt, Szatócs Endre másodaligazgató, aztán Eláll Jóska, kit a drogéria előtt füleltek le, amikor patikaszereteket szállított volna hazafelé s még többen. Ritkán volt jókedve a nemzetes úrnak,

de most volt, azaz hogy veszett kedve volt. Hányini kezdte magát, végignézett a brancson s odacsapott a zsebére:

- Van itt pénz! Ihattok, amennyi belétek fér, koszosok!

Este féltizenegykor még intett a mutatóujjával Vidrának, hogy *halt!* tegye rá nyirettyűjét a jajgató húrokra s; kezdje meg a legkeservesebbet, azt hogy:

Mikor megyek Lengyelország felé...

Vidra a szemével jelezte, hogy mindjárt, csak hangfogót helyez a hegedűre, Drabik pedig odasúgott a nemzetes úrnak:

- Hozhatom a fiúkat?

- Bánom is én! Csinálhatsz velük, amit akarsz!

Drabik erre szó nélkül kisurrant s előkereste Handurát: „gyerünk, Matyi bácsi!”

S így történt, hogy Drabik két-három órára eltűnt a bandából s ahogy éjfélután visszasurrant ismét, már magával hozta Tarjánt, meg a Géza gyereket. A két fiú szórakozottan állt meg az ajtóban. Odabent gőz és füst úszott, Pibecz éppen köszöntőben ünnepelte a hazafias elemeket, a mestergerenda alatt pedig a nemzetes úr duhajkodott. A kabátot akkor már sarokba hányma magáról, az ingeujját felgyűrte s cifrázott, hogy dobogott alatta a föld! Először Nyalkatetűnek Záli nevezetű lányát kapta derékon, de Zálika hamar elfult, mire a nemzetes úr ellökte magától a gömböc zsidólányt s úgy kezdett rúgni és toporzékolni egymagában. Legénykedve vágott a mestergerendára, egy villantás alatt odacsapott a csizmája sarkára, felvetette magát, kihúzta a derekát s úgy járt a lába, hogy elszédült, aki nézte. Egyszer csak megpillantotta a két fiút, számárfület mutatott nekik s elkurjantotta magát:

- No, maflák, így táncol az apátok!

Drabik intett rá, hogy helyes a szólam s csak akkor szisszent föl, mikor az asztal közepén észrevette Kendét is: „a kiskésit, csak majd ne kezdjük elől az egészet!” A nemzetes úr pedig csípőre rakott kézzel dobogott és rengett ezalatt. Nyalkatetű személyesen is bekukkantott az ajtón, hosszúszerű pipa fityegett a szájában s először csak mosolygott a szakállá alatt. De később kiejtette szájából a pipát, taktusra bólongatott, egyet-kettőt tapsolt hozzá s a végén csaknem elsírta magát. Annyira tetszett neki.

VII.

Tarján László arra ébredt föl, hogy a Koczák ágyában fekszik. Alkonyat felé volt. Koczák maga is a díványon hevert még s cigarettát sodort. Késő délelőtt vetődtek haza s Tarján a falú alatt ügyesen lecsúszott a kocsiról, mert úgy, ahogy volt, nem akart Marcsa elé kerülni. Ilyenformán jutott tehát a tanítóhoz, aki egyébként olyan állapotban volt reggel, hogy Tarján támogatta be a szobába.

Most aztán beszélgetni kezdtek. Koczák, akinek sejtelve se volt, mi történt itt az erdei mulatság óta, szóbeszéd közt elárulta bizalmasan, hogy Marcsa őt meg akarta csókolni tegnap. Tarján fölnevetett:

- Ezt valószínűen úgyis megmondta volna nekem, Jani!

A Jani-gyerek felhőket eresztett a füstből s elképzeltődött maga elé:

- Meg kéne házasodni, Lacikám...

- Meg, meg, - biztatgatta Tarján. - Sőt már ki is néztem neked valakit, amíg odahaza jártam...

Koczák türelmetlen mozdulatot tett:

- Mást gondoltam én, pajtás, ha meg nem szólnál érte!

S mert Tarján kíváncsian fordult feléje, János füligzavarodott, de azért folytatta:

- Tegnap óta tudniillik sokat törtem magamat bizonyos dolgokon. Nézd csak, öregem, - s nyelt egy nagyot, - azt gondoltam én, hogy megkérhetnéd Marcsát, föltéve persze, ha nem tartanál érte beképzelt alaknak...

Tarján felült, mert nem értette:

- Hogy kinek kérjem meg?

- Nono, - s még vörösebb lett. - Hát hogy nekem kérnéd meg...

Tarján kénytelen volt visszavágódni az ágyra... Ahogy kedvére nevette magát, felkönyökölt s ránézett Jánosra mosolyogva, szeretettel:

- Janikám, hol voltál te a mulatság óta?

- A nagynénémnél, - mondta kényelmetlenül. - Tegnap jöttem vissza. Miért kérdezed?

- Azért, Janikám, mert különben tudnod kellene, hogy azóta én már megkértem Marcsát, persze sajátmagamnak, de az öreg kihajított. Másodszor Kende kérte meg, ugyancsak sajátmagának, neki pedig Marcsa adott kosarat.

Koczák a haját vakarta:

- A rézsarkantyúját! Hát most mi lesz?

- Most mégis csak én fogam elvenni, Janikám. Ne haragudj, de ezúttal lekéstél.

Koczák erre hozzátette vigasztalásul, hogy: „különben sem jött volna hozzám” s csak aziránt könyörgött még Tarjánnak, hogy ezt az ügyet ne említse valahogy Marcsának, ment akkor ő kútba öli magát.

Tarján Laci este felsétált a falun. A jegenyék úgy álltak most is, olyan temetői csöndben, mintha az éjszaka őrszemei lennének, mint azon az estén, amikor először jött meg a faluba. Csakhogy most már ősz volt, a tücsök nem szólt a mezőn. A veranda nem volt világos többet, de világos volt az ebédlő. Tarján lábujjhegyen nyitott be: csak Marcsa volt a szobában.

Megálltak egymás előtt, nem szóltak egy szót. Tarján kezét csókolt a leánynak, de észrevette, hogy Marcsának könnyes a szeme:

Megsajnálta:

- Majd másképp lesz ezentúl, Marcsa.

- De szót ne merj visszaszólni apának, - intette szemrehányón a leány. - Mindent rá kell hagyni.

- Mindent? - és elcsudálkozott.

A leány néma bólintással jelezte, hogy mindent.

Nem értette. Éjjel is ezer töprengett, másnap is emiatt lógatta a fejét. Csak néha zavarta fel a leány: „most rá kell hagyni, amit mondd, majd aztán vissza lehet csinálni. Különben menj be hozzá, mert hivat.”

Ez másnap volt, ebédután. A nemzetes úr az utcai szobában várt Tarjánra. Olyan ember benyomását tette megint, akibe tíz esztendő óta beleette magát a bizalmatlanság s az oknélküli bosszankodás, tehát legalább félesztendő kell neki, amíg kienged. Tarján bejött, az öreg nem sokat kertelt:

- Szóval még mindig el akarod venni! Rendben van, viheted. De lesz hozzá egy kikötésem...

Tarján haptákban állt az asztal előtt, az öreg föl- és lefelé járkált:

- Azaz hogy kettős kikötésem. Az egyikre én adom a kezemet, a másikra te adod a magadét. Tehát: én kijelentem ezennel, hogy szakítani fogok Suhajdáékkal, ezzel előbb-utóbb úgyis elibemálltál volna. Ezzel szemben te kijelented, hogy csak a feleségednek élsz ezentúl s nem gondolsz semmi ostobaságra. Édesapád megtehetette: más világ volt még akkor. De nekem csak ez az egy leányom van. Lásd be, hogy elég okom van félteni. Hát kezét adsz rá?

Tarján lehorgasztotta a fejét, a földre nézett. Az öreg előtte állt s a feleletre várt. Kínos csend következett. Aztán felemelte a fejét, szembenézett a nemzetes úrral, keményen csak annyit mondott neki, kurtán:

- Nem!

- Dehát, az Istenért, mit akarsz?

Tarján kellemetlen mozdulatot tett s nem szólt vissza semmit. Megint nagy szünet következett. Álmosító délután volt odakint, utolsó délutánja a nyárnak s valahonnét kakasszó hallatszott. S Tarján László egyszer csak azon kapta magát, hogy régen egyedül van a szobában. Sőhajtott egy nagyot s kifelé indult. A verandán megint csak az öreget pillantotta meg, ahogy éppen szalonnát göngyölt egy újságdarabkába. Szokatlanul jókedvű volt:

- Gyerünk ki, fiam, a hegyre. Jót tesz egy kis levegő!

Tarján velemet az öreggel. Szó nélkül haladtak át a kertek fölött s mikor aztán kiértek a temetődomb alá, a nemzetes úr körülnézett és felsőhajtott:

- Holnapután ősz lesz. Olyankor mindig eszembe jut, hogy megint öregebb lettem egy esztendővel.

S csakugyan, a Vihorlát felől borulni kezdett a határ s a fák hullatták a levelüket. Ezalatt felértek a pincék fölé, a dombra. Az öreg kitette a szalonnát, tüzet rakott s nyársat keresett az akácosban. S ezalatt, mintha véletlenül történt volna, a temetődomb túlsó feléről csak előbotorkált Drabik. Sárosan, mezítláb s vizes tarisznya csüngött rajta. Azt mondta, rákászni próbált a patakban, de nem volt szerencséje. Aztán ledült ő is a tűz mellé.

Ledült a tűz mellé, a tarisznyát lehányta magáról, hasát kihányta a gyenge napocskának s fél-szemmel odasandított Tarjánra:

- Mit lógatod az orrod, kedves öcsém! Nem jó, ha sokat törí magát az ember. Élni kell először, csak másodsorban gondolkozni. Mert csak egyszer élünk.

Tarjánt sejtelemszerűen megkapta valami s tréfásan odaszólt:

- Drabik, Drabik, letörni érdemes. „Mert aki letörik egyszer, repült is valamikor. Enélkül kis kapcadarabka minden, az élet is.”

S nem gyanított rosszul, mert Drabik Menyus visszavágott:

- Lehetséges. De az okoskodásnak is két vége van, mint a botnak. Úgy fordítom, ahogy jobbnak gondolom magamnak. Én mindig fordítva csináltam, most már megállapíthatom zúgolódás nélkül. Röviden: bolond voltam. Hej, Laci öcsém, sok van még itt a kobakban, - s a homlokára bökött, - de sokat is szenvedtem érte!

Tarján átfogott térddel kezdett figyelgetni a díjnokra, s annyira biztos volt a gyanújában, hogy csaknem elnevette magát. Az öreg intett Drabiknak, hogy jól indul a dolog s azzal sietett el, hogy csak kis borocskát hoz fel a pincéből, azonnal itt lesz... Amire megint visszakerült, jó negyedóra telt el. Drabik akkor lázban volt már. Harag és keserűség tombolt benne:

- Te akarsz nekem leckét adni, öcsém! Tudod-e, hogy negyvenhat éves multam már s tizen-nyolcesztendő korom óta mindig üldöztek, mint a fenevadat, ha leszámítom azt a három-négy esztendőt, melyet az apád mellett éltem én, Isten nyugtassa meg! Tudod-e, hogy ez alatt a huszonöt esztendő alatt annyit éheztem, hogy fel kellene jajgatnom a szégyentől, ha nem tartana vissza éppen a szégyen! S mivel szolgáltam rá, hogy hónapról-hónapra kellett megfigyelnem magamon szörnyű süllyedésemet és bárhogy erőlködtem ellene, minden erőlködésem után még jobban lenyomtak a pizsokba és a nélkülözésbe? Mi volt a bűnöm! Hogy egyszer, diákkoromban, én is odavetődtem azok háta mögé, akik kiadták a jelszót: „megfojt és kihült torkunkra hág egy gyűlöletes faj. Magyarok, vigyázatok magatokra!...” S mi volt az én nagy vétkem másodsor? Hogy az első intésre odasiettem az apádhoz, hogy hűséges cselédje lettem, hogy nem hagytam el még a halálában sem. Mert iszonyatos vége lett annak az első kis csapatnak is! Ma már a világ minden sarkába szétverve fekszenek a föld alatt, miután előbb szertezülesztették, koldusokká tették őket s ma már tizenhat esztendő óta halott az édesapád is, rettenetes halál után, siratatlan, megpiszkolt emlékekkel. Édes öcsém! Nézz csak végig rajtam, mi lett belőlem? Idézem az apádat, aki nem egyszer oktatgatott: „ez a nép, amely ellen most megindulunk, olyan nép, kedves Drabik, hogy végzetszerű keze elér a Világ másik oldaláig s ott is magába fojtja a lelket, ha egyszer vétkezett ellene s ezt sose felejtse el, kedves Drabik!...” Ezt mondta az apád. Én is ezt mondom neked: „...s ezt sose felejtsd el, édes öcsém, Tarján!”

A nemzetes úr csüggedt fejjel állt a tűznél. Tarján ellenben fejet rázott:

- Te meg azt felejtetted el, Drabik, hogy én odahaza is jártam azóta. Istenem, mit nem kellett látnom! Hallgass el! Ha elindulunk egyszer, minden ember az oldalunkra fog állni...

Drabik felkacagott:

- Hogyne! Persze, hogy melléd fognak állni, de csak az elején s ezt szintén jól jegyezd meg magadnak! Mert egy esztendő, másfél esztendő múlva már azok fognak röhögni az esetségeden, akik először össze-visszaölelgettek. Kikre akarsz számítani! Halljam! Az urak sose törődtek velünk. A birtokos azt mondja: koszos zsidó, de négyszemközt azért tegeződik a koszos zsidóval, mert pénz itt az Isten! A nép? A paraszt, érzéketlen: a szegénység jajgatni fog utánad s ha rászorultál, legelőször hagy ott. Nézz végig rajtam, Tarján Laci, mire kellett jutnom! Bakancsom sincs már s nem tudom, estére tehetek-e valamit a hasamba? S miért? Most már megmondom, öcsém, mert a guta ütne meg, ha még most se ordítanám, ki! Azért, mert tizennyolcéves koromban egyszerű kis riporter voltam a Verhovay Gyula ujságjánál. Ez az én nagy vétkem! Ezért döglök meg egyszer az árokszálen! Rongyország ez, testvér! S ha egyszer felháborodásában el találná sülyeszteni az Úristen, nem maradna a helyén más, csak egy fekete lyuk s a lyuk legalján egy poloska. A fene ett volna meg magamat is, amikor szóba elegyedtem veled erről a dologról...!

S ahogy ideért Drabik Menyus, fujni kezdett és könny csillant meg a szemében. A nemzeti urat egyszeribe szokatlan izgalom ragadta meg s mindenáron koccintani szeretett volna, de nem hallgattak rá többet. Tarján felvágta a fejét. Felindult volt s meg-megremegett a hangja:

- Köszönöm a leckét, Drabik Menyus, de most már lekéstél vele. Különben is kezdek nem érteni, ez azonban nem érdekel többet. S figyelmeztetlek még egyszer, hogy az utolsó két hét alatt én Ladomérban jártam s attól, amit ott kellett látnom, minden éjjel megrázott a kétségbeesés. Tegyük fel, hogy senki se fog mellémállni, hogy még te is elhagysz az utolsó pillanatban... Nem számít, nem törődöm vele! Az apámat is elhagyták, úgy kellett elpusztulnia. De a nép emlegeti s ma is hazavárja minden éjszakán. Csak egyszer élünk, Drabik Menyus, ebben igazad van! De ha már élünk, élnünk is kell valamiért. Érts meg jól: valamiért! Én a kijátszott, éhes és elesett népemért indulok most harcba egy bennünket fojtogató, idegen fajta ellen. Lehet, hogy bele fogok pusztulni, mint az édesapám, de egyszer úgyis meghalunk valamennyien. Drabik Menyus, Drabik Menyus, nagyon sajnálak! Mert a Verhovinán még ma is emlékeznek rólad...

S mialatt Drabik Menyus fokról-fokra bólongatni kezdett neki, hogy jól beszél, mégis csak helyes a szólam, Tarján egyszerre a szeme közé nézett a napibéresnek:

- Most pedig, mielőtt végleg elválnánk egymástól, tedd kezedet a szívedre s úgy vallj nekem utoljára. Valld meg nekem, Drabik Menyus, mit csinálnál, ha még egyszer tizennyolcéves lehetnél?

Drabik Menyus itt már nem bírta magával. Felugrott, a fejét csapkodta:

- Ha még egyszer tizennyolcéves lehetnék? Megmondom, Lacikám, megmondom, - és feljajgatott. - Bánja a Jehova, mi lenne velem azután! Nincs egyebem, édes öcsém, csak a nadrágszíjam, meg a becsületem, de ha tizennyolcéves lehetnék, megint csak ott kezdeném! Igazad van, fiam, csókolom érte az eszedet, hogy így gondolkodol te is. Repülni és összetörni egyszer, aztán cipő nélkül varnyut kergetni egy darab kővel! Hazudtam neked, Tarján! Hazudtam! Menj ki ebből az országból, vagy maradj itt és bolondulj meg végleg, de ne feledkezz meg az apádról! Ne feledkezz meg! - s levágódott a tűz mellé és sírni kezdett.

Tarján László átfogott térdel bámult a Vihorlát meg a Verhovina felé, honnan, az ereszkedő sötétségen át, megint csak integetni kezdtek feléje a gazdátlan tüzek. Szél indult meg a hegyek felől, felhők kezdtek görögni az erdők felett s a felhők alól fel-felkiabáltak a vadlibák, ahogy kétségbeesve menekültek délnek. Jött az ősz. A nemzeti úr összefont karral álldogált jó-darabig a tűznél, de ahogy előosont az este, csöndeskén odaszólt:

- Nézzünk hazafelé, fiuk.

Szónélkül indultak meg mind a hárman. S aznap este, vacsora után, a nemzetes úr megint csak behívta magához Tarját.

Azzal kezdte:

- Én állom, amit mondtam...

- Én is, amit mondtam, - szólt röviden Tarján.

A nemzetes úr csaknem összetette a kezét:

- Édes fiam, belátom már, hogy igazad van. De lásd be viszont te is, hogy nekem is igazam van. Okosan kell gondolkozni! Nincs több lányom!

Tarján hirtelen gondolt valamit:

- S mondja csak, apa, beszélt-e erről valaha Marcsával is?

Az öreg annyira meglepődött a kérdésen, hogy nem is tudta, mit mondjon rá. Tarján azalatt behívatta a lányt.

Marcsa bejött, szelíd-okosan, mint mindig s az apjához fordult:

- Parancsoljon, édesapa.

Mikor megtudta, miről van szó, nyugodtan annyit mondott:

- Úgy van, édesapa. Én biztatgattam Lacit. Én bátorítottam mindig, hogy legyen olyan, mint az édesapa volt, akkor lennék csak rá igazán büszke! Akarom is, hogy olyan legyen!

- Hát jó, - sóhajtott fel a nemzetes úr. - De ha bajbakerültök egyszer, engemet ne okoljon senki, - s másodszor is felsóhajtott és kiment a szobából. Szótlanul, szomorúan.

S újabb három nappal rá, ebédután, Tarján odalépett Marcsához:

- Mikor indulunk ifjasszony!

- Csak holnap, mert még nem vagyok készen. Mért siethetnél annyira?

- Azért kedves, mert megígértem neked valamikor, hogy leszámolok még veled. Azt hiszem, éppen ideje volna.

Marcsa felmosolygott és elpirult: aznap délelőtt esküdtek meg. Az ebéden csak valami hatan vettek részt, köztük Koczák is, aki persze felköszöntőt mondott a fiatalokra. Tarján odafigyelt a János-gyerekekre s fejet csóválta: „betyár, ezt is a Társalgóból vágta be!” S ugyanaznap estén, vacsora után Tarján egyszerre azon vette magát észre, hogy az egész ház váratlanul mintha kihalt volna: csak ketten maradtak Marcsával. Azazhogy Marcsa éppen vetkezni próbált a szobájában és amikor Tarján be akart kopogtatni hozzá, hogy jóéjszakát kívánjon neki, a lány, azazhogy a feleség, kinyitotta kicsit az ajtót... Hálóköntösben volt már s úgylátszik, félreérthette a Tarját, azazhogy a férj szándékát, mert fület mutatott neki:

- Ezt ni! Aludj csak a régi helyeden!

S becsapta előtte az ajtót.

Másnap aztán, mielőtt indultak volna, Tarján leszaladt a nagymamához. A nagymama meglelte:

- Jól van, Tarján, jól van. De ne feledkezz meg soha az apádról! Úgy értem ezt, hogy legyen gondod Drabikra.

Tarján Laci egész felindultan hagyta el a nagymamát, mert e pillanatban Drabikra gondolt. A vén napibéres az esküvői ebéden se lehetett ott, azt üzenvén a meghívásra, hogy a mezítláb egyelőre nem divat úritársaságban, neki pedig azzal küldte vissza cipőjét a suszter, hogy hitelbe Szent Péternek se szögeli meg a talpat. Sokáig kutatta Drabik Menyust Tarján Laci, míg végül ráakadt a Gulyvászné kertjévégeiben, elszáradt laboda közt, egy boglya alatt. Ott feküdt Drabik, hanyatt, csupasz hasát kivette a napocskának, mert a verőfény, mint tudva van róla, jól tett a púpjának. Feküdt-feküdt Drabik Menyus, tenyerére fektetett tarkón s a szálló felhőket nézte...

Tarján Laci megállt a fejénél:

- Menyus!

Drabik fel se nézett:

- Mi kell!

- Köszönöm, Menyus, - kezdte zavartan. - ...Köszönöm neked, hogy kitartottál mellettem. Most még egy kívánságom lesz: el kell jönnöd utánunk s azontúl el se hagysz minket. Jól tudod, hogy mozdulni se tudok nálad nélkül.

- Nem megyek! - vágott vissza nyersen Drabik. - Tisztességes emberek közé én már nem tehetem be a lábamat, mert rongy, piszok, megvesztegetett panamista gazember lettem!

Tarján elhült.

- Igenis, gazember lettem! Az öreg megvásárolt húsz forintot, hogy beszéljelek le. Én ezzel szemben tovább vadítottalak, a pénzt ellenben nem adtam vissza, hanem rendelttem rajta egy pár cipőt, meg egy teljes öltönyt.

- Akkor gratulálok, Menyus, - nevetett fel Tarján, - mert te vagy az első ember, aki pénzt vakartál ki az öregből! Ne bolondozz, pajtás. Az öreg úgyis kikötötte, hogy utánunk jössz. Akár meg is házasítunk majd.

Szünet jött rá. A felhők szálltak, egyre szálltak ezalatt s árnyékuk egymást kergette a házak között, meg az ősztváro mezőkön...

- No, Menyus?

- Hátha annyira akarod, nem bánom, - dünnyögött vissza kedvetlenül Drabik. - Legyen meg. De házasodni már nem fogok, mert én csak egyszer voltam szerelmes. No, nem nagyon, csak úgy melleleg szólván, azaz Drabik-módra. Azt is elárulhatom, kibe? A feleségedbe. Vagyis hogy csak tetszett. De kinek ne tetszenék? Akár meg is mondhatod neki. Drabik úgy se számít, Drabik nulla csupán. Most pedig menj, Marcsa várhat már. A jövő héten nálatok leszek. Szervusz és ne zavarj többet, mert a felhőket szemlélgetem, azaz gondolkozok...

Ebéd után el is indultak. Handura vitte őket Lodomérba, de Matyi bácsinak nem kellett visszajönni többet, mert Matyi bácsit a nemzeti úr lovastul-kocsistul átengedte Marcsának.

Marcsa felült már, de ahogy visszanézett mégegyszer, hirtelen leugrott a kocsiról a odaszaladt az anyja nyakába. A nemzeti úr megvizsgálta mégegyszer a lószerszámot s egy-egy utasítást adott még Tarjánnak:

- Oszd vigyázatok egymásra.

Elementek.

Akkor szél fújt már, barna felhők gomolyogtak a szélben, a fák zúgni kezdtek s leveleik ferdén repdestek a hideg sárba. Látszott, hogy rövidesen itt lesz az október elseje, a legények

akkor pakolni kezdenek a zöld katonaládikákba s szomorú, nagyon szomorú nótákat kezdenek fujni minden faluvégen. Mert attul számítva minden legény, akár gazdag, akár szegény, három teljes esztendő nem eszi az édesanyja kenyerét. Kosztot-kvártélyt s hat pénz lénungot Ferenc Jóska ad már nekik azontúl. „Ősz volt egyszóval, köd és felhő takarta már el a Verhovinát, a kóró táncolt a mezőn s a toronytető fölött kiabálva menekültek délfelé a vadlibák. S azalatt egyre szilajodott a szél.

Ezen az estén rossz kedve volt Koczák Jánosnak is. Először játszott valamit a harmóniumon, de abba is hagyta, mert igen-igen elnehezült a szíve. Kint hajbókoltak a jegenyék s de sok mindent összegondolt magában a Jani-gyerek! Sötét volt már, amikor Pacsutáné behozta a lámpást s azonkívül rántottát nyolc tojásból, savanyított ugorkával. Koczák letelepedett egy székre, kés után nyúlt, de hirtelen veszett ötlete támadhatott, mert a szeme szögletéből fel-pislantott Pacsutánéra:

- Mondja, öreg, van-é magának sejtelve arról, mi az a boszton?

- Van! - rezzent fel ijedten Pacsutáné, pedig épp az ellenkezőjét akarta mondani, tudniillik, hogy nincs...

- Van? - és lehúzta a szája sarkát, marcangoló gúnnyal. - Hallja, babám, annyit ért maga ahhoz, mint prepa a köbgyökhöz!

S mondván, a villát beledöfte az ugorkába.

-&-